

ศักราชแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

สารนิพนธ์
ของ
สาติยา มิ่งวงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2550

ศักราชแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

บทคัดย่อ
ของ
สาธิตา มิ่งวงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2550

สาติยา มิ่งวงศ์. (2550). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ โดยนำผลมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ และประชากรในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 362 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินศักยภาพ และแบบสังเกตการณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาจากการสังเกตการณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ตั้งกระจายอยู่ใกล้กัน ทำให้ยากต่อการเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวไปยังจุดอื่นๆ อีกทั้งยังบางแห่งยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการให้นักท่องเที่ยว สภาพถนนส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ลำบากต่อการเดินทาง แต่พื้นที่ส่วนใหญ่มีความสวยงามทางธรรมชาติมาก ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้ดีขึ้นต่อไป

ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีระดับศักยภาพสูงสุด ได้แก่ ถ้ำพระ รองลงมาได้แก่ น้ำโจน น้ำตกห้วยแม่ขมิ้นและน้ำตกผาสุวรรณ น้ำตกผาดาด พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ถ้ำเนรมิต ถ้ำน้ำมุดและอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ตามลำดับ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำพระปรารค์ ส่วนระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูงสุด ได้แก่ น้ำโจน รองลงมาได้แก่ พุน้ำร้อน ห้วยแม่ขมิ้น อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ น้ำตกผาสุวรรณ ถ้ำพระ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ถ้ำน้ำมุด ถ้ำพระปรารค์ ตามลำดับ และแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำเนรมิต

THE POTENTIALITY OF ECOTORISM ATTRACTION AT KHUEAN
SRINAGARINDRA NATIONAL PARK IN KANCHANABURI PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
SATIYA MINGWONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Master of Science Degree in Ecotourism Planning and Management
at Srinakarinwirot University

May 2007

Satiya Mingwong. (2007). *The Potentiality of Ecotourism Attraction at Khuean Srinagarindra National Park in Kanchanaburi Province*. Master's Project, M.S. (Ecotourism Planning and Management). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assoc. Prof. Supaporn Suksileung.

The objective of this research was aimed at the assessment of the Potential of Ecotourism Attraction in Khuean Srinagarindra National Park. The analysis was made to study the means for the development and promotion of the ecotourism attraction in Khuean Srinagarindra National Park. The three sample sizes consist of the officials involving with the tourism at the National Park, the tourists traveling into the National Park, and the population in the rural community totaling 362 persons. The research instruments comprise of potential evaluation forms, as well as the observation forms. Those data and information have been calculated by using the weighted-average equations. The findings from the observation have revealed that the tourism attraction at Khuean Srinagarindra National Park were scatteringly located far apart. It is so difficult to link those tourist attraction with each other. Moreover, some places still lack of any facilities to serve all tourists. The main road conditions is laterite. It is hard to travel. However, most area or places are so naturally beautiful. They should be promoted and developed as of the better tourist attraction within the National Park further.

The result of the three-sample groups disclosed that the tourism attractions within Khuean Srinagarindra National Park with the highest potential are the Phra Cave secondly, Nam Jon, Huay Mae Khamin waterfall. Then, they are the Pha Sawan and Pha tat waterfalls, Huay Mae Khamin hot spout, Neramit Cave, Num Mud Cave and Srinagarindra Dam reservoir respectively. The lowest potential level is Phra Prang Cave. However, the level of the environmental impact is likely to occur within the Natural Tourist Attraction, when the areas are used for the ecological tourism has been disclosed that the highest environmental impact for the tourist attraction are the Nam Jon, secondly Huay Mae Khamin Hot Spout, Srinagarindra Dam reservoir, Pha Sawan waterfalls, Phra Cave, Huay Mae Khamin waterfall, Num Mud Cave, Phra Prang Cave respectively. For the lowest environmental impact, it is the Neramit Cave.

ศักราชแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

สารนิพนธ์
ของ
สาติยา มิ่งวงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และรองศาสตราจารย์สุรภี อิงคากุลที่ได้ให้คำแนะนำ รวมทั้งให้แนวคิดและชี้แนะแนวทาง ในการศึกษาค้นคว้าตลอดเวลาที่ทำการวิจัย ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุทธิยาสาธิต ดร.นวลลอ รัตนวิมานวงศ์ และดร.อรอนงค์ พริงสุลกะ ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการพิจารณาโครงการสารนิพนธ์ และเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ตลอดจนให้คำแนะนำ ในการปรับปรุงแก้ไขอันเป็นประโยชน์ทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม ธรรมบุตร ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้คำแนะนำด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกรักทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ หัวหน้าดำรัส สุขอร่าม หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อที่พัก และจัดเจ้าหน้าที่นำทางในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในอุทยานฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่มีส่วนร่วมทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนพี่ๆ และผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณบิดา มารดา และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ ความคิด ความมานะพยายาม และเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์จนประสบความสำเร็จ

สาติยา มิ่งวงศ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	17
การประเมินศักยภาพ.....	25
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
การสำรวจและข้อมูลด้านการท่องเที่ยว.....	34
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	34
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	46
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์.....	48
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	59
แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ เขื่อนศรีนครินทร์.....	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	71
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	71
ความสำคัญของการวิจัย.....	71
ขอบเขตของการวิจัย.....	71
วิธีดำเนินการวิจัย.....	72
สรุปผลการวิจัย.....	72
อภิปรายผล.....	75
ข้อเสนอแนะ.....	76
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก.....	82
ภาคผนวก ก. ภาพสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ของแหล่งเที่ยว.....	83
ภาคผนวก ข. แบบประเมินศักยภาพและแบบสังเกตการณ์.....	107
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย.....	130
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	132

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. เปรียบเทียบคำจัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	21
2. จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	37
3. จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว.....	39
4. จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น.....	40
5. สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยาน แห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	61
6. สรุปผลการวิเคราะห์ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นใน แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เมื่อมีการใช้ พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	64
7. ค่าเฉลี่ยการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยาน แห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม.....	67
8. ค่าเฉลี่ยการวิเคราะห์ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่ง ท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เมื่อมีการใช้พื้นที่ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม.....	69

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2. แผนที่แสดงพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	8
3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	24
4. แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	36
5. แผนที่แสดงที่ตั้งที่ทำการอุทยานฯและหน่วยพิทักษ์อุทยาน แห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	38
6. แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในอุทยาน แห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	41
7. น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ชั้นที่ 3 วังหน้าผา.....	48
8. พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น.....	50
9. พระใหญ่ภายในถ้ำพระ.....	51
10. หินย้อยภายในถ้ำน้ำมุด.....	52
11. หินย้อยภายในถ้ำพระปรารค์.....	53
12. หินย้อยภายในถ้ำนรมิต.....	54
13. วัดปากลำขาแข้ง.....	55
14. พระอาทิตย์ยามเช้าบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์.....	56
15. น้ำตกผาตาด.....	57
16. น้ำตกชั้นที่ 7ชื่อ ผาสวรรค์.....	58
17. แผนภูมิแสดงระดับศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างแยกกลุ่ม.....	61
18. แผนภูมิแสดงระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างแยกกลุ่ม	64
19. แผนภูมิแสดงระดับศักยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม.....	67
20. แผนภูมิแสดงระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมของกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม.....	68

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งมีส่วนในการสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวสามารถสร้างเม็ดเงินทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ ดังจะเห็นได้จากรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2548 มีสูงถึง 367.38 แสนล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์) แต่จากการที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นนั้น ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภททางธรรมชาติ ประเภทประวัติศาสตร์ รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นประเพณีและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและเกิดความประทับใจต่อสิ่งที่ได้พบเห็น โดยในแต่ละพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น จะมีศักยภาพที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งการเจริญเติบโตและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยปราศจากการวางแผนการควบคุมและการจัดการที่ดี รวมทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว การจัดการที่ดีควรคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และควรทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง เพื่อสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางป่าไม้และมีศักยภาพของพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากตั้งอยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก การเดินทางไปมาสะดวก นอกจากนี้ยังเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีอุทยานแห่งชาติมากถึง 5 แห่งด้วยกัน คือ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขาแหลม อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ และอุทยานแห่งชาติไทรโยค ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่สำหรับทำการศึกษา คือ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาอุทยานแห่งชาติที่มีอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งเป็นอุทยานแห่งชาติที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ที่สุดในผืนป่าตะวันตก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทน้ำตกและถ้ำหลายแห่งด้วยกัน นอกจากนี้การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ นักท่องเที่ยวสามารถไปได้หลายเส้นทางด้วยกัน คือ ทางรถยนต์ ทางแพขนานยนต์ และทางเรือ ซึ่งเอื้อต่อการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรี

นครินทร์ แต่ในปัจจุบันยังไม่มีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เลย อีกทั้งบางพื้นที่ยังไม่มีการพัฒนาให้มีสภาพเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเท่าใดนัก จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์และนำมาจัดอันดับพื้นที่ที่มีระดับศักยภาพสูง ปานกลาง และต่ำ รวมทั้งนำความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

ความสำคัญของการวิจัย

1. นำผลการวิจัยที่ได้มาจัดอันดับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสุด – ต่ำสุด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเสนอแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวในการนำมาใช้วางแผนการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 52 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวน 200 คน และประชากรในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 200 คน

2. พื้นที่ที่ศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการเลือกพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวนรวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ประกอบด้วย 1) น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 2) พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น 3) ถ้ำพระ 4) ถ้ำน้ำมุด 5) ถ้ำพระปรารักษ์ 6) ถ้ำเนรมิต 7) น้ำโจน 8) อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ 9) น้ำตกผาตาด และ 10) น้ำตกผาสวรรค์

3. ระยะเวลาที่ศึกษา

ระยะในการเก็บรวบรวมข้อมูลในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

3.1 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 – เดือนตุลาคม พ.ศ. 2549

3.2 การลงพื้นที่ศึกษาสำรวจและทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2549 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีคำศัพท์เฉพาะเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. **ศักยภาพ (Potentiality)** หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเอื้อต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในที่นี้หมายถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

2. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)** หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

3. **นักท่องเที่ยว (Tourist)** หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ หรือการศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย

4. **สถานที่ท่องเที่ยว (Tourist attraction)** หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการพักผ่อน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

5. **อุทยานแห่งชาติ (National park)** หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในขอบเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

6. การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) หมายถึง รูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนในรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

7. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism) หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยที่มีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย รวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

8. ที่พักแรม (Accommodation) หมายถึง สถานที่ที่ผู้เดินทางใช้พักระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งปลูกสร้างไว้ให้ผู้เดินทางพักค้างคืนได้

9. การพัฒนาการท่องเที่ยว (Tourism development) หมายถึง การพัฒนาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นเพิ่มขึ้น

10. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน

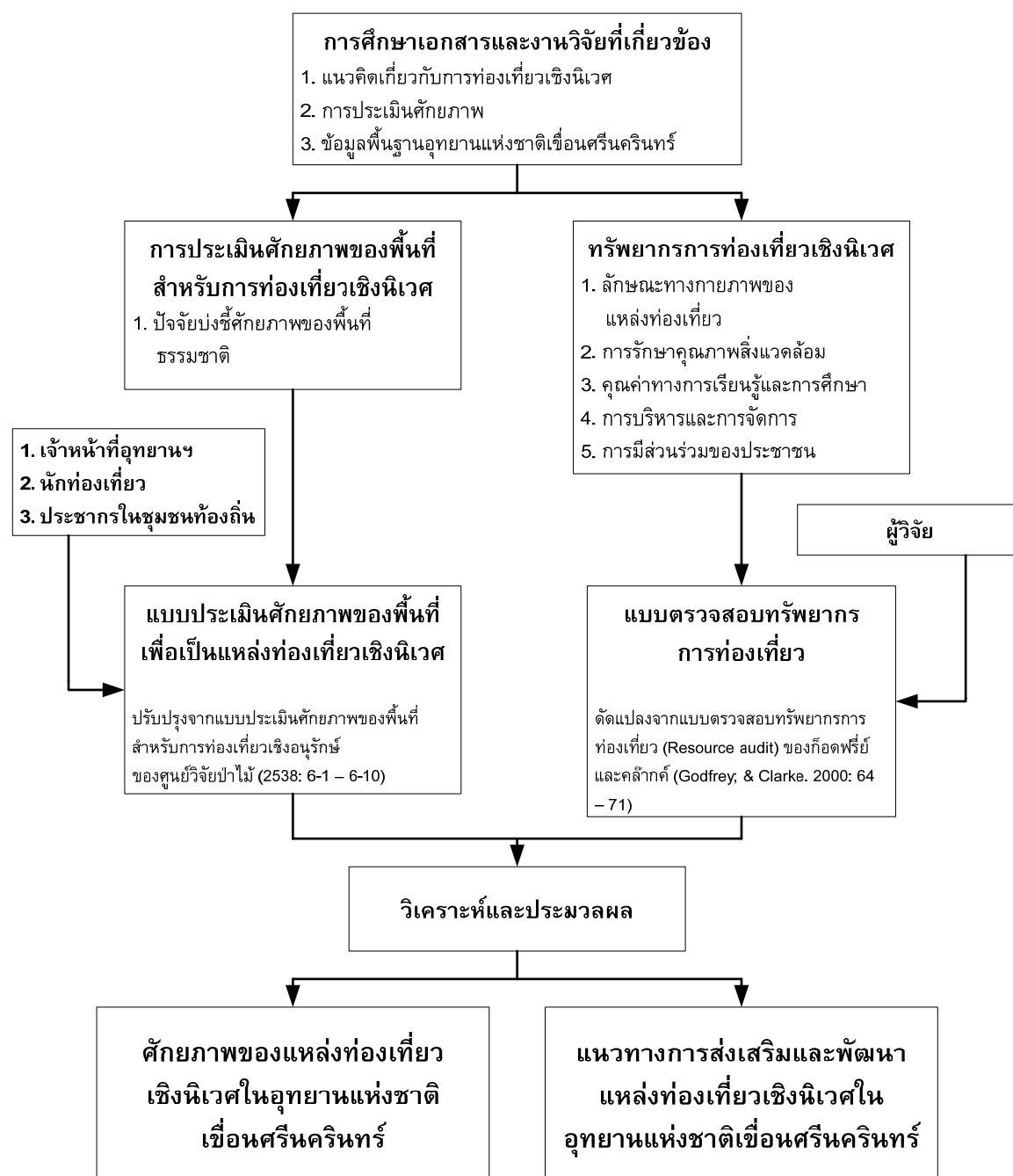
11. การประเมินศักยภาพ (Potentiality assessment) หมายถึง การตรวจสอบความสามารถหรือความพร้อมในการรองรับการดำเนินกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว และสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

12. ระดับศักยภาพ (Potential) หมายถึง การจัดอันดับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ที่ได้คะแนนตาม สมการถ่วงน้ำหนัก ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพสูง ปานกลาง และต่ำ

13. ดัชนีชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ (Indicator) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมา โดยพิจารณารายละเอียดตามเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่กำหนดขึ้นโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่มีศักยภาพสูง = 3 ปานกลาง = 2 และต่ำ = 1 เพื่อใช้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

14. ค่าน้ำหนัก (Weighting score) หมายถึง ตัวเลขแสดงระดับความสำคัญของแต่ละดัชนีชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยแต่ละดัชนีค่าน้ำหนักจะมีความแตกต่างกันไป ค่าน้ำหนักถูกกำหนดไว้ 5 ระดับ คือ ค่าน้ำหนัก = 5 ถึง ค่าน้ำหนัก = 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสาร รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดและยุทธวิธีในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การประเมินศักยภาพ
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ (ภาพประกอบ 2) เป็นอุทยานแห่งชาติ ที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี สามารถเดินทางไปได้โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 323 จนถึงจังหวัดกาญจนบุรี จากนั้นเดินทางตามทางหลวงหมายเลข 3199 (กาญจนบุรี – ศรีสวัสดิ์) จนถึงด่านการไฟฟ้าเขื่อนศรีนครินทร์ หลังจากนั้นสามารถเลือกเดินทางได้ 3 เส้นทาง คือ 1) ทางรถยนต์ เดินทางต่อจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ผ่านทางแยกเข้าน้ำตกเอราวัณ ถ้าพระธาตุ สภาพเส้นทางเป็นถนนลูกรังอัดแน่นตลอดเส้นทาง ระยะทางประมาณ 42 กิโลเมตร ใช้เวลา 1 – 2 ชั่วโมง 2) ทางแพขนานยนต์ โดยข้ามแพขนานยนต์ 2 ครั้ง ใช้เส้นทางถนนสายเอราวัณ – ศรีสวัสดิ์ ถึงท่าแพห้วยละมุน ข้ามจากฝั่งท่าแม่ละมุนมายังอำเภอศรีสวัสดิ์ ใช้เวลาประมาณ 15 นาที จากนั้นขับรถต่ออีกประมาณ 20 กิโลเมตร ถึงท่าแพที่สอง ข้ามจากอำเภอศรีสวัสดิ์มายังน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ใช้เวลาประมาณ 45 นาที แล้วขับรถต่อจากท่าแพขนานยนต์ อีก 7 กิโลเมตร ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ 3) ทางเรือ เช่าเหมาเรือเอกชนจากท่าต่างๆ เช่น ท่าเรือห่มองกระแทะ ท่ากระดาน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง

การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ มีสาเหตุเนื่องมาจากป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำแควใหญ่เหนือเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา สลับซับซ้อน มีสัตว์ป่าชุกชุม และมีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง เช่น น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น น้ำพุร้อน ถ้ำ และทะเลสาบ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2523 กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งที่ 71/2523 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2523 ให้นายนิสัย พุ่มขจร นักวิชาการป่าไม้ 5 ทำหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเอราวัณทำการสำรวจพื้นที่ ประกอบกับในคราวประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี ครั้งที่ 3/2522 เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2522 นายผ่อง เล่งอี้ ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ ได้เสนอต่อที่ประชุมว่า กรมป่าไม้มีโครงการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

บริเวณน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น อำเภอศรีสวัสดิ์ ดังนั้นจังหวัดกาญจนบุรีจึงได้แต่งตั้งคณะสำรวจของจังหวัดทำการสำรวจด้วยเช่นกัน ซึ่งพบว่าพื้นที่ป่ามีสภาพภูมิประเทศและทิวทัศน์สวยงาม มีลักษณะทางธรรมชาติที่เด่นหลายแห่งเหมาะสมต่อการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ

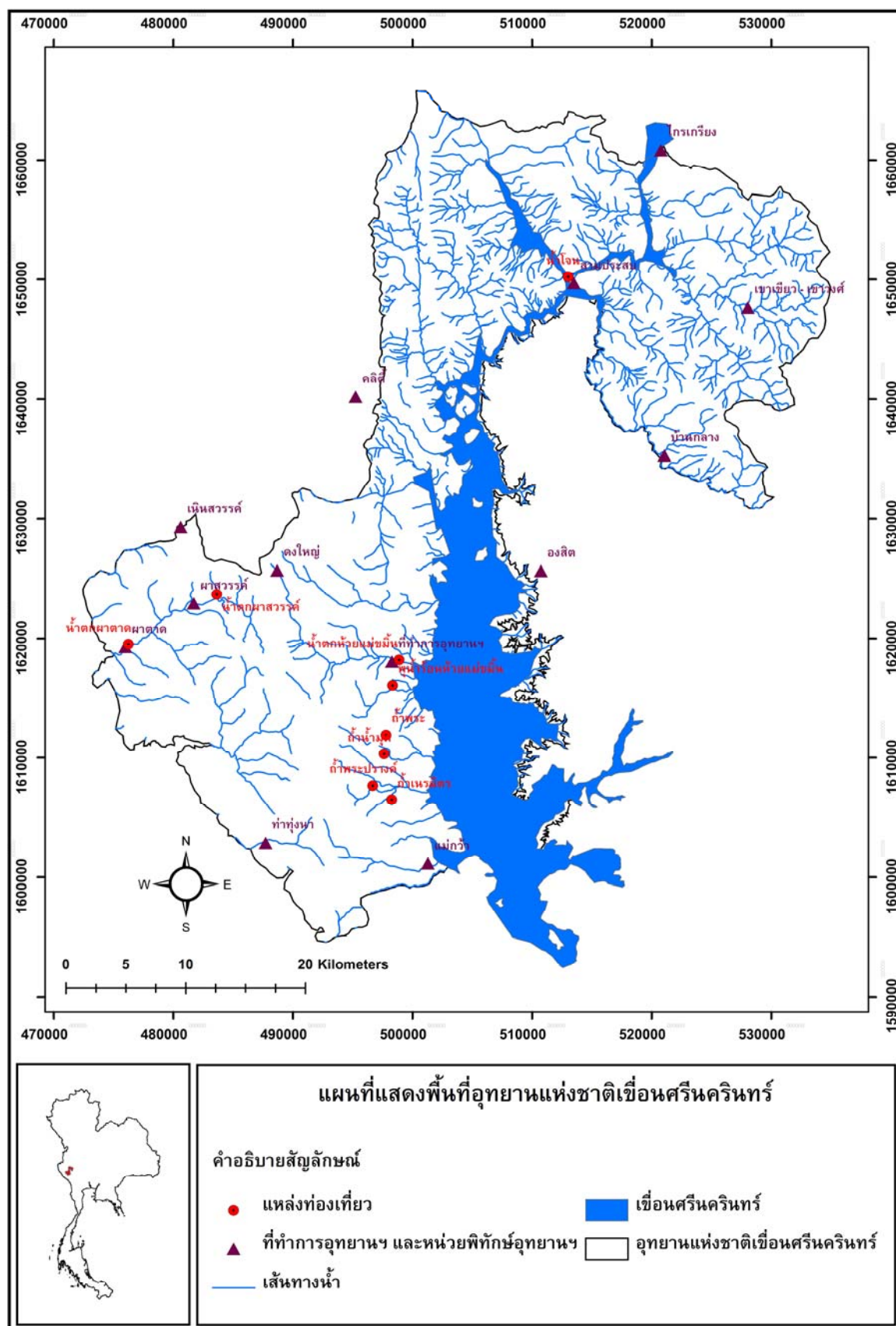
กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีมติในการประชุม ครั้งที่ 2/2523 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2523 เห็นสมควรดำเนินการกำหนดพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาพระฤๅษีและป่าเขาบ่อแร่ ในท้องที่ตำบลชะแล ตำบลท่าขนุน ตำบลหินลาด และตำบลลิ้นถิ่น ในอำเภอทองผาภูมิ ตำบลเขาโจด ตำบลนาสวน ตำบลด่านแม่ฉลวย ตำบลหนองเป็ด และตำบลท่ากระดาน ในอำเภอศรีสวัสดิ์ และตำบลไทรโยค ในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 210 ลงวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2524 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 38 ของประเทศ (กรมอุทยานแห่งชาติ. 2549: ออนไลน์)

1. ทรัพยากรกายภาพ

1.1 สภาพภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ (กรมป่าไม้. 2535: 17 – 18) มีพื้นที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอไทรโยค อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 1,181,875 ไร่ หรือ 1,891 ตารางกิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกาญจนบุรีไปทางทิศตะวันตก ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3199 เป็นระยะทาง 105 กิโลเมตร พื้นที่อุทยานฯ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์กั้นขวางแม่น้ำแม่กลอง (แควใหญ่) โดยมีแม่น้ำ ลำห้วย และลำธารที่สำคัญๆ หลายสายไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำของเขื่อนศรีนครินทร์ เช่น ห้วยแม่ขมิ้น ห้วยขาแข้ง ห้วยแม่วงก์ ห้วยไกรเกรียง และห้วยแม่พลู เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลำห้วยและลำธารอีกหลายสายที่ไหลลงสู่แม่น้ำแควน้อยบริเวณเขตอำเภอไทรโยค เช่น ห้วยลิ้นถิ่น เป็นต้น โดยอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อนุรักษ์อื่นๆ ถึง 4 แห่งด้วยกัน คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อุทยานแห่งชาติเอราวัณ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อุทยานแห่งชาติไทรโยค

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

1.2 ลักษณะทางธรณีวิทยา

ลักษณะทางธรณีวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหินแปรและหินตะกอน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่กว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่อุทยานฯ พบหินอัคนีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (กรมป่าไม้. 2535: 18 – 21)

1) หินแปรและหินตะกอน (Metamorphic and sedimentary rocks) หินที่พบมากที่สุด คือ หินชั้นที่อยู่ในสภาพหินปูน (Limestone) ได้แก่ หินปูนสีเทาเข้ม (Dark gray limestone) หินปูนสีเทา (Gray limestone) หินปูนสีเทาอ่อน (Light gray limestone) หินปูนกรวดมนสีแดง (Limestone conglomerate) และหินดินดานและหินทรายแป้ง (Shale and siltstone) โดยหินปูนสีเทาเข้ม ครอบคลุมพื้นที่เป็นผืนใหญ่กว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่อุทยานฯ พบมากบริเวณตอนบน ทั้งฝั่งซ้ายและขวาของทะเลสาบ และบริเวณต้นน้ำลำธารทางทิศตะวันตกที่ระบายน้ำลงสู่ทะเลสาบ บริเวณตอนล่างของอุทยานฯ นอกจากนี้ยังมี หินควอตไซต์ (Quartzite) หินฟิลไลต์ (Phyllite) หินชีสต์ (Schist) และหินอ่อน (Marble) พบอยู่บริเวณตอนล่างของอุทยานฯ โดยมีแนวการวางตัวเป็นเส้นสันปันน้ำ (Topographic divide) ระหว่างน้ำที่ไหลลงทะเลสาบเหนือเขื่อนศรีนครินทร์ และน้ำอีกส่วนหนึ่งที่ระบายลงสู่แควน้อยในอุทยานแห่งชาติไทรโยค

2) หินอัคนี (Igneous rocks) หินอัคนีที่พบเป็นหินแกรนิตเนื้อหยาบ (Coarse-grained granite) แต่พบเพียงเล็กน้อยบริเวณต้นน้ำห้วยลั่นถัน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของที่ทำการอุทยานฯ และหินแกรนิตเนื้อละเอียด (Fine-grained granite) พบเป็นอาณาเขตกว้างบริเวณริมฝั่งซ้ายของทะเลสาบ ตอนบนของอุทยานฯ และทางทิศตะวันออกติดเขตของอุทยานฯ

1.3 ลักษณะทางปฐพีวิทยา

ลักษณะทางปฐพีวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ แบ่งดินได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (กรมป่าไม้. 2535: 22)

1) Oxic haplustulfs เป็นดินที่พบในสภาพพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นลอนชันถึงเนินเขา ดินจะตื้น พบเศษหินในดินโดยทั่วไป มีการระบายน้ำดี มีอินทรีย์วัตถุค่อนข้างน้อย ดินเก็บความชื้นได้น้อย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดินอาจมีลูกรัง (Laterite) .ผสม พบเป็นพื้นที่บริเวณกว้าง มีเนื้อที่กว่าร้อยละ 85 ของพื้นที่อุทยานฯ สำหรับดินประเภทนี้ ถ้ามีปริมาณอินทรีย์วัตถุสูงจะมีป่าเบญจพรรณ ป่าเบญจพรรณผสมไผ่ หรือป่าไผ่ขึ้นปกคลุม และถ้าดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุน้อยจะมีป่าเต็งรังขึ้นปกคลุมพื้นที่

2) Ultic paleutults เป็นดินที่พบในบริเวณที่มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนชัน พบกระจายทั่วไปเป็นหย่อมๆ มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ดินมีการระบายน้ำดี ดินค่อนข้างลึก มีอินทรีย์วัตถุค่อนข้างสูง ดินเก็บความชื้นไว้ค่อนข้างดี พบเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่อุทยานฯ มีป่าดิบแล้งขึ้นปกคลุมหรืออาจเป็นป่าเบญจพรรณขึ้นสูงที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

ลักษณะพื้นหน้าตัดของดิน (Soil profile) ทั้งสองประเภทนี้ พบว่า ดินในป่าเบญจพรรณหรือป่าดิบแล้งจะมีความลึกของดินชั้น A ประมาณ 10 – 30 เซนติเมตร หน้าตัดของดินค่อนข้างลึก (30 – 150 เซนติเมตร) เนื้อดินค่อนข้างละเอียดเป็นพวก Sandy clay เก็บความชื้นไว้ได้ดี สามารถนำไปใช้เพื่อการเกษตรกรรมได้ โดยต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม โดยทั่วไปแล้วพื้นที่ที่ราษฎรบุกรุกแผ้วถางป่าเบญจพรรณหรือป่าดิบแล้งเพื่อทำการเกษตรกรรมจะแผ้วถางป่าเบญจพรรณหรือป่าดิบแล้งแทบทั้งสิ้น ส่วนลักษณะพื้นที่หน้าตัดของดินในป่าเต็งรังนั้นจะมีดินค่อนข้างตื้นมาก มีความลึกน้อยกว่า 30 เซนติเมตร มีหินโผล่โดยทั่วไป ดินหยาบ มีทรายและกรวดปะปนอยู่ในอัตราสูง เก็บความชื้นในดินได้ต่ำ มีลูกรัง (Laterite) ปะปนอยู่ในดินชั้นล่าง ดินมีปริมาณอินทรีย์วัตถุต่ำและขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่ทางภาคตะวันตกของประเทศไทย (กรมอุตุนิยมวิทยา. 2549: ออนไลน์) มีสภาพอากาศค่อนข้างแห้งแล้งมาก ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศในเขตภาคตะวันตกเป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อนเกิดเป็นทิวเขาสก้ดกันทิศทางของลมที่จะพัดพาไอน้ำจากทะเลอันดามัน ทำให้สภาพพื้นที่ในเขตอุทยานฯ มีสภาพเป็นพื้นที่เงาฝน (Rain shadow) มีฝนตกน้อย อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว โดยมีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 44 – 45 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม ประมาณ 8 – 9 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส ช่วงฤดูฝนเริ่มจากกลางเดือนเมษายน และสิ้นสุดในช่วงกลางเดือนตุลาคม โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,600 มิลลิเมตร

1.5 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ (กรมป่าไม้. 2535: 28 – 29) เป็นทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นของอุทยานฯ แห่งนี้ ทั้งนี้เนื่องจากมีพื้นที่ของอุทยานฯ ที่เป็นพื้นน้ำปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 และพื้นที่อุทยานฯ แห่งนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่รับน้ำ (Watershed area) ของเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งสร้างขึ้นกั้นขวางลำน้ำแม่กลอง (แควใหญ่) ทำให้เกิดทะเลสาบขนาดใหญ่ขึ้น พื้นที่ตอนล่างทั้งหมดหรือประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่อุทยานฯ ตั้งอยู่บริเวณทางฝั่งขวาของพื้นที่ทะเลสาบ ส่วนพื้นที่ตอนบนนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ด้วยกัน คือ 1) พื้นที่ฝั่งขวาของลำน้ำแควใหญ่ 2) พื้นที่ที่อยู่บริเวณตอนกลางระหว่างแม่น้ำแควใหญ่กับแม่น้ำห้วยขาแข้ง และ 3) พื้นที่บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำห้วยขาแข้ง ซึ่งรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำสรุปได้ดังนี้

1) **ลุ่มน้ำขนาดใหญ่** ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่มีแม่น้ำสายหลักที่สำคัญ ๆ ไหลลงสู่พื้นที่ทะเลสาบในเขื่อนศรีนครินทร์แห่งนี้ ได้แก่

(1) **แม่น้ำแม่กลอง (แควใหญ่)** เป็นแม่น้ำสายหลักที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และมีความสำคัญมากที่สุด มีต้นน้ำเกิดจากพื้นที่ภูเขาสูง มีป่าไม้ปกคลุมค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ในบริเวณ

เขตติดต่อกับจังหวัดตาก ไหลลงมาจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ผ่านพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่สำคัญๆ ได้แก่ เขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ทางตอนบนของเขตอุทยานฯ

(2) แม่น้ำห้วยขาแข้ง เป็นแม่น้ำที่มีขนาดรองลงมาจากแม่น้ำแม่กลอง มีน้ำ
ไหลตลอดปี มีต้นน้ำเกิดมาจากบริเวณป่าไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ที่สำคัญ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้ง ซึ่งยังคงมีสภาพป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ทาง
ตอนบนของเขตอุทยานฯ เช่นกัน

2) กลุ่มน้ำขนาดกลาง กลุ่มน้ำที่มีขนาดกลางนี้เป็นกลุ่มน้ำที่มีแม่น้ำขนาดรองลงมาจาก
แม่น้ำสายหลัก มีต้นน้ำลำธารที่เกิดขึ้นบริเวณทางทิศตะวันออกของพื้นที่หรือเกิดขึ้นบริเวณทาง
ฝั่งขวาของทะเลสาบทางตอนบนของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ มีสภาพป่าไม้ที่ยังคงมีความ
อุดมสมบูรณ์อยู่มาก แบ่งออกได้ดังนี้

(1) ห้วยไกรเกรียงและห้วยแม่वंก เป็นกลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นบริเวณตอนบนทาง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอุทยานฯ พื้นที่ลุ่มน้ำตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของทะเลสาบเขื่อนศรีนครินทร์
โดยบริเวณต้นน้ำแห่งนี้เกิดจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์เช่นกัน คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ

(2) ห้วยแม่พลู เป็นกลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นบริเวณตอนบนทางทิศตะวันออกของ
อุทยานฯ พื้นที่ลุ่มน้ำตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของทะเลสาบเขื่อนศรีนครินทร์ โดยบริเวณต้นน้ำแห่งนี้เกิด
จากพื้นที่ป่าอนุรักษ์เช่นกัน คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ

3) กลุ่มน้ำขนาดเล็ก กลุ่มน้ำขนาดเล็กที่มีน้ำไหลตลอดปีของอุทยานแห่งชาติ
เขื่อนศรีนครินทร์ ที่สำคัญๆ มีดังนี้

(1) ห้วยแม่ขมิ้น เป็นกลุ่มน้ำเดียวที่เกิดขึ้นบริเวณตอนกลางก่อนไปข้างล่าง
ของอุทยานฯ โดยมีต้นน้ำอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นห้วยที่มีน้ำตกเกิดขึ้น
บนโครงสร้างหินปูนถึง 7 ชั้น และมีความงดงามมาก เป็นจุดเด่นที่สำคัญของอุทยานฯ จึงมีการ
จัดตั้งที่ทำการอุทยานฯ ใกล้ทางขึ้นของน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

(2) ห้วยลิ้นถีน เป็นกลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นบริเวณตอนล่างทางทิศตะวันตกของพื้นที่
อุทยานแห่งชาติ และไหลออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติลงสู่แม่น้ำแควน้อยในเขตอุทยานแห่งชาติไทร
โยค

2. ทรัพยากรชีวภาพ

2.1 ทรัพยากรป่าไม้

อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ (กรมป่าไม้. 2535: 33 – 36) เป็นอุทยานฯ ที่มี
ป่าผลัดใบ (Deciduous forest) และป่าไผ่ (Bamboo forest) ขึ้นปกคลุมเป็นส่วนใหญ่ มีอาณาเขต
ค่อนข้างกว้างขวางมากเมื่อเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ ในภาคเดียวกัน โดยครอบคลุมพื้นที่ถึง
1,891 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,181,875 ไร่ สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินปูนสลายตัวผุพัง
วางตัวสลับซับซ้อน สภาพป่าไม้ที่เกิดขึ้นมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก (Uniform site) ในแต่ละชนิด
ของป่า ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ชนิดของป่าไม้

ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน ตามหลักเกณฑ์ในแผนแม่บทของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ คือ 1) ป่าผลัดใบ (Deciduous forest) 2) ป่าไม่ผลัดใบ (Evergreen forest) และ 3) ป่าไผ่ (Bamboo forest) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **ป่าผลัดใบ (Deciduous forest)** เป็นป่าไม้ที่มีการผลัดใบในช่วงฤดูแล้งของปี สภาพป่าไม้ค่อนข้างโปร่ง มีต้นไม้ขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ พบไม้ไผ่ขึ้นผสม โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ชนิดด้วยกันคือ

(1) **ป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous forest)** เป็นป่าที่พบในเขตที่ค่อนข้างราบ ดินมีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอ สามารถนำไปใช้เพื่อการเกษตรได้ ลักษณะของโครงสร้างป่าจะเป็นป่าโปร่ง มีเรือนยอด 3 ชั้นด้วยกัน คือ ไม้ใหญ่มีความสูง 18 – 22 เมตร ไม้หนุมมีความสูง 10 – 15 เมตร ลูกไม้และกล้าไม้มีความสูง 1 – 5 เมตร มีเรือนยอดปกคลุมพื้นที่ร้อยละ 40 – 50 นอกจากนี้ยังมีไม้ไผ่ขึ้นผสมในป่าเบญจพรรณ มีเรือนยอดไม้ไผ่ปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 – 30 และจะปกคลุมมากขึ้นถึงร้อยละ 40 – 50 ในป่าเบญจพรรณผสมไผ่ ลักษณะพืชพรรณป่าเบญจพรรณและป่าเบญจพรรณผสมไผ่ จะพบไม้ใหญ่เป็นไม้เด่น ได้แก่ ไม้แดง (*Xylia kerrii*) ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) รกฟ้า (*Terminalia alata*) ตะคร้อ (*Scheichera oleosa*) ตะแบก (*Lagerstroemia calyculata*) มะกอกป่า (*Spondias pinnata*) กระโดน (*Careya sphaerica*) และไม้มะค่าโมง (*Azelia xylocarpa*) ลูกไม้และกล้าไม้ที่พบเป็นชนิดเดียวกันกับไม้เด่น ส่วนไม้ไผ่ที่สำคัญ ได้แก่ ไผ่บง (*Bambusa natans*) ไผ่รวก (*Thrysostachys siamensis*) และไผ่ซาง (*Dendrocalamus strictus*) เป็นต้น แบ่งป่าไม้เบญจพรรณออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันประกอบด้วย

(1.1) **ป่าเบญจพรรณธรรมชาติ** เป็นป่าเบญจพรรณที่พบขึ้นอยู่บริเวณพื้นที่ค่อนข้างราบถึงเนินเขา ดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างดี มีต้นไม้ขนาดเล็กค่อนข้างโตและมีความสูงประมาณ 18 – 22 เมตร มีไม้ครบทุกชั้นอายุ มีเรือนยอดปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 มีการทดแทนสังคมพืชค่อนข้างดี พบไม้ไผ่ขึ้นประปราย ไม้ไผ่ที่สำคัญ ได้แก่ ไผ่บง และไผ่รวก ป่ายังคงสภาพเป็นธรรมชาติ พบมากบริเวณตอนล่างของพื้นที่อุทยานฯ

(1.2) **ป่าเบญจพรรณผสมไผ่ (Mixed deciduous forest with bamboo)** เป็นป่าเบญจพรรณที่มีไม้ไผ่ขึ้นปะปนอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทั้งนี้ไม้ไผ่ที่สำคัญ ได้แก่ ไผ่บง และไผ่รวก พบต้นไม้ใหญ่ขึ้นประปราย สภาพของดินยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ดี ต้นไม้มีขนาดใหญ่ สูงประมาณ 18 – 20 เมตร แต่มีไม้ไม่ครบทุกชั้นอายุ ทั้งนี้เนื่องจากการแทรกตัวของป่าไผ่เข้าไปในป่าเบญจพรรณค่อนข้างมาก ทำให้มีลูกไม้ค่อนข้างต่ำเพราะเกิดการปิดบังแสงสว่างจากเรือนยอดของไม้ไผ่ ซึ่งทำให้ลดโอกาสงอกของเมล็ดไม้ในป่าผลัดใบลงไปมาก มีเรือนยอดปกคลุม

พื้นที่ประมาณร้อยละ 60 พบมากในบริเวณตอนกลางของพื้นที่อุทยานฯ และกระจายอยู่ทั่วไปในเขตอุทยานฯ

(1.3) ป่าเกิดใหม่ (Secondary forest) เป็นป่าเบญจพรรณที่ผ่านการทำไม้ (Logging) มาแล้ว ทำให้ไม้ขนาดใหญ่ถูกตัดออกไปเกือบหมด คงเหลือไม้ขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพไม้ (Timber quality) ค่อนข้างเลวหลงเหลืออยู่ประปราย และพบไม้หนุ่ม (Poling) ลูกไม้ (Sapling) และกล้าไม้ (Seedling) ค่อนข้างมาก ซึ่งจะทดแทนกลายเป็นป่าเบญจพรรณได้ต่อไปในอนาคต แต่ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก มีเรือนยอดปกคลุมประมาณร้อยละ 50 พบมากบริเวณตอนล่างทางทิศตะวันตกของพื้นที่อุทยานฯ ลักษณะพืชพรรณ พบไม้ใหญ่ที่เป็นไม้เด่น ได้แก่ ไม้ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) รกฟ้า (*Terminalia alata*) แดง (*Kylia kerrii*) ตะคร้อ (*Schiera oleosa*) และແຫງແດງ (*Fernandoa adenophylla*) มีไม้เบิกนำ (Pioneer species) ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เป่ล่าหลวง (*Croton argyratus*) และไม้เลื้อย (*Melia azedarach*) ส่วนไม้พื้นล่างที่สำคัญ คือ สาบเสือ (*Eupatorium odoratum*)

(1.4) ป่าแคระ (Scrub forest) เป็นไร่ร้างที่เกิดขึ้นจากการทำไร่เลื่อนลอยในเขตป่าเบญจพรรณในพื้นที่ค่อนข้างราบมาเป็นเวลานาน จึงไม่หลงเหลือไม้ขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่ป่าแคระ และถูกปล่อยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ ทำให้เกิดการทดแทนของสังคมพืชเกิดขึ้นตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป และอยู่ในสภาพที่ดินค่อนข้างขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดเป็นป่าแคระเกิดขึ้น ซึ่งมีความสูง 7 – 10 เมตรเท่านั้น สภาพป่าจึงอยู่ในระหว่างการทดแทนของสังคมพืชให้กลับไปสู่ป่าเบญจพรรณตามเดิม แต่ต้องใช้เวลาค่อนข้างมากกว่าป่าเกิดใหม่ มีเรือนยอดปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 35 พบบริเวณตอนบนฝั่งขวาของพื้นที่อุทยานฯ ลักษณะพืชพรรณ พบไม้ซึ่งมีขนาดเล็กโดยทั่วไป มีความสูงประมาณ 7 – 10 เมตร ไม้ใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ กระโดน (*Careya arborea*) ส้าน (*Dillenia obovata*) เป่ล่า (*Croton oblongifolius*) และไม้เหมือด (*Symplocos impressa*) เป็นต้น

(1.5) ไร่เก่า (Old clearing) เป็นไร่ร้างที่เกิดขึ้นจากการทำไร่เลื่อนลอยในเขตพื้นที่ป่าเบญจพรรณมาก่อน ทำให้สภาพไม้ที่หลงเหลือมีต้นไม้นานกลางถึงขนาดใหญ่ขึ้นประปรายในพื้นที่ไร่เก่า ไม่พบไม้หนุ่ม (Poling) โดยจะพบลูกไม้ (Sapling) ค่อนข้างน้อย และจะพบกล้าไม้ (Seedling) ค่อนข้างมาก มีเรือนยอดไม้ยืนต้นปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 – 25 แต่จะมีเรือนยอดของวัชพืชขึ้นปกคลุมพื้นที่ทั่วพื้นที่ในช่วงฤดูฝน วัชพืชที่สำคัญ คือ สาบเสือ (*Eupatorium odoratum*) การทดแทนสังคมพืชเป็นไปได้ค่อนข้างช้า ทั้งนี้เนื่องจากมีไฟฟ้าในช่วงฤดูแล้งอยู่เป็นประจำ เพราะเป็นแหล่งที่มีเชื้อเพลิงสะสมไว้ค่อนข้างสูงมากนั่นเอง การควบคุมและป้องกันไฟฟ้าทำได้ค่อนข้างยากลำบากและไม่ทั่วถึง เนื่องจากอุทยานแห่งชาติมีพื้นที่ใหญ่มาก ลักษณะพืชพรรณ พบไม้ใหญ่หลงเหลืออยู่ ได้แก่ ตะคร้อ (*Schiera oleosa*) ส้าน (*Dillenia obovata*) แดง (*Fernandoa adenophylla*) ถูย (*Cassia fistula*) สภาพไม้พื้นล่างเป็นป่าสาบเสือ (*Eupatorium odoratum*) เป็นส่วนใหญ่

(2) ป่าเต็งรัง (Dry dipterocarp forest) เป็นป่าผลัดใบอีกชนิดหนึ่งที่มีต้นไม้ขนาดเล็กถึงปานกลาง สูงประมาณ 10 – 15 เมตร ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีหินโผล่และดินเป็นดินลูกรัง (laterite) อีกทั้งดินไม่ซับน้ำเอาไว้ มักเกิดไฟป่าในช่วงฤดูแล้งเป็นประจำ มีไม้พื้นล่างเป็นพวกเฟิร์นที่สำคัญ คือ เบ้งคอย (*Phoenix humilis*) ประงป่า (*Cycas siamensis*) และไผ่เพ็ก (*Arundinalia pusilla*) พบมากในพื้นที่ป่าเต็งรังที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านจะใช้พื้นที่เป็นที่เลี้ยงวัวและควายอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดการทดแทนสังคมพืชเต็มไปด้วยความยากลำบากมากยิ่งขึ้น มีร่องระบายน้ำไหลป่าหน้าดินเฉพาะหลังฝนตกหนัก (Ephemeral stream) เท่านั้น พบกระจายอยู่ทั่วไป ลักษณะโครงสร้างของป่าเต็งรังเป็นป่าค่อนข้างโปร่งมาก มีต้นไม้ขึ้นประปราย มีเรือนยอดแบ่งออกได้เป็น 2 ชั้นด้วยกัน คือ ไม้ใหญ่มีความสูงระหว่าง 12 – 16 เมตร ไม้หนุมมีความสูง 6 – 9 เมตร กัล้าไม้และลูกไม้สูง 1 – 4 เมตร ปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 – 40 และต้นไม้ขนาดเล็กบริเวณที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม้ใหญ่มีแต่ขนาดค่อนข้างเล็ก (เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 – 30 เซนติเมตร) แทบทั้งสิ้น มีความสูงเพียง 8 – 12 เมตรเท่านั้น และจะพบลูกไม้และกัล้าไม้จำนวนมากขึ้นอยู่

2) ป่าไม่ผลัดใบ มีอยู่ชนิดเดียว คือ ป่าดิบแล้ง (Dry evergreen forest) เป็นป่าที่พบอยู่ประปรายทั่วเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งสภาพพื้นที่อยู่ในภูมิประเทศที่ได้รับปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูงกว่าบริเวณพื้นที่อื่นๆ มักจะพบบริเวณที่อยู่ทางด้านรับลมที่พัดพาฝนมาปะทะภูเขา (Windward) หรืออยู่บริเวณริม 2 ฝั่งของลำธารที่มีน้ำไหลตลอดเวลา (Perennial stream) สภาพป่าไม่จึงเป็นป่าไม่ผลัดใบ และพบสภาพป่าดิบชื้น (Moist evergreen forest) เป็นแถบเล็กๆ ขนานไปกับลำธารบ้างเพียงเล็กน้อย ไม้เด่นที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ตะเคียนหิน (*Hopea ferrea*) พบมาก 2 บริเวณ คือ ตอนบนตอนกลาง และตอนล่างทางทิศตะวันตกของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ทั้งนี้ป่าดิบแล้งในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เกิดขึ้นจากการแปรสภาพมาจากป่าเบญจพรรณที่มีความชื้นสูง ลักษณะโครงสร้างเป็นป่าค่อนข้างทึบมากกว่าป่าเบญจพรรณ ไม้ใหญ่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 – 100 เซนติเมตร มีความสูง 20 – 30 เมตร มีเรือนยอดปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 80 สภาพพื้นล่างค่อนข้างโปร่ง และยังพบร่องรอยของการเกิดไฟป่าไหม้อยู่บ้างในบางพื้นที่ มีเรือนยอดปกคลุม 3 ชั้นด้วยกัน คือ เรือนยอดชั้นบนสุด มีความสูง 20 – 30 เมตร เป็นไม้ตะเคียนหิน (*Hopea ferrea*) มะกั้ม (*Canarium kerrii*) ยมหิน (*Chukrasia velutina*) และไม้กระเบาหลัก (*Hydnocarpus ilicifolius*) เรือนยอดชั้นสองสูง 10 – 20 เมตร เป็นพวกไม้หนุม ได้แก่ ไม้ยมหอม (*Cedrela toona*) สมพง (*Tetrameles nudiflora*) จั้วป่า (*Salmalia insignis*) และไม้พลอง (*Memaxylon ovatum*) ส่วนเรือนยอดชั้นล่างสูงไม่เกิน 10 เมตร ได้แก่ ไม้ชะเง้อ (*Milletia leucantha*) กระโดน (*Careya arborea*) และเปล้า (*Croton oblongifolius*) มีไม้เต็ง (*Shorea obtusa*) และไม้รัง (*Shorea siamensis*) เป็นไม้เด่น มีความโตเส้นผ่าศูนย์กลางมากกว่า 60 เซนติเมตรขึ้นไปแทบทั้งสิ้น ไม่พบไม้หนุม (Poling) ของไม้ทั้งสองชนิดนี้ คงพบแต่เพียงกัล้าไม้ (Sapling) และลูกไม้ (Seeding) เพียงเล็กน้อยเท่านั้น และมีแนวโน้มคาดว่าทั้งลูกไม้

และกล่ำไม้ไม่สามารถที่จะเจริญเติบโตขึ้นทดแทนเป็นไม้ใหญ่ได้ ลักษณะของพืชพรรณ พบไม้ใหญ่ที่สำคัญ คือ ไม้ตะเคียนหิน (*Hopea ferrea*) กระโดน (*Careya arborea*) ส้าน (*Dillenia obovata*) มะเกิ้ม (*Canarium kerrii*) ก่อแพะ (*Quercus kerrii*) ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) และไม้ตะคร้อ (*Scheuchzeria oleosa*) นอกจากนี้แล้วยังพบไม้เด่นที่สำคัญๆ ได้แก่ ไม้รัง (*Shorea siamensis*) และไม้เต็ง (*Shorea obtusa*) ในเขตป่าดิบแล้งนี้ด้วย สภาพลูกไม้และกล่ำไม้พบชนิดไม้เช่นเดียวกับไม้ใหญ่ แต่พบลูกไม้และกล่ำไม้ของไม้รังและไม้เต็งค่อนข้างน้อยมาก

3) ป่าไผ่ (Bamboo forest) เป็นป่าไม้ไผ่ซึ่งขึ้นอยู่เป็นกลุ่มหนาแน่นอาจมีไม้ยืนต้นขึ้นแทรกอยู่บ้างเพียงประปราย ไม้ไผ่ที่พบมาก คือ ไผ่รวก และไผ่ซาง มีความหนาแน่นของไม้ไผ่ค่อนข้างสูงมาก มีความสูง 10 – 15 เมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่มีดินค่อนข้างดี ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ มีหินโผล่ประปรายในบางพื้นที่ พบมากในบริเวณตอนกลางติดกับชายฝั่งของอ่างเก็บน้ำ ลักษณะโครงสร้างของป่าไผ่ประกอบด้วยไม้ไผ่ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ไผ่รวก เป็นส่วนใหญ่ มีความสูงประมาณ 10 – 15 เมตร มีเรือนยอดปกคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 – 60 และมีพรรณไม้ยืนต้นในป่าผลัดใบขึ้นผสมบ้าง เช่น ไม้มะกอกป่า (*Spondias pinnata*) ไม้รักฟ้า (*Terminalia alata*) ไม้ตีนนก (*Vitex pinnata*) เป็นต้น พบลูกไม้และกล่ำไม้ค่อนข้างต่ำมาก ลักษณะของพืชพรรณ พบไม้ใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ มะค่าโมง (*Azelia xylocarpa*) จีว (*Salimalia insignis*) มะกอกป่า (*Spondias pinnata*) และกางขี้มอด (*Albizia odoratissima*) เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยว

อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นอุทยานฯ ที่มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สวยงามอยู่มากมาย ทั้งถ้ำต่างๆ และน้ำตก (กรมอุทยานแห่งชาติ. 2549: ออนไลน์) ดังมีรายละเอียดดังนี้

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเพียง 100 เมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย เกิดจากลำห้วยแม่ขมิ้นที่ไหลผ่านเทือกเขาหินปูนลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆ ก่อให้เกิดน้ำตกที่สวยงามทั้งหมด 7 ชั้น คล้ายกับน้ำตกเอราวัณ แต่ละชั้นมีชื่อเรียกเรียงลำดับจากชั้นที่ 1 – 7 ดังนี้ คือ ดงวาน ม่านขมิ้น วังหน้าผา ฉัตรแก้ว ไหลจนหลง ดงผีเสื้อ และร่มเกล้า ระยะทางรวม 2,270 เมตร ทั้งนี้ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้นชั้นที่สวยงามที่สุด คือ ชั้นที่ 4 (ฉัตรแก้ว) นอกจากนี้อุทยานฯ ได้จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติของป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง โดยจะผ่านจุดชมทิวทัศน์ของอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์อีกด้วย

พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้นเป็นที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเที่ยวชม การคมนาคมสะดวกเพราะอยู่ติดเส้นทางรถยนต์

ถ้ำพระ แยกจากทางเข้าถ้ำน้ำมุดไปตามทางลำลองประมาณ 2 กิโลเมตร เดินขึ้นเขาประมาณ 300 เมตร ถึงปากถ้ำ ถ้ำพระเป็นถ้ำธรรมชาติที่แวดล้อมไปด้วยป่าไผ่ มีขนาดใหญ่ เพดานสูงประมาณ 20 เมตร กว้างประมาณ 15 เมตร มีพระพุทธรูปปั้นที่ชาวบ้านสร้างไว้ประดิษฐานอยู่ในถ้ำบริเวณห้องโถงใหญ่ มีถ้ำโพรงออกจากห้องโถงใหญ่ไปทั้งสองปีก เป็นถ้ำลึกที่ลาดเทลงต่ำ ภายในมีหินงอกหินย้อยสวยงาม มีโพรงลึกลงไปใต้ถ้ำ ซึ่งเป็นโพรงที่ติดต่อกับถ้ำน้ำมุด

ส่วนใน ซึ่งไม่สามารถเข้าทางปากถ้ำน้ำมุดได้ มีค้างคาวอาศัยอยู่ภายในถ้ำเป็นจำนวนมาก สมัยก่อนเคยเป็นที่หลบซ่อนของทหารไทยที่หลบหนีกองทัพพม่า ซึ่งบุกรุกเข้าโจมตีกรุงศรีอยุธยา ในศตวรรษที่ 18

ถ้ำน้ำมุด ใช้ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3199 แยกเข้าทางแยกบ้านแก่งเรียง ประมาณ 30 กิโลเมตร ถึงทางแยกบริเวณจุดสกัดหนองเป็ด เดินทางเข้าไปอีกประมาณ 1.5 กิโลเมตร จะถึงวัดถ้ำน้ำมุด แล้วเดินเท้าอีกประมาณ 500 เมตร ก็จะถึงบริเวณถ้ำ ปากถ้ำอยู่บริเวณลาดเขา เป็นถ้ำที่มีขนาดใหญ่ ในถ้ำมีห้วยน้ำมุดไหลลอดเขาหินปูน ซึ่งจะไหลออกที่ปากถ้ำน้ำมุด บริเวณเชิงเขา มีความสวยงามมาก

ถ้ำพระปรางค์ ถ้ำพระปรางค์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ถ้ำต้นมะพร้าว ตั้งอยู่ในตำบลหนองเป็ด อำเภอศรีสวัสดิ์ โดยเดินเลียบห้วยกระบุงประมาณ 500 เมตร ถึงบริเวณปากถ้ำ ภายในถ้ำมีหินงอกเป็นรูปร่างคล้ายพระปรางค์ที่สวยงามมาก บริเวณหินงอกหินย้อยมีแร่ไมก้าปะปนอยู่ เวลาต้องแสงไฟจะสะท้อนเป็นประกายทึบงามมาก

ถ้ำเหมรमित อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ไปทางทิศใต้ประมาณ 13 กิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณบ้านต้นมะพร้าว ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์ เดินเท้าถึงปากถ้ำระยะทางประมาณ 300 เมตร เป็นถ้ำหินปูนขนาดกลาง แบ่งออกเป็น 3 ห้อง คือ 1) ห้องโถงใหญ่ เป็นห้องที่กว้างที่สุด และมีความสวยงามของหินงอกหินย้อยบริเวณเพดานและผนังถ้ำ 2) ห้องพิธีกรรมมี หินงอกขนาดใหญ่ต่างกันตั้งแต่ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่รูปร่างคล้ายเทียนพรรษา ตั้งเรียงรายทั่วไปคล้ายกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และ 3) ห้องลูกนิมิต หรือห้องไขเอเลี่ยน มีหินย้อยคล้ายลูกนิมิตติดอยู่ตามเพดานถ้ำจำนวนมาก มีรูปร่างแปลกตา ความอลังการของห้องนี้หลายคนกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเหมือนไขเอเลี่ยนในภาพยนตร์

น้ำโจน ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นแหล่งน้ำที่สวยงาม อยู่เกือบติดเขตด้านทิศเหนือของอุทยานฯ

อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ เป็นความงามของสองฟากฝั่งทะเลสาบเหนือเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือชมธรรมชาติได้เป็นระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร

น้ำตกผาตาด เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามมากแห่งหนึ่งในตำบลหินดาด เขตอำเภอทองผาภูมิ ทางเข้าบริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 บริเวณบ้านหินดาด มีทางแยกเข้าสู่ น้ำตก ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ศร.4 (ผาตาด) จากนั้นเดินต่อไปยังน้ำตกอีก 200 เมตร ในฤดูฝนเส้นทางเดินจะลื่น นักท่องเที่ยวควรเดินด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรนำอาหารขึ้นไปบริเวณน้ำตก ควรรับประทานอาหารบริเวณที่อุทยานฯ จัดเตรียมสถานที่ไว้เท่านั้น น้ำตกผาตาดเกิดจากลำห้วยกุ่มมั่ง ไหลลดหลั่นตกลงมาตามหน้าผาหินปูนสูง 30 เมตร มี 3 ชั้น แต่ละชั้นมีขนาดใหญ่และมีแอ่งน้ำให้เล่นน้ำ มีความร่มรื่นของพันธุ์ไม้นานาชนิด มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น นอกจากการเที่ยวชม น้ำตกผาตาดแล้ว บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ศร.4 (ผาตาด) ยังมีบ้านพัก สถานที่กางเต็นท์ ซึ่งอยู่ท่ามกลางป่าเขาและน้ำตก

มีห้องน้ำ – ห้องสุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ไว้บริการนักท่องเที่ยวที่นิยมการพักผ่อนทางเดินเท้า และการเดินป่าระยะไกล

น้ำตกผาสวรรค์ ตั้งอยู่ในตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ เป็นน้ำตกที่มีขนาดใหญ่และมีความสวยงามมาก มีความสูงประมาณ 80 เมตร ไหลลดหลั่นกันถึง 7 ชั้น ช่วงเวลาที่สวยงามที่สุดจะอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม – เดือนมกราคม น้ำตกอยู่ห่างจากตัวเมืองกาญจนบุรี ประมาณ 155 กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 323 เส้นทางกาญจนบุรี – ทองผาภูมิ บริเวณ กิโลเมตรที่ 108 เข้าไปประมาณ 15 กิโลเมตร และเลี้ยวขวาบริเวณทางแยกดินลูกรังอีก 13 กิโลเมตร

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

จากความต้องการของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศต่างๆ ซึ่งได้พยายามคิดหารูปแบบของการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นเหตุให้มีการจัดการประชุม Earth Summit ขึ้น ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล การประชุมครั้งนี้มุ่งเน้นความสนใจในประเด็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จากการประชุมดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดจากความต้องการหลัก 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544: 1) ดังนี้

1) ความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพเอาไว้

2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว

3) ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ และเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

จากความต้องการหลักทั้ง 3 ด้านดังกล่าว ก่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้น เพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional tourism) โดยมีการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่ความต้องการหลักทั้ง 3 หลายรูปแบบ แต่รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(Ecotourism) ซึ่งได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (WCED. 1987) และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือมาตรการในการส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ (Boo. 1990, Kusler. 1991) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2541: 2-4) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและมีการให้การศึกษาแก่ผู้ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต่างจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในมิติของการจัดการการท่องเที่ยวและการให้การศึกษา โดยการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวที่กว้างขวางกว่า แต่ไม่เน้นให้การศึกษาแก่ผู้ท่องเที่ยว เพียงแต่ให้มีการจัดการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ

1. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

Ecotourism มาจากคำผสมภาษาอังกฤษระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว นอกจากนี้ในวงการท่องเที่ยวยังได้มีการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษอื่นๆ ที่สำคัญและมีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น Nature-based Tourism, Green Tourism, Bio Tourism แทนคำว่า Ecotourism ศัพท์เหล่านี้บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความกำกวมในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ในส่วนของศัพท์ภาษาไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” มาในระยยะหนึ่ง ซึ่งเป็นคำที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และมีความเข้าใจในเบื้องต้น สั้น ได้ใจความ ตรงประเด็น และไม่ผูกมัดจนเกินไป อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของคำ อาจหมายความว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการหรือท่าทีในการอนุรักษ์ คำนี้จึงมีความหมายกว้างเกินความหมายของ Ecotourism ที่แท้จริง เพราะครอบคลุมการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้เสนอให้ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติศัพท์ที่เหมาะสม ซึ่งผลการพิจารณาการบัญญัติศัพท์ Ecotourism เป็นภาษาไทย มีความเห็นว่า คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” นั้น ถูกต้องตามหลักภาษาไทย และสื่อความหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศได้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540: 2-50 – 2-51)

นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการกำหนดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ ไว้มากมาย ที่สำคัญและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอมีดังนี้

เซบาลอส-ลาสคูเรน (Ceballos-Lascurain. 1988) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources: IUCN) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

บู (Boo. 1991) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

The Ecotourism Society (TES) (1991) ให้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

ริชาร์ดสัน (Richardson. 1993: 15) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเชิงนิเวศในพื้นที่ทางธรรมชาติ ซึ่งมีการสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้เดินทางมาเยือนทั้งในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรมที่สำคัญ นอกจากนักท่องเที่ยวผู้เดินทางมาเยือนจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมนั้นๆ แล้ว ยังมีส่วนสนับสนุนและผลักดันให้มีการปกป้องอนุรักษ์สิ่งเหล่านี้ไว้ และชุมชนในพื้นที่แห่งนั้นจะได้รับรายได้และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

The Australian Department of Tourism (1994: 17) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2539: 31) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงเนื้อหาสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน ทั้งนี้ คำว่าธรรมชาติสิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่ารักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึง การปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

โดยสรุป คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความหมายที่หลากหลาย และแตกต่างกันออกไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ความหมายที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 2-51) ได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมายให้ ซึ่งคำจำกัดความของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

จากนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม (Conventional tourism) กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีขอบเขตในการพิจารณาที่ลึกซึ้งและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เป็นหลัก ดังนั้นจึงสามารถสรุปวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 4 ประการ (ยุวดี นรินทร์ตระกูล. 2538: 53 – 55) คือ

- 1) เพื่อสร้างจิตสำนึก (Awareness) และความเข้าใจ (Understanding) ของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
- 2) เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณภาพหรือคุณค่าสูงให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว
- 3) เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่
- 4) เพื่อดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากวัตถุประสงค์หลักๆ ดังที่ระบุข้างต้นแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม (Indigenous attraction) ที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ได้มีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และหน่วยงานต่างๆ ในต่างประเทศ กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่ง เฟนเนล (Fennell, 1999: 41) ได้สรุปไว้ในหนังสือ *Ecotourism: An Introduction* (ตาราง 1) ดังนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักของคำจำกัดความ ¹	คำจำกัดความ														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
มีความสนใจในธรรมชาติ (Interest in Nature)	✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	✓
เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ (Contributes to Conservation)			✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
เกี่ยวข้องกับพื้นที่อนุรักษ์ (Reliance on Parks and Protected Area)	✓		✓		✓	✓		✓	✓				✓	✓	✓
เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น/ผลประโยชน์ระยะยาว (Benefits Local People/Long-term Benefits)			✓		✓	✓	✓		✓				✓	✓	✓
การเรียนรู้และการศึกษา (Education and Study)	✓	✓	✓			✓					✓			✓	✓
ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุด (Low Impact/Non-consumptive)					✓							✓	✓	✓	✓
จริยธรรม/ความรับผิดชอบ (Ethics/Responsibility)				✓					✓	✓					✓
การจัดการ (Management)					✓			✓			✓				✓
ความยั่งยืน (Sustainable)								✓			✓			✓	✓
ความเพลิดเพลิน/ความประทับใจ (Enjoyment/Appreciation)	✓				✓									✓	
วัฒนธรรม (Culture)	✓				✓									✓	
การผจญภัย (Adventure)		✓													
พัฒนาภายใต้ความเหมาะสม (Small Scale)												✓			✓

1 Ceballos-Lascurain (1987); 2 Laarman and Durst (1987)^b; 3 Halbertsma (1988)^b; 4 Kutay (1989); 5 Ziffer (1989); 6 Fennell and Eagles (1990); 7 CEAC (1992); 8 Valentine (1993); 9 The Ecotourism Society (nd); 10 Western (1993); 11 Australian National Tourism Strategy (nd); 12 Brandon (1996); 13 Goodwin (1996); 14 Wallace and Pierce (1996); 15 The present day

^A จัดลำดับองค์ประกอบโดยความถี่ของการตอบ

^{a-b} ความหมายของการท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature Tourism)

ที่มา: David Fennell. (1999). *Ecotourism: An Introduction*. p. 41.

จากตาราง 1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเฟนเนล (Fennell. 1999: 41) คือ นักท่องเที่ยวจะต้องมีความสนใจในธรรมชาติ และต้องมีการเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่อนุรักษ์ โดยชุมชนท้องถิ่นจะต้องได้รับผลประโยชน์ในระยะยาว และเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการศึกษาและการเรียนรู้

ในประเทศไทย ได้มีนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้เช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538: 3-4 – 3-5) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ

1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายให้ด้อยคุณค่าลงไปก็มีอยู่สูง ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้คงอยู่สนองความต้องการของคนทั่วไปจึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ นอกจากนี้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังรวมไปถึงบุคคลกลุ่มต่างๆ เช่น ชุมชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวด้วย ทั้งนี้วิธีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น มักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation programs) เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation center) ในแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีนิทรรศการหรือแผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุดท่องเที่ยวต่างๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้าหรือทางเดินป่า ที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหลากหลายแก่ผู้มาเยือน รวมไปถึงการฝึกอบรมมััคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรก กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourist) มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำท่าย (Kutay. 1989: 31 - 34) และมักไม่สนใจความสะดวกสบาย เช่น การเดินทางท่องเที่ยวแบบชายหาด พักตามรีสอร์ทหรือโรงแรมที่หรูหรา กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมมากกว่า ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องพิจารณาถึงการจัดให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับที่ลึกซึ้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจกลับไป

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น สภาพทางเศรษฐกิจและชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ภายในและรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ ควรได้รับการพิจารณาให้เป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญของการส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ (Low scale - low impact tourism development) การเป็นมัคคุเทศก์ (Nature guides) การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่นๆ เป็นต้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกิจการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าจะช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นในระยะยาว จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่อนุรักษ์ประเภทต่างๆ และลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการช่วยส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมระดับประเทศอีกด้วย

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส (2538: 14 – 16) กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ คือ

1) Ecologically sensitive หมายถึง จิตสำนึกหรือความรับผิดชอบที่มีต่อระบบนิเวศ ซึ่งผู้ที่จะต้องมีความรับผิดชอบ ได้แก่ ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ นักท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในส่วนต่างๆ ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องนำส่วนประกอบ (Component) ในเรื่องความรับผิดชอบและจิตสำนึกเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการ

2) Low impact หมายถึง ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับการท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ (Mass tourism) ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดผลกระทบค่อนข้างสูง ดังนั้นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องคำนึงถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ทั้งนี้รวมถึงไม่ควรจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดใหญ่หรือมีปริมาณค่อนข้างมาก ควรจะเน้นสิ่งอำนวยความสะดวกเล็ก มีความสะดวกสบายพอสมควร สอดคล้องผสมกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อม

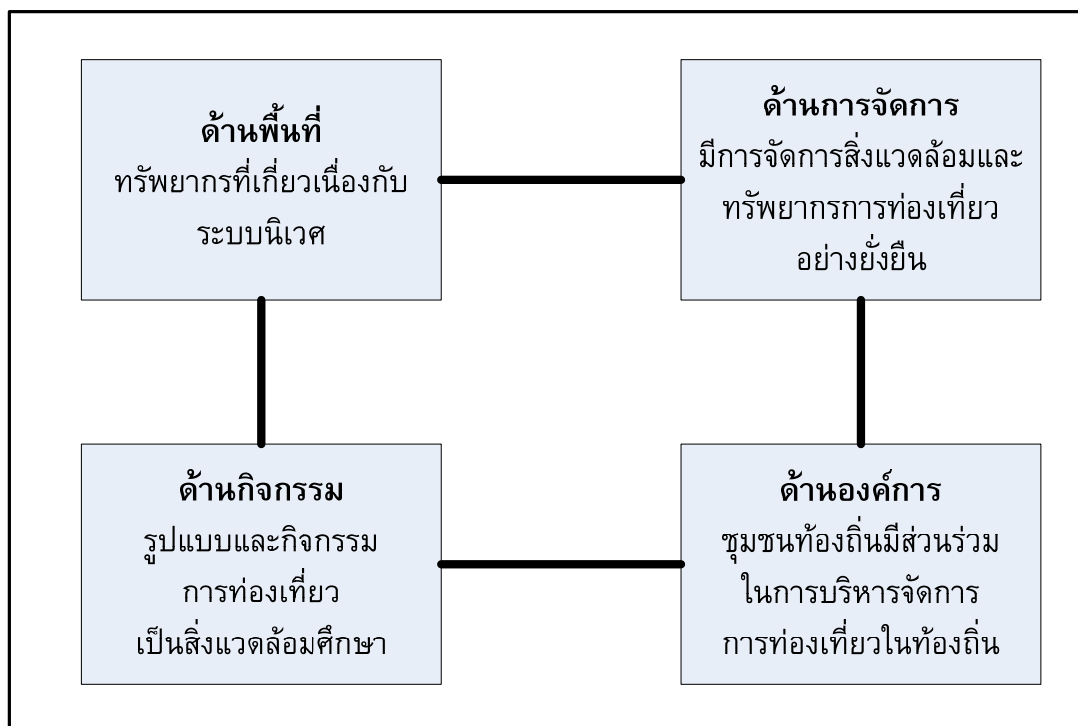
3) Education หมายถึง จะต้องให้บริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้นักศึกษา ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ คู่มือศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ โดยจะต้องฝึกอบรมมัคคุเทศก์เฉพาะทางที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา ระบบนิเวศ และธรรมชาติให้มากขึ้น

4) Local benefit หมายถึง การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการให้บริการทางการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ผู้นำทาง รวมทั้งการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 7-8) กล่าวถึงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Principles of ecotourism) มี 8 ประการ ดังนี้

- 1) มีพื้นฐานอยู่บนธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชน (Nature-based/Cultural-based/Community-based)
- 2) มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Sustainably managed)
- 3) คำนึงถึงสังคมวัฒนธรรม (Inclusive of social and cultural aspects)
- 4) ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น (Educational to tourist and local people)
- 5) คนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ (Benefit to local people)
- 6) คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม (Involvement of local people)
- 7) แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นของแท้ ดั้งเดิม (Product authentic)
- 8) นักท่องเที่ยวมีความพอใจ (Tourist satisfaction)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 2 – 4) ได้กำหนดไว้ 4 ประการเป็นแนวทางในการทำการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. หน้า 2.

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับผลประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึง การปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism)

การประเมินศักยภาพ

การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งเน้นในการให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่ก่อนที่จะทำการวางแผนพัฒนาหรือส่งเสริมใดๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมาย และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติ จะยึดหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นบรรทัดฐาน กล่าวคือ แหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดดึงดูดความสนใจและมีคุณค่าในความเป็นธรรมชาติ การจัดการในแหล่งท่องเที่ยวจะมุ่งเน้นการให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงธรรมชาติ เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529: 42) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการหรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมหรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาได้สูงมาดำเนินการพัฒนาก่อนในลำดับแรก ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในข้อจำกัดทางด้านเครื่องมือ บุคลากร และงบประมาณเป็นสำคัญ

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542: 43 – 44) ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 อย่าง คือ

1. ปัจจัยจุดใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากความสำคัญของสถานที่ตั้ง และลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวนั้นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลายๆ ด้าน เช่น ความ

ต้องการทางด้านความสงบพักผ่อน ความสนุกสนานตื่นเต้น การหาประสบการณ์และความจริง ซึ่งปัจจัยเชิงหลักแบ่งได้ 3 ชนิด คือ

1.1 ปัจจัยด้านธรรมชาติ (Natural assets) ได้แก่ หาดทราย ชายทะเล ป่าไม้ และน้ำตก เป็นต้น

1.2 ปัจจัยเชิงทางด้านประวัติศาสตร์และศาสนา (Historical and religions assets) ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัด อนุสาวรีย์ พระราชวัง เป็นต้น

1.3 ปัจจัยเชิงทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Contemporary human roduct) ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม งานประเพณี งานมือ การดำเนินชีวิต เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจที่มีคุณภาพสูง มีเอกลักษณ์หรือเป็นบริเวณที่มีสิ่งดึงดูดใจอยู่ใกล้กันเป็นกลุ่ม เป็นข้อที่น่าพิจารณาถึงความได้เปรียบด้วย

2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสะท้อนทำให้ พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งทางด้านโจรผู้ร้าย ภัยธรรมชาติ และการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกสบายได้มาตรฐาน ในเรื่องที่พักและอาหารแก่นักท่องเที่ยว การติดต่อเข้าใจในภาษา การให้ข่าวสารและประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านบันเทิง และร้านค้าของที่ระลึก

4. จะต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศที่สะดวกสบาย บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำใช้ในการระบายน้ำ การกำจัดสิ่งโสโครก ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529: 40 – 42) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักๆ ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติความเป็นมา ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตโดยรอบ เป็นต้น

2. สภาพการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางลักษณะการเดินทางใช้วิธีใด ระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง

5. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดทางพื้นที่ ข้อจำกัดทางการบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งเที่ยวแต่ละแห่ง

ซึ่งข้อเสนอของ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ ที่ได้กล่าวมาแล้วคล้ายคลึงกับเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ทำการศึกษาศักยภาพเพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี โดยตั้งเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ประเมินค่าและพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. ประเมินค่าและพิจารณาความพร้อมในการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างรองรับพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความสนใจของคนในท้องถิ่น ความปลอดภัย
3. ประเมินค่าและพิจารณาจากแรงดึงดูด ประกอบด้วย ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว
4. ประเมินค่าและพิจารณาจากภูมิทัศน์ที่รองรับ (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ม.ป.ป.: 3-34 – 3-35)

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2542: 37) ได้เสนอกรอบหรือประเด็นในการวัดและประเมินคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวว่าสมควรได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพหรือไม่ ถ้าสมควรได้รับการรับรองอยู่ในระดับใด โดยได้กำหนดกรอบสำหรับการตรวจสอบไว้ 7 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 3) ด้านเศรษฐกิจ – สังคม
- 4) ด้านศิลปวัฒนธรรม
- 5) ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- 6) ด้านคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา
- 7) ด้านการบริหารและการจัดการ

จากที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัยสรุปโดยรวมได้ว่า การประเมินศักยภาพทั่วไปจะต้องพิจารณาจากความสำคัญหรือความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ ว่าแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อย่างไร โดยมีองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ทั้งในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวที่ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ช่วยบ่งบอกถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการประเมินถึงเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระดับศักยภาพสูง คือ แหล่งท่องเที่ยวที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติอยู่มากนั่นเอง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าผลงานวิจัยในเรื่องศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยมีผลการวิจัยที่คล้ายคลึงหรือที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538) ได้จัดทำโครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ: กรณีภาคใต้ จากการศึกษาศักยภาพในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ธรรมชาติใน 14 จังหวัดภาคใต้ พบว่า จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจพื้นที่ธรรมชาติทั้งสิ้น 109 แห่ง มีพื้นที่ที่เหมาะสมมาก (High potential) ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 16 แห่งกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ได้แก่ พังงา กระบี่ สตูล พัทลุง สุราษฎร์ธานี สงขลา นราธิวาส และนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (Low potential) ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 39 แห่ง และส่วนใหญ่มีความเหมาะสมปานกลาง (Medium potential) 54 แห่ง พื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จะมีสภาพเป็นพื้นที่คุ้มครอง หรือพื้นที่อนุรักษ์ (Protected area) ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และวนอุทยานต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประบางคราม จังหวัดกระบี่ เป็นต้น พื้นที่เหล่านี้มีคุณสมบัติแสดงให้เห็นคุณค่าที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น สภาพโดดเด่นของระบบนิเวศและสังคมพืชธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม และหรือความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว นั้น นอกจากนั้นพื้นที่เหล่านี้ยังมีแนวโน้มสูงในการพบเห็นสัตว์ป่า เป็นแหล่งรวมพืชและสัตว์หายาก ตลอดจนมีสภาพภูมิทัศน์ ภูมิฐานที่สวยงามเด่นแปลกตา เช่น เกาะแก่งต่างๆ และเขาหินปูน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรนั้นทุนการพื้นฐานที่สำคัญสำหรับรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทต่างๆ ที่จะพัฒนาขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินป่า ดูนก ศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูปธรรมชาติ ปีนเขา ศึกษาวัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ของชนท้องถิ่นดั้งเดิม ฯลฯ และดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สุภาภรณ์ หาญทอง (2543) ได้ทำการศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว มีศักยภาพค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบด้านการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัด งบประมาณไม่เพียงพอขาดการบริหารจัดการที่ดี ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ งบประมาณที่ไม่เพียงพอและมีอยู่จำกัด จำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับงานและขนาดของพื้นที่รับผิดชอบ ปัญหาในเรื่องการประสานงานและขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาคนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง

บุปผา วงษ์พันธุ์ทา (2544) ได้ทำการศึกษาการประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษามีดังนี้ 1) ศักยภาพการรองรับ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอำเภอหัวหิน มีความจำเป็นไปได้สูงในเรื่องคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความดึงดูดใจ ส่วนคุณค่าทางหาดทรายและน้ำทะเล ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น ด้านการตลาด การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ และนโยบายของอำเภอหัวหินที่ให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม กำหนดนโยบายการรองรับการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง การให้การศึกษาอบรมและสร้างความเข้าใจกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ นโยบายที่มีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และคนในท้องถิ่น ส่วนความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาควรมุ่งเน้นในรูปแบบสำหรับระบบนิเวศแบบเรียบง่ายมากที่สุด

ประกอบศิริ ภักดีพิณี (2545) ได้ทำการศึกษาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า

1. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่องไฮ

ชุมชนมีองค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนอยู่ในระดับมาก มีความต้องการในการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในทุกด้าน คือ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย และด้านการบริหารจัดการ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากในทุกด้าน คือ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุน และการร่วมติดตามประเมินผล

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนกว๊านพะเยา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการมากในด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัย และด้านการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ให้เกิดความสะดวก แต่มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลางด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

3. แนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่องไฮ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านร่องไฮไว้ 6 แผนงาน คือ

1. แผนงานการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. แผนงานการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน
3. แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมและความสะดวกและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
4. แผนงานพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน
5. แผนงานรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว

6. แผนงานพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน

นาย ธารพลเกียรติ (2547) ได้ทำการศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในความคิดเห็นของผู้ชำนาญการเฉพาะด้านหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เรียงตามลำดับคะแนนจากมากไปน้อย คือ การบริหาร การตลาด ทรัพยากรและการบริการ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจากการเก็บข้อมูลจากเกษตรกร แล้วทำการวิเคราะห์ความแปรปรวน คือ การตลาด การบริการ และทรัพยากร นอกจากนี้ยังได้ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมแยกตามกลุ่มพืชที่ปลูก คือ กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับมีศักยภาพมากกว่ากลุ่มพืชผัก กลุ่มพืชผักมีศักยภาพด้านการบริการมากกว่ากลุ่มสมุนไพรและกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับมีศักยภาพด้านการตลาดมากกว่ากลุ่มสมุนไพร ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม แยกตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรและการตลาดมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง การบริการมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ ส่วนภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ คือ การตลาด ทรัพยากร และการบริการ

สมใจ ไช้แก้ว (2548) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านบางปรู จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการประเมินศักยภาพของชุมชนบ้านบางปรู พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง โดยมีแนวโน้มคะแนนของประชาชนทั่วไป 1.87 ต่ำกว่าคะแนนของเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2.07 เล็กน้อย และเมื่อพิจารณาปัจจัยบ่งชี้ศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้วปรากฏว่าปัจจัยที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ รองลงไป ได้แก่ ปัจจัยด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัจจัยด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามลำดับ ส่วนผลการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนพบว่า ชุมชนมีความต้องการร่วมกำหนดแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ต้องการร่วมรับทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานต้องการเข้าร่วมจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรภายในท้องถิ่นจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวตามลำดับ

สำหรับแนวทางเพิ่มศักยภาพของชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐควรเข้ามาสนับสนุนในด้านต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอบรมในด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว การตลาด การบริการด้านต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนต่อไป

พรเทพ พรพรหมินทร์ (2529: 60) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของภาคเอกชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า การรวมกลุ่มของธุรกิจการท่องเที่ยวภาคเอกชนในส่วนภูมิภาค เช่น สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต จะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาปัจจัยสิ่งแวดล้อม สะดวกทางการท่องเที่ยว และช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาคทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก 6 ประการ คือ

1. เพื่อสนองนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค
3. เพื่อประสานงานกับภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาค
4. เพื่อส่งเสริมมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาคให้เป็นที่ยอมรับและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ
5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและข่าวสารระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค
6. เพื่อหารายได้นำไปใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาค

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542) ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย พบว่า ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ยังอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างระบบการบริหารแบบเดิม คือ เน้นผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ เป็นสำคัญรวมถึงระบบการสื่อสารด้านข้อมูลยังไม่ดี ทั้งกลุ่มประชาชน และนักท่องเที่ยวเป็นปัญหากับพื้นที่ในด้านปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ และพฤติกรรมด้านการตระหนักถึงทรัพยากรท่องเที่ยว ทุกกลุ่มประชากรให้ความเห็นในด้านการพัฒนาพื้นที่ และระบบการจัดการพื้นที่ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการให้ความรู้และการสื่อสารความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น พบว่า คนในท้องถิ่นยังไม่ได้มีการจัดอบรมความรู้ทั้งด้านการบริหารและการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งคนในท้องถิ่นมีความต้องการความรู้เหล่านี้ เช่น การปฏิบัติตัวในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อผลประโยชน์ในการจัดการพื้นที่

ฮเวนการ์ด และเดียร์เด็น (Hvenegaard; & Dearden. 1998) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวทั่วไป ในอุทยานแห่งชาติของประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 5 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมีอายุและระดับการศึกษาที่มากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ อีกด้วย

ซินดิกา (Sindiga. 1999) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) และการพัฒนาที่ยั่งยืน ในประเทศเคนยา ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพมีส่วนช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวเป็น

แหล่งที่มาของรายได้ซึ่งนำมาใช้เพื่อการอนุรักษ์ และการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความจำเป็นที่ต้องเป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก หรือการเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องเป็นส่วนหนึ่งในรูปแบบการพัฒนา ผลการศึกษายังพบอีกว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นเจ้าของในการจัดการ และในการมีบทบาทในทางธุรกิจการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

นาเวียนโต และซูบิจานโต (Navianto; & Subijanto. 2001) ได้ศึกษาถึงแนวทางในการผสมผสานกิจกรรมการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเขตอุทยานแห่งชาติโคโมโด ประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการอุทยานแห่งชาติโคโมโด เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งจะเป็แหล่งรายได้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการอุทยานแห่งชาติในอนาคต

รอส และวอลล์ (Ross; & Wall. 2001) ได้ศึกษาถึงการพัฒนาแนวคิด biogeographic เพื่อประยุกต์ใช้ในประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสุราเวสี (Sulawesi) ผลการศึกษาพบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของประเทศอินโดนีเซียมีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างมาก ซึ่งความสมบูรณ์ของระบบนิเวศนี้ถูกมองว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่กับระบบนิเวศนั้น

เดอ ฮาส (de Haas. 2002) ได้ทำการศึกษาเรื่องความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก โดยผู้วิจัยได้เลือกเกาะ Niue ในแปซิฟิกใต้ เป็นพื้นที่ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของ Niue มีความยั่งยืนเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมเท่านั้น ส่วนในด้านเศรษฐกิจนั้นยังไม่เกิดความยั่งยืน เนื่องจาก Niue เป็นเกาะที่อยู่ห่างไกล ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงและมีเที่ยวบินที่จำกัด ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องชักจูงนักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูงให้เดินทางมาท่องเที่ยว นอกจากนั้นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนยังต้องให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และต้องพยายามรักษาสมดุลระหว่างองค์ประกอบทั้ง 3 ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

กู และเจียง (Gu; & Jiang. 2002) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเมืองซีเจียง (Zhejiang) ประเทศจีน ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เห็นได้เด่นชัด ได้แก่ รายได้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น การสร้างงานในชุมชนท้องถิ่น การขยายตลาดสำหรับพืชผลทางการเกษตร การเพิ่มขึ้นของผลงานทางวัฒนธรรมในชุมชน และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วินเซนต์ และทอมป์สัน (Vincent; & Thompson. 2002) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินชุมชนในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเกิดความยั่งยืนได้ เมื่อ 1) ชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการวางแผนและพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 2) ผู้นำชุมชนพัฒนาและสนับสนุนโครงการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 3) ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในฐานะของการเป็นแหล่งรายได้ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

เฮา วาร์ และโชน (Hao; Var; & Chon. 2003) ได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการประมาณการณ์นักท่องเที่ยวจากตลาดหลักที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว ได้แก่ รายได้ ค่าใช้จ่ายระหว่างการท่องเที่ยว อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา และจำนวนห้องพัก นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการขาย และความไม่แน่นอนทางการเมืองจะส่งผลต่อการเลือกเดินทางเช่นกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสำรวจและข้อมูลด้านการท่องเที่ยว
2. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจและข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกสำรวจพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวนรวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ได้แก่ 1) น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 2) พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น 3) ถ้ำพระ 4) ถ้ำน้ำมุด 5) ถ้ำพระปรารักษ์ 6) ถ้ำแรมมิต 7) น้ำโจน 8) อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ 9) น้ำตกผาตาด และ 10) น้ำตกผาสวรรค์ โดยใช้แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (Resource audit) เพื่อสำรวจรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว เส้นทาง การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมถึงการหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวอื่นๆ และนำมาแสดงตำแหน่งลงในแผนที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ หมายถึง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ทุกระดับที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 163 คน
2. นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ตามแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ 10 แห่ง คือ 1) น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 2) พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น 3) ถ้ำพระ 4) ถ้ำน้ำมุด 5) ถ้ำพระปรารักษ์ 6) ถ้ำแรมมิต 7) น้ำโจน 8)

อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ 9) น้ำตกผาตาด และ 10) น้ำตกผาสวรรค์ โดยในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวนรวมทั้งสิ้น 103,535 คน (สำนักอุทยานแห่งชาติ. 2549: ออนไลน์)

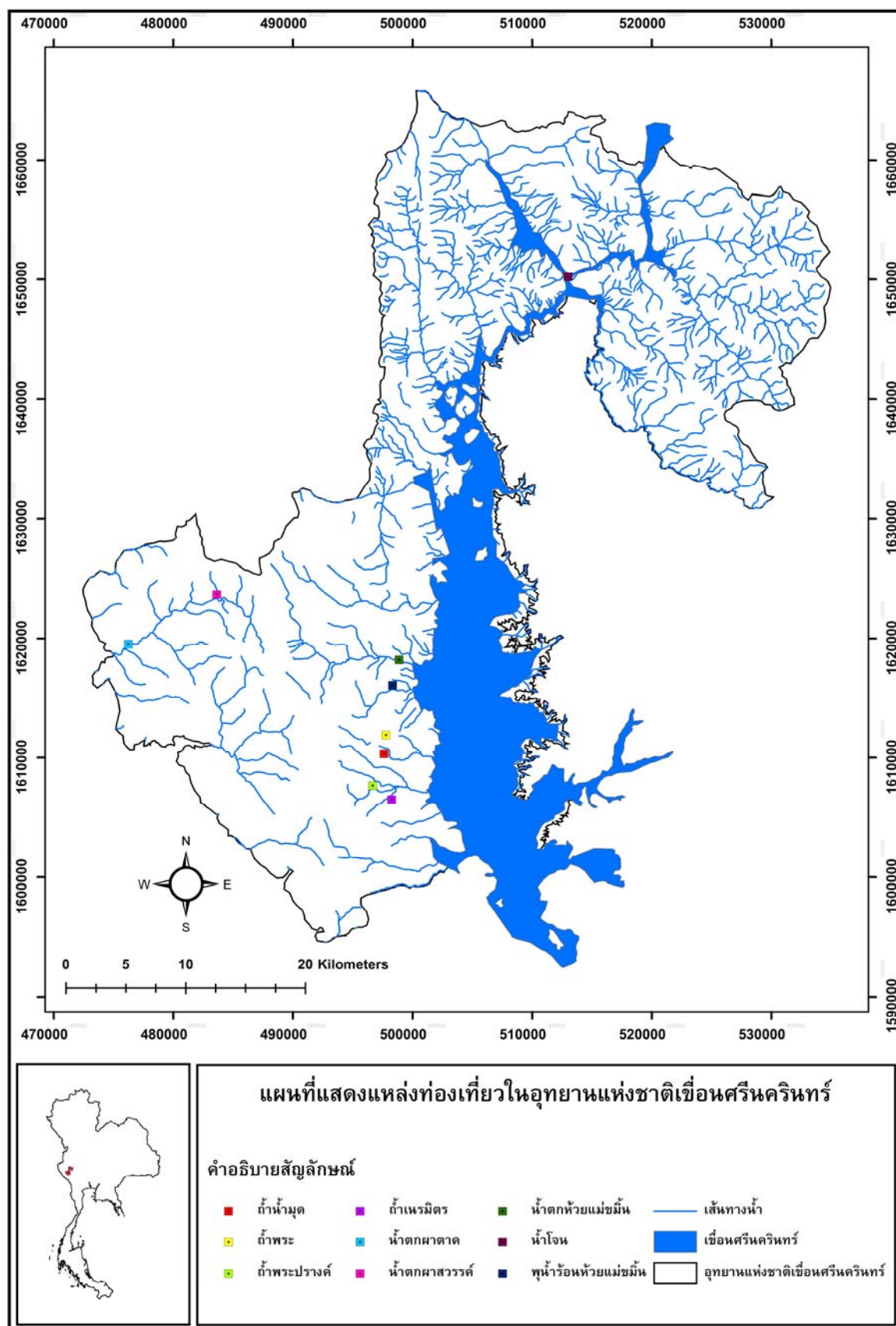
3. ประชากรในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 16,034 คน (กรมการปกครอง. 2549: ออนไลน์.) แบ่งออกได้เป็น 5 ตำบล ใน 2 อำเภอ ประกอบด้วย 1) ประชากรในตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์ จำนวน 3,813 คน 2) ประชากรในตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์ จำนวน 2,316 คน 3) ประชากรในตำบลด่านแม่ฉลวย อำเภอศรีสวัสดิ์ จำนวน 2,318 คน 4) ประชากรในตำบลหินตาด อำเภอทองผาภูมิ จำนวน 4,164 คน และ 5) ประชากรในตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ จำนวน 3,423 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีประชากรที่ต้องทำการศึกษาเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่มีลักษณะเป็นตัวแทน (Representative) ของประชากรในขนาดที่เหมาะสม (Adequate size) ที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่น (Reliable) ทางสถิติที่จะอ้างอิงไปยังประชากรโดยเกิดความคลาดเคลื่อนในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา งบประมาณ และขนาดของพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ 1) น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 2) พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น 3) ถ้ำพระ 4) ถ้ำน้ำมุด 5) ถ้ำพระปรารักษ์ 6) ถ้ำเนรมิต 7) น้ำโจน 8) อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ 9) น้ำตกผาตาด และ 10) น้ำตกผาสวรรค์ (ภาพประกอบ 4)

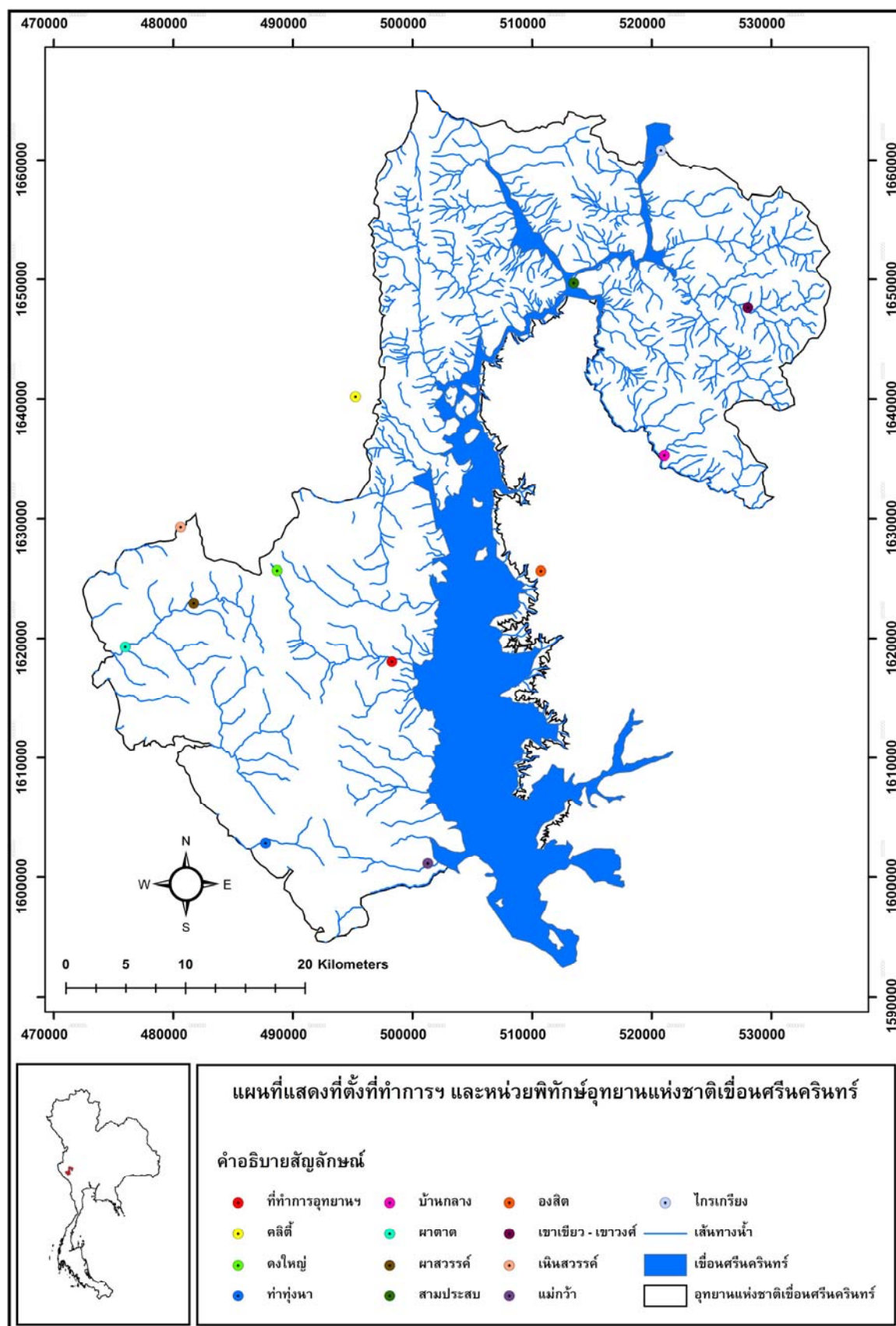
ภาพประกอบ 4 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกเฉพาะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เลือกไว้ทั้ง 10 แห่งเป็นอย่างดี ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 52 คน (ตาราง 2 และภาพประกอบ 5)

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

ที่ทำการอุทยานฯ และหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ (คน)
ที่ทำการอุทยานฯ	10
หน่วยฯ ท่าทุ่งนา	4
หน่วยฯ แม่กว้ง	3
หน่วยฯ ผาตาด	7
หน่วยฯ ดงใหญ่	4
หน่วยฯ คลิตี้	3
หน่วยฯ สามประสบ	3
หน่วยฯ บ้านกลาง	4
หน่วยฯ เขาเขียว – เขาวงศ์	3
หน่วยฯ ไกรเกรียง	5
หน่วยฯ อังสิต	3
หน่วยฯ เนินสวรรค์	3
รวม	52

ภาพประกอบ 5 แผนที่แสดงที่ตั้งที่ทำการอุทยาน และหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

3. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability) โดยสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) (บุญมี พันธุ์ไทย. 2545: 96 – 97) ในสัดส่วนร้อยละ 0.19 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เลือกไว้ ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 200 คน โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว

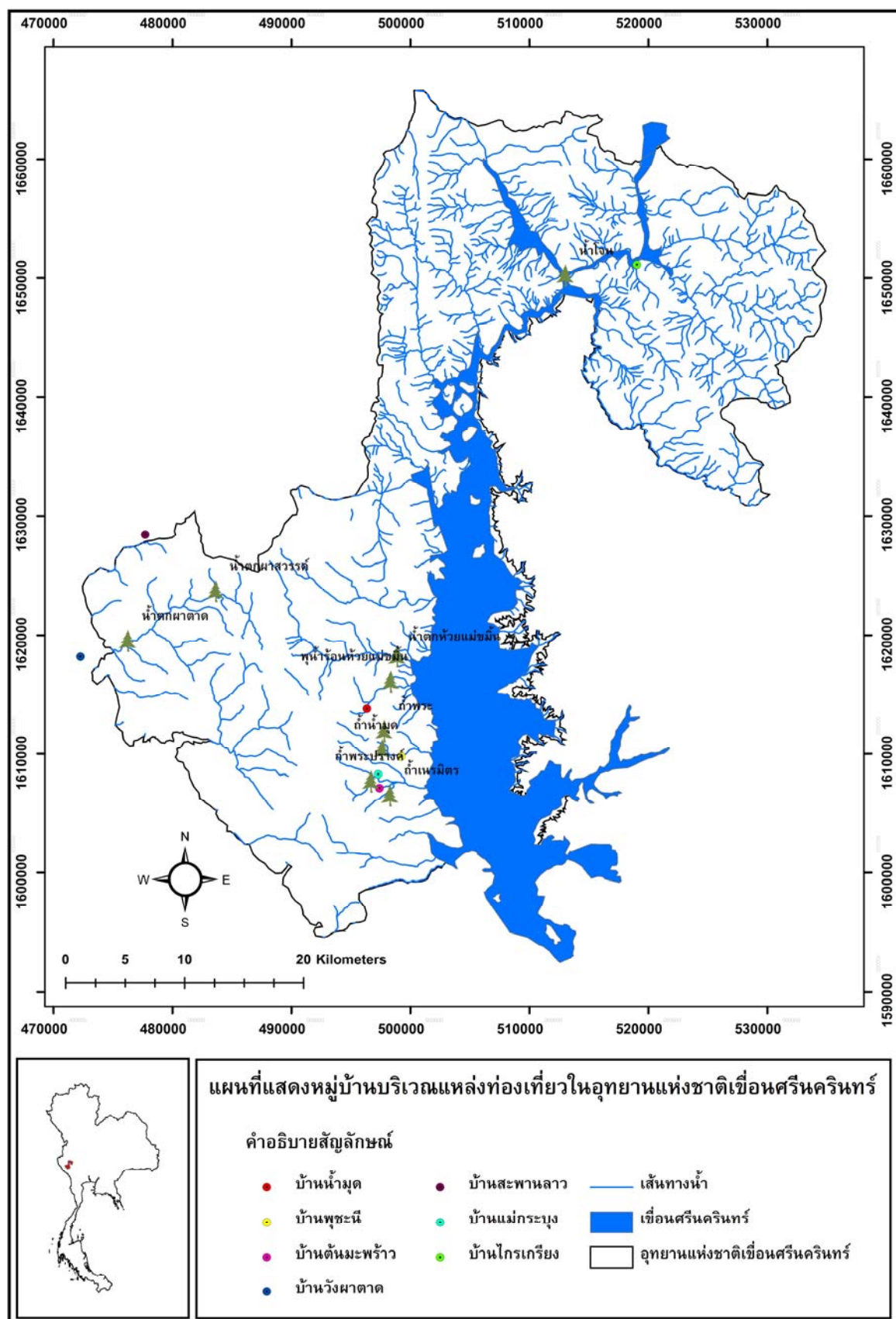
แหล่งท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยว (คน)
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ตำบลด่านแม่แฉลบ อำเภอศรีสวัสดิ์	20
พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
น้ำโจน ตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำพระปรารค์ ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำนรมิต ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำน้ำมุด ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำพระ ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ตำบลด่านแม่แฉลบ อำเภอศรีสวัสดิ์	20
น้ำตกผาดาด ตำบลหินดาด อำเภอทองผาภูมิ	20
น้ำตกผาสวรรค์ ตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ	20
รวม	200

4. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา ในสัดส่วนร้อยละ 1.30 ของประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ได้เลือกไว้ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นรวม 200 คน โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 4 และภาพประกอบ 6

ตาราง 4 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยว	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากร ในชุมชนท้องถิ่น (คน)
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ตำบลด่านแม่ฉลวย อำเภอศรีสวัสดิ์	20
พุร้อนห้วยแม่ขมิ้น ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
น้ำโจน ตำบลเขาโจด อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำพระปรารค์ ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำนรมิต ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำน้ำมุด ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
ถ้ำพระ ตำบลแม่กระบุง อำเภอศรีสวัสดิ์	20
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ตำบลด่านแม่ฉลวย อำเภอศรีสวัสดิ์	20
น้ำตกผาตาด ตำบลหินตาด อำเภอทองผาภูมิ	20
น้ำตกผาสวรรค์ ตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ	20
รวม	200

ภาพประกอบ 6 แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบประเมิน (Evaluation form)

แบบประเมินที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผู้วิจัยได้ยืมเอาแบบประเมินของศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538: 6-1 – 6-10) มาเป็นแบบอย่างและปรับสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามปัญหาวิจัย ความมุ่งหมายของการวิจัย รวมทั้งขอบเขตของการวิจัยและการนิยามปฏิบัติการ โดยการใช้คำถามปลายปิด (Close-ended question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended question) แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Content validity) แล้วนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง แก้ไขแบบประเมินนั้น โดยแบบประเมินดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ชุด ประกอบด้วย

1.1 แบบประเมินฯ สำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานฯ แบ่งออกเป็น 3 ตอน (ภาคผนวก ข.) ได้แก่

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ทำแบบประเมิน
ตอนที่ 2	เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ตอนที่ 3	ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.2 แบบประเมินฯ สำหรับนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ตอน (ภาคผนวก ข.) ได้แก่

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ทำแบบประเมิน
ตอนที่ 2	เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ตอนที่ 3	ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.3 แบบประเมินฯ สำหรับประชากรในชุมชนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน (ภาคผนวก ข.) ได้แก่

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ทำแบบประเมิน
ตอนที่ 2	เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ตอนที่ 3	ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. แบบสังเกตการณ์ (Observation form)

แบบสังเกตการณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (ภาคผนวก ข.) ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจากแบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource audit) ที่ ก๊อดฟรีย์ และคลาร์ก (Godfrey; & Clarke. 2000: 64 – 71) ได้จัดทำขึ้น ซึ่งแบบสังเกตการณ์ดังกล่าวเป็นแบบสังเกตการณ์ที่มีเค้าโครงกำหนดไว้ล่วงหน้า (Structed

observation) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการสังเกตการณ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งที่ทำการศึกษา การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา การบริหารและจัดการภายในอุทยานฯ รวมทั้งสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย

1. การสังเกตการณ์ ดำเนินการโดย
 - 1.1 ศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย ปัญหา สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา
 - 1.2 กำหนดพื้นที่ที่ควรที่จะสังเกตการณ์
 - 1.3 สังเกตการณ์ด้านต่างๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา การบริหารและจัดการ เป็นต้น
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยแบบประเมินศักยภาพ ได้ดำเนินการโดย
 - 2.1 มีหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยไปขอความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งระบุเรื่อง วัตถุประสงค์และสิ่งที่จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
 - 2.2 ติดต่อประสานงานเป็นการภายในกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
 - 2.3 นำแบบประเมินศักยภาพ ไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ติดต่อประสานงานไว้
 - 2.4 ชี้แจงวิธีการตอบแบบประเมินศักยภาพ พร้อมทั้งอธิบายว่าข้อมูลที่ได้จะถูกปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์ทางวิชาการ โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบประเมินประมาณ 30 นาที
 - 2.5 ตรวจสอบว่าผู้ตอบแบบประเมินศักยภาพ ตอบครบถ้วนหรือไม่ ถ้าข้อใดยังไม่ได้ตอบก็ได้หาเพิ่มเติม พร้อมทั้งขอบคุณผู้ให้ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลแต่ละประเภทที่ได้จากการเก็บรวบรวมภาคสนามมาวิเคราะห์และประมวลผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลจากการสังเกตการณ์

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยโดยตรงในการลงสำรวจพื้นที่ตามแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่งที่ได้เลือกไว้ แล้วนำมาสรุปตามประเด็นเนื้อหาของการสังเกตการณ์ในภาพรวม

2. วิธีการประเมินศักยภาพ

ทำการกำหนดระดับของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้วิธี Weighting score method โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนการประเมิน ดังนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการรวบรวมจากแหล่งต่างๆ เช่น ข้อมูลพื้นฐานด้านระบบนิเวศ สัตว์ป่า และอื่นๆ มาพิจารณาให้คะแนน (Rating)

2) แบ่งระดับของการให้คะแนนเพื่อชี้ศักยภาพของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- ระดับที่มีศักยภาพสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 3
- ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 2
- ระดับที่มีศักยภาพน้อยหรือต่ำ ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 1

3) ทำการคำนวณหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก (ศุภยวิชัยป้าไม้. 2538: 6-11) ดังนี้

$$EP = (W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n) / (W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n)$$

ทั้งนี้ EP = ระดับศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

$R_{1\dots n}$ = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1 ถึง n

$W_{1\dots n}$ = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

แทนค่าโดย EP = $(5(R_1) + 5(R_2) + 4(R_3) + \dots + 5(R_{15}) / (W_1 + \dots + W_{15})$

ค่าคะแนนเต็มทั้งหมด = $(W_1 + \dots + W_{15}) = 66$

ค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสมการดังกล่าวจะเป็นคะแนนดิบซึ่งมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ 1 (มีศักยภาพต่ำ) ถึง 3 (มีศักยภาพสูง) นำค่าที่ได้จากการคำนวณดังกล่าวมาจัดระดับศักยภาพ ดังนี้

- 1.00 – 1.66 = L: พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพต่ำในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 1.67 – 2.33 = M: พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพปานกลาง
- 2.34 – 3.00 = H: พื้นที่ธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง

4) ทำการคำนวณหาระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2538: 6-12)

$$IP = (W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n) / (W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n)$$

ทั้งนี้ IP = ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

$R_1 \dots n$ = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรผลกระทบที่ 1 ถึง n

$W_1 \dots n$ = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรผลกระทบที่ 1 ถึง n

แทนค่าโดย $IP = (5(R_{16}) + 4(R_{17}) + 4(R_{18}) + 5(R_{19}) + 5(R_{20})) / (W_{16} + \dots + W_{20})$

ค่าคะแนนเต็มทั้งหมด ($W_{16} + \dots + W_{20}$) = 24

ค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสมการดังกล่าวจะเป็นค่าคะแนนดิบซึ่งมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ 1 (มีผลกระทบต่ำ) ถึง 3 (มีผลกระทบสูง) นำค่าคะแนนดิบได้จากการคำนวณดังกล่าวมาจัดระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1.00 – 1.66 = L: พื้นที่ทางธรรมชาติที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำเมื่อมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.67 – 2.33 = M: พื้นที่ทางธรรมชาติที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง

2.34 – 3.00 = H: พื้นที่ทางธรรมชาติที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูง

3. ข้อมูลจากการสังเกตการณ์

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยโดยตรงในการลงสำรวจพื้นที่ตามแหล่งท่องเที่ยว 10 แห่งที่ได้เลือกไว้ แล้วนำมาสรุปตามประเด็นเนื้อหาของการสังเกตการณ์ในภาพรวม

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์และประมวลผลในการวิจัยครั้งนี้มีสถิติที่ใช้ คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษา บรรยายให้ทราบถึงลักษณะของข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีสูตรดังนี้

1.1 คำนวณหาค่าร้อยละ

$$\text{สูตร} \quad P = \frac{\sum x}{n} \times 100$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ} \quad P &= \text{ค่าร้อยละ} \\ \sum x &= \text{ผลรวมของผู้ตอบแบบประเมินกลุ่มย่อยที่มี} \\ &\quad \text{คุณสมบัติตามต้องการ} \\ n &= \text{จำนวนผู้ตอบแบบประเมินกลุ่มย่อยที่มี} \\ &\quad \text{คุณสมบัติตามที่ต้องการ} \end{aligned}$$

1.2 คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ} \quad \bar{X} &= \text{ค่าคะแนนเฉลี่ย} \\ \sum x &= \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด} \\ n &= \text{จำนวนผู้ตอบแบบประเมินทั้งหมด} \end{aligned}$$

1.3 คำนวณหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

$$\text{สูตร} \quad SD = \frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n - 1}$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ} \quad SD &= \text{ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน} \\ \sum (x - \bar{x})^2 &= \text{ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนแต่ละข้อ} \\ &\quad \text{กับค่าเฉลี่ยยกกำลังสอง} \\ n &= \text{จำนวนตัวอย่าง} \end{aligned}$$

1.4 เกณฑ์เฉลี่ยระดับศักยภาพ ใช้สูตรช่วงความกว้างดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

เกณฑ์การแปลความหมาย EP ที่ได้จากการคำนวณจะมีค่าอยู่ระหว่าง 1 – 3 โดยที่สามารถแปลความหมายช่วงคะแนนที่ได้ดังนี้

EP	ความหมายในการประเมินระดับศักยภาพ
1.00 – 1.66	ระดับต่ำ
1.67 – 2.33	ระดับปานกลาง
2.34 – 3.00	ระดับสูง

1.5 เกณฑ์การวัดระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม ใช้สูตรช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้

IP	ความหมายในการประเมินระดับผลกระทบ
1.00 – 1.66	ระดับต่ำ
1.67 – 2.33	ระดับปานกลาง
2.34 – 3.00	ระดับสูง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการณ์

ข้อมูลจากการสังเกตการณ์และการสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำมาสรุปและวิเคราะห์เนื้อหาของการสังเกตการณ์ ในเชิงพรรณนาโดยมีแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ที่เลือกไว้ 10 แห่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ภาพประกอบ 7 น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ชั้นที่ 3 วังหน้าผา

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ในบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ โดยน้ำตกห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 100 เมตร

ลักษณะทั่วไป

เป็นน้ำตกหินปูนที่มีความสวยงาม ที่เกิดจากลำน้ำห้วยแม่ขมิ้น มีน้ำไหลตลอดปี ซึ่งมีทั้งหมด 7 ชั้น โดยมีชื่อเรียกแต่ละชั้นตามลักษณะของชั้นนั้นๆ คือ ดงว่าน ม่านขมิ้น วังหน้าผา จัตรแก้ว ไหลจนหลง ดงผีเสื้อ และร่มเกล้า ตามลำดับ สามารถเที่ยวได้ตลอดปี และน้ำตกนี้ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

รถโดยสาร จากสถานีขนส่งสายใต้ กรุงเทพฯ – กาญจนบุรี ลงสถานีขนส่งกาญจนบุรี แล้วต่อรถสองแถวโดยสาร สายกาญจนบุรี – ลาดหญ้า ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที ค่าโดยสารประมาณ 15 – 20 บาท จากนั้นต่อรถสองแถวโดยสารจากตลาดลาดหญ้าไปน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ค่าโดยสารคนละประมาณ 110 บาท โดยปกติรถสองแถวจะออกเวลาประมาณ 12.00 น. ในแต่ละวัน ยกเว้นช่วงเทศกาลจะมีการวิ่งรถสองแถวโดยสารหลายเที่ยว

รถส่วนตัว สามารถใช้เส้นทางได้ถึง 3 เส้นทาง คือ

1. เดินทางจากกรุงเทพฯ ฯ โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4 จนถึงอำเภอบ้านโป่ง เปลี่ยนใช้ทางหลวงเลข 323 (บ้านโป่ง – กาญจนบุรี) ขับไปตามทางหลวงหมายเลข 323 จนถึงสี่แยกแก่งเสี้ยน เลี้ยวขวาตรงไป เปลี่ยนใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3199 (ไทรโยค – ศรีสวัสดิ์) ขับไปตามเส้นทาง 3199 จนผ่านเขื่อนท่าทุ่งนา ไปถึงแยกน้ำตกเอราวัณ ตรงไปผ่านทางเข้าเขื่อนศรีนครินทร์ เลี้ยวซ้าย ขับตรงไปจะมีทางแยกซ้ายมือ ซึ่งมีป้ายบอกทางไปทำการอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ระยะทาง 42 กิโลเมตร เป็นทางลูกรัง

2. จากกาญจนบุรี ใช้เส้นทาง 323 ขับไปทางอำเภothองผาภูมิ ถึงตำบลสหกรณ์นิคม ระยะทาง 108 กิโลเมตร จะมีป้ายบอกทางชัดเจน แล้วเลี้ยวขวาไปตามทางลูกรัง ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร ตลอดระยะทางจะมีป้ายบอกทางไปจนถึงน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

3. แพนานยนต์ จากกาญจนบุรี ใช้เส้นทาง 3199 ผ่านเขื่อนท่าทุ่งนา แล้วเปลี่ยนไปใช้เส้นทางเอราวัณ – อำเภอศรีสวัสดิ์ โดยข้ามแพขนานยนต์ 1 ที่ท่าเรือแม่ละมุน (คนละ 60 บาท) ใช้เวลาประมาณ 15 นาที แล้วขับต่อไปผ่านแยกเข้าอำเภอศรีสวัสดิ์ ประมาณ 17 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายลงสู่ทางลูกรังถึงแพขนานยนต์ 2 ใช้เวลาประมาณ 45 นาที ราคาคนละประมาณ 180 บาท หากเหมาโดยไม่ต้องรอเวลาออก ราคาประมาณ คนละ 250 บาท / คัน คนที่นั่งมาไม่ต้องเสียเงิน เก็บแต่รถอย่างเดียว ขึ้นจากแพขนานยนต์ขับรถไป 2 กิโลเมตร ถึงทางแยกเลี้ยวซ้ายขับต่อไปอีก 5 กิโลเมตร ก็จะถึงน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ทางเรือ โดยการเช่าเหมาเรือตามท่าเรือต่างๆ เช่น ท่าเรือห่มองกระแทะ ท่าเรือท่ากระดาน หรือที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนศรีนครินทร์

สิ่งอำนวยความสะดวกภายในน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น เนื่องจากอยู่ภายในบริเวณที่ทำการอุทยานฯ จึงทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก คือ มีบ้านพัก จำนวน 5 หลัง และแพพัก จำนวน 3 หลัง

นอกจากนี้ยังมีเต็นท์โดม ไว้ให้เช่าบริการ ที่ทางเดินที่มีให้เลือก 2 บริเวณ คือ บริเวณน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ชั้นที่ 4 และ บริเวณทางขึ้นน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ชั้นที่ 1

มีร้านค้าสวัสดิการ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ชั้นที่ 4 (ฉัตรแก้ว) บริการอาหารตามสั่ง เครื่องดื่มต่างๆ เครื่องอุปโภค บริโภค และของที่ระลึกจำหน่าย เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 07.00 – 22.00 น. (ขึ้นอยู่กับผู้ใช้บริการ แต่ครัวจะเปิดบริการถึง 20.00 น.) ส่วนร้านค้าของชาวบ้าน จะอยู่บริเวณน้ำตก ชั้นที่ 1 (ดงว่าน)

พุร้อนห้วยแม่ขมิ้น

ภาพประกอบ 8 พุร้อนห้วยแม่ขมิ้น

ที่ตั้ง อยู่ก่อนถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ 2 กิโลเมตร บริเวณบ่อน้ำอยู่ใต้สะพานกรมโยธาฯ ข้ามลำธาร บริเวณหมู่บ้านพุชะนี หมู่ 4

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นพุร้อนที่มีตาน้ำผุดมาจากใต้ดิน บริเวณใกล้กับทางเข้าพุร้อนจะมีศาลเจ้าพ่อพุร้อน ตั้งอยู่ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้าน หมู่บ้านพุชะนีเป็นอย่างมาก โดยมีความเชื่อว่า น้ำร้อนบ่อนี้สามารถนำไปดื่มเพื่อรักษาโรคได้

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากที่ทำการอุทยานฯ ขับตรงลงมาประมาณ 2 กิโลเมตร จะมีป้ายบอกชัดเจน โครงการจัดตั้งพุร้อนห้วยแม่ขมิ้น เนื่องจากบริเวณนี้เป็นบริเวณโครงการจัดตั้งใหม่ ดังนั้นจึงยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไร ไว้บริการ นอกจากนักท่องเที่ยวจะแวะลงสักการะศาลเจ้าพ่อพุร้อนและมาสัมผัสกับน้ำร้อนในบ่อ เพื่อล้างหน้าหรือ นากลับไปดื่ม

ถ้ำพระ

ภาพประกอบ 9 พระใหญ่ภายในถ้ำพระ

ที่ตั้ง อยู่ในบริเวณภายในวัดถ้ำน้ำมุด หมู่บ้านน้ำมุด หมู่ 3 ตำบลแม่กระบุง

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นถ้ำขนาดใหญ่ ที่แวดล้อมไปด้วยป่าไผ่ มีเพดานสูงประมาณ 20 เมตร กว้างประมาณ 15 เมตร มีพระพุทธรูปปั้นปางห้ามญาติประทับนั่ง ที่อดีตเจ้าอาวาสและชาวบ้านสร้างไว้ประดิษฐานอยู่ภายในถ้ำบริเวณห้องโถงใหญ่ มีถ้ำโพรงออกจากห้องใหญ่ของถ้ำไปทั้ง 2 ปีก เป็นถ้ำลึกที่ลาดเทลงต่ำ ภายในมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม มีโพรงลึกลงไปใต้ถ้ำ ซึ่งเป็นโพรงที่ติดต่อกับถ้ำน้ำมุด แต่ไม่สามารถเข้าจากถ้ำน้ำมุดได้ ภายในมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม นอกจากนี้ยังมีค้างคาวอาศัยอยู่ในถ้ำด้วย

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากที่ทำการอุทยานฯ ขับตรงลงไปประมาณ 6 กิโลเมตร จะเจอทางเข้าวัดถ้ำน้ำมุด เลี้ยวขวาเข้าวัดประมาณ 100 เมตร เจอกุฏิเจ้าอาวาสขับเลี้ยวขวาไปตามทางก่อนถึงเมรุ ซ้ายมือจะมีป้ายบอกทางขึ้นถ้ำ เดินไปตามทางลัดลงอ้อมเขาขึ้นไปประมาณ 800 เมตร ถึงบริเวณปากถ้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่มี ต้องใช้ห้องน้ำของวัด และต้องนำไฟฉายหรือเทียนไขไปเอง เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าภายในถ้ำ

ถ้ำน้ำมุด

ภาพประกอบ 10 หินย้อยภายในถ้ำน้ำมุด

ที่ตั้ง อยู่ในบริเวณภายในวัดถ้ำน้ำมุด หมู่บ้านน้ำมุด หมู่ 3 ตำบลแม่กระบุง

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นถ้ำขนาดใหญ่ บริเวณปากถ้ำขนาดใหญ่อยู่บริเวณที่ลาดเชิงเขา ภายในถ้ำมีลำธารน้ำไหล ชื่อห้วยน้ำมุด ไหลลดเขาหินปูนจากถ้ำพระลงมาภายในถ้ำ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อน้ำมุด โดยจะไหลไหลออกที่ปากถ้ำเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่สวยงามมาก แต่อากาศภายในถ้ำค่อนข้างน้อย ควรระมัดระวังในการเข้าชม

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากที่ทำการอุทยานฯ ขับตรงลงไปประมาณ 6 กิโลเมตร จะเจอทางเข้าวัดถ้ำน้ำมุด เลี้ยวขวาเข้าวัดประมาณ 100 เมตร จอดรถหน้ากุฏิเจ้าอาวาส จากนั้นเดินเลี้ยวไปตามทางประมาณ 500 เมตร ถึงบริเวณปากถ้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่มี ต้องใช้ห้องน้ำของวัด และต้องนำไฟฉายหรือเทียนไขไปเอง เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าภายในถ้ำ

ถ้ำพระปรารักษ์

ภาพประกอบ 11 หินงอกย้อยภายในถ้ำพระปรารักษ์

ที่ตั้ง อยู่ในบริเวณหมู่บ้านบ้านแม่กระบุง หมู่ 2 ตำบลแม่กระบุง
ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นถ้ำที่มีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม มีแร่ซิลิกาปะปนอยู่เวลาส่องไฟจะเป็นประกายสวยงามมาก ชาวบ้านแม่กระบุงเชื่อว่าถ้ำพระปรารักษ์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์มากสามารถขอโชคลาภได้ บริเวณภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปางนาคปรกประดิษฐานอยู่ โดยเป็นพระพุทธรูปที่ชาวบ้านนำมาถวายหลังจากขอโชคลาภแล้วสำเร็จ นอกจากนี้บริเวณปากถ้ำจะมีอ่างน้ำทิพย์ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าสามารถรักษาโรคได้

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

ขับรถจากที่ทำการอุทยานฯ ลงตรงไปประมาณ 8 กิโลเมตร เจอโรงเรียนบ้านต้นมะพร้าว เลี้ยวขวาเข้าถนนข้างโรงเรียน ขับไปตามทาง ผ่านเข้าหมู่บ้านแม่กระบุง ขับไปตรงตามทาง ผ่านวัดต้นมะพร้าวตรงไป เจอซอยตะไกร้โกว๋ ขับตรงจนสุดทาง เดินเท้าต่อตามทางลาลองเข้าไป ประมาณ 500 เมตร ถึงบริเวณปากถ้ำอยู่ทางด้านซ้ายมือ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่มีต้องเข้าห้องน้ำของวัด และต้องนำไฟฉายหรือเทียนไขไปเอง เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าภายในถ้ำ

ถ้ำเณรมิต

ภาพประกอบ 12 หินย้อยภายในถ้ำเณรมิต

ที่ตั้ง อยู่ในบริเวณวัดถ้ำเณรมิต หมู่บ้านต้นมะพร้าว หมู่ 6 ตำบลแม่กระบุง

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นถ้ำเขาหินปูน ที่มีความชันสูง มีทางลาดเทลงไปได้เขา โดยต้องโรยตัวไต่ตามเชือกลงไป จากนั้นจะมีบันไดไต่ลงไปอีกระดับหนึ่งเพื่อลงสู่ภายในถ้ำ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม มีห้องต่างๆ สามารถเดินเข้าไปชมภายในได้

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากที่ทำการอุทยานฯ ขับตรงลงไปประมาณ 10 กิโลเมตร จะเจอทางเข้าวัดถ้ำเณรมิต เลี้ยวขวาเข้าไปในวัด ต้องจอดรถบริเวณสวนหย่อม เดินเลี้ยวขวาอ้อมเขาเป็นระยะทางประมาณ 500 เมตร จะพบป่าไผ่ จากนั้นเดินขึ้นเขาไปประมาณ 200 เมตร จะถึงบริเวณปากถ้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่มี ต้องเข้าห้องน้ำของวัด และต้องนำไฟฉายหรือเทียนไขไปเอง เนื่องจากไม่มีไฟฟ้าภายในถ้ำ บริเวณด้านหน้าของทางเข้าวัดจะมีร้านค้าของชาวบ้านขายอาหารและเครื่องดื่ม

น้ำโจน

ภาพประกอบ 13 วัดปากลำขาแข้ง

ที่ตั้ง เป็นแหล่งน้ำที่อยู่ทางทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

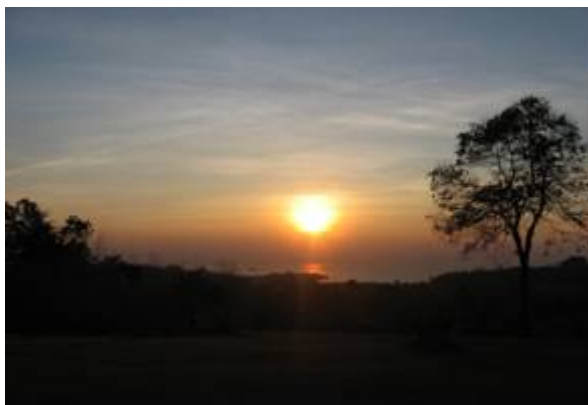
ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นแหล่งน้ำที่สวยงาม มีต้นน้ำไหลมาจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง (แควใหญ่) ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ทางตอนบนของเขตอุทยานฯ บริเวณใกล้กับน้ำโจน ซึ่งอยู่ใกล้กับหน่วยพิทักษ์ฯ สามประสบ จะมีวัดปากลำขาแข้งตั้งอยู่ ซึ่งวัดนี้มีโบสถ์ที่ลักษณะโดดเด่นคือ เป็นโบสถ์ที่ทำจากสแตนเลส ที่มีที่เดียวในประเทศไทย ซึ่งสร้างมาประมาณ 7 ปีแล้ว ตั้งอยู่ เลขที่ 85 หมู่ 1 ตำบลเขาโจด การเดินทางมาน้ำโจนและวัดปากลำขาแข้งจะต้องมาทางเรือเท่านั้น

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

การเดินทางสามารถเดินทางโดยเรือ ระยะทางจากที่ทำการอุทยานฯ ถึงน้ำโจนประมาณ 60 - 70 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางไปประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งสามารถเช่าเหมาเรือได้ตามท่าเรือต่างๆ เช่น ท่าเรือห่มองกระแทะ ท่าเรือท่ากระดาน หรือที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนศรีนครินทร์ ค่าเช่าเรือเหมาไป - กลับ ประมาณ 4,000 - 5,000 บาท โดยสารได้ประมาณ 8 - 10 คน

อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

ภาพประกอบ 14 พระอาทิตย์ยามเช้าบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

ที่ตั้ง บริเวณใกล้กับที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ครอบคลุมพื้นที่น้ำประมาณ 2 แสนไร่

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นแหล่งน้ำที่สวยงามสองฟากฝั่งของทะเลสาบเหนือเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือชมธรรมชาติได้เป็นระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีบ้านริมน้ำ แพพักและแพล่องไว้บริการนักท่องเที่ยวตลอดระยะทางสองฝั่งของทะเลสาบ

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากที่ทำการอุทยานฯ สามารถขับไปเที่ยวชมบริเวณอ่างเก็บน้ำได้โดยรอบ นอกจากนี้ยังมีแพพักที่ทางอุทยานฯ จัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จำนวน 3 หลัง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านล่างของที่ทำการอุทยานฯ มีบ้านพักของทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและแพพักไว้ล่อง ตลอดระยะทางอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

จากกาญจนบุรี เปลี่ยนเส้นทางจากทางหลวงหมายเลข 323 มาใช้ทางหลวงหมายเลข 3199 ผ่านเขื่อนท่าทุ่งนา แล้วเปลี่ยนไปใช้เส้นทางน้ำตกเอราวัณ – อำเภอศรีสวัสดิ์ ขับข้ามเขาไปทาง อำเภอศรีสวัสดิ์ ก็จะเป็นฝั่งทะเลสาบอีกด้านหนึ่งของอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งจะมีบ้านพักและแพพัก แพล่อง ของเอกชนไว้ให้บริการตลอดระยะทางเช่นเดียวกันกับฝั่งของที่ทำการอุทยาน ฯ

น้ำตกผาดาด

ภาพประกอบ 15 น้ำตกผาดาด

ที่ตั้ง ตั้งอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ที่ ศร.4 (ผาดาด) ตำบล หินดาด อำเภอทองผาภูมิ

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นน้ำตกหินปูนที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง เป็นน้ำตกชั้นเดียว แต่มีความลดหลั่นกันเป็น 3 ชั้นใหญ่ๆ โดยที่แต่ละชั้นมีความกว้าง และความใหญ่โตแตกต่างกันไป และได้รับสมญานามว่า ที่ล่อชูเมืองกาญจน์ น้ำตกชั้นที่ 1 อยู่ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ประมาณ 200 เมตร เป็นน้ำตกที่แวดล้อมด้วยป่าเบญจพรรณที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ในธารน้ำตก มากมาย มีสัตว์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นคือ ปูราชินี ซึ่งลักษณะของตัวปูจะมีสีส้ม โดย นักท่องเที่ยวสามารถพบได้ในบริเวณลานสนามหญ้าหน้าร้านค้าสวัสดิการตอนหน้าฝน และค้างคาว คูนกิตติ

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากกาญจนบุรี ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 323 แล้วเลี้ยวขวาที่กิโลเมตรที่ 105 ตาม เส้นทางไปพุร้อนหินดาด จะมีป้ายบอกทางตลอดระยะทางจนถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ เขื่อนศรีนครินทร์ที่ ศร. 4 (ผาดาด) ระยะทางจากกาญจนบุรีถึงหน่วย ฯ ประมาณ 112 กิโลเมตร ที่ น้ำตกผาดาด สิ่งอำนวยความสะดวกมีบ้านพักรับรองให้บริการ 2 หลัง และมีร้านสวัสดิการ ขาย อาหารตามสั่งและเครื่องดื่ม ที่เปิดบริการ ตั้งแต่ 06.00 – 18.00 น.(ขึ้นอยู่กับผู้ใช้บริการ) นอกจากนี้ ยังมีบริเวณที่กางเต็นท์ คือ อยู่หลังที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ ศร. 4 แต่ไม่มีอุปกรณ์ในการ พักแรมไว้บริการ

น้ำตกผาสวรรค์

ภาพประกอบ 16 น้ำตกชั้นที่ 7 ชื่อ ผาสวรรค์

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ในท้องที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่ ศร.4(ผาตาด) ตำบลสหกรณ์นิคม อำเภอทองผาภูมิ

ลักษณะโดยทั่วไป

เป็นน้ำตกหินปูนที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง โดยน้ำตกผาสวรรค์เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีชั้นน้ำตกลดหลั่นกันลงมาถึง 7 ชั้น มีชื่อเรียกดังนี้ ธารสวรรค์ อ่างกนิรี อ่างถ้ำแก้ว ผาคนธรรพ์ ผาเทพบุตร ผาพิรุณ และ ผาสวรรค์ ซึ่งชั้นที่ 7 นี้เองที่เป็นที่มาของชื่อน้ำตกที่นี่ เนื่องจากเป็นชั้นที่มีความสูงที่สุด ประมาณ 80 เมตร สภาพป่าโดยรอบเป็นป่าดิบ มีพรรณไม้นานาชนิด และสัตว์ป่า โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์อย่างเลียงผาและนกเงือกคอแดง และในอนาคตบริเวณนี้จะจัดตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่ ศร.12 (ผาสวรรค์)

การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

จากกาญจนบุรี ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 323 เลี้ยวขวาที่กิโลเมตรที่ 108 ตำบลนิคมสหกรณ์ จากนั้นขับตามทางลูกรังถึงที่ทำการโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ แล้วเลี้ยวขวาตามเส้นทางลูกรังระยะทาง 13 กิโลเมตร ถึงหน่วยพิทักษ์ ชั่วคราว (ผาสวรรค์) สำหรับการเดินทางค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะหน้าฝนควรใช้รถขับเคลื่อน 4 ล้อ จะสะดวกที่สุด หรือเดินเข้าไปโดยใช้เส้นทางเดินจากน้ำตกผาตาด ระยะทาง 10 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 6 ชั่วโมง ที่นี่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆไว้บริการ นอกจากมีแต่ห้องน้ำไว้บริการ 2 ห้อง ไม่มีบ้านพักและ

อุปกรณ์ในการค้างแรมไว้บริการ แต่มีบริเวณที่กางเต็นท์โดยนักท่องเที่ยวต้องเตรียมอุปกรณ์และอาหารมาเอง ห้องอาบน้ำไม่ต้องอาศัยอาบน้ำในลำธารจากน้ำตก ตรงบริเวณที่กางเต็นท์

2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

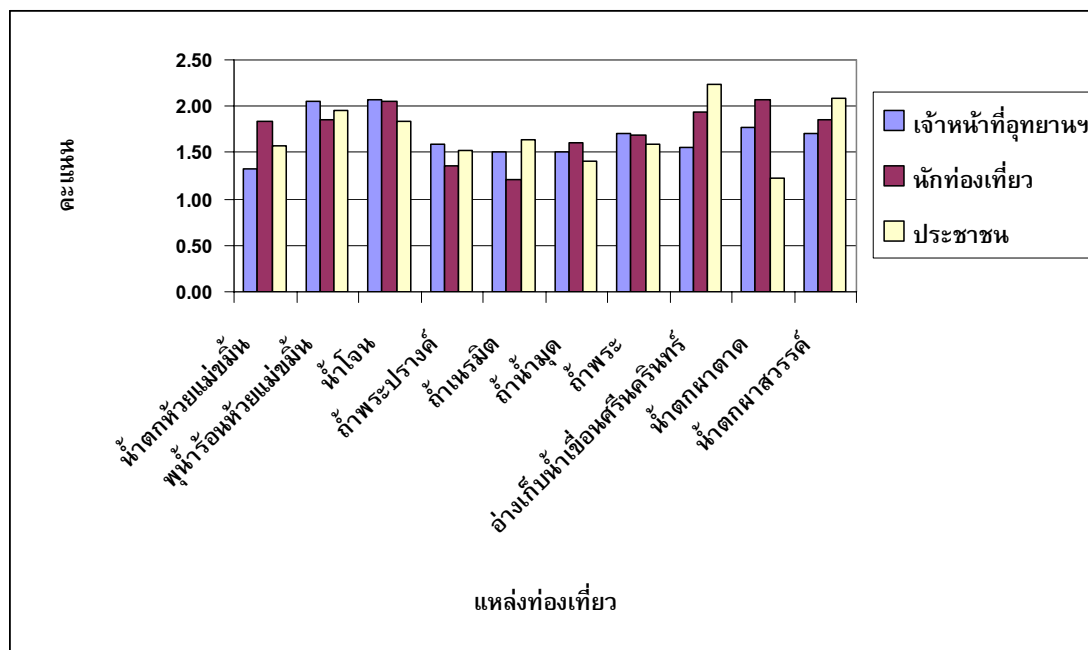
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินศักยภาพ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2) ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถสรุปได้ดังตาราง 5 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 5 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยว	เจ้าหน้าที่อุทยานฯ				นักท่องเที่ยว				ประชากรในชุมชนท้องถิ่น			
	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ศักยภาพ	ลำดับ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ศักยภาพ	ลำดับ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ศักยภาพ	ลำดับ
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น	23.16	2.32	ปานกลาง	3	44.07	2.20	ปานกลาง	1	36.94	1.85	ปานกลาง	10
พุร้อนห้วยแม่ขมิ้น	8.65	2.16	ปานกลาง	7	44.08	2.20	ปานกลาง	1	38.96	1.95	ปานกลาง	8
น้ำโจน	17.54	2.19	ปานกลาง	6	30.65	2.19 ¹⁴	ปานกลาง	2	41.26	2.06	ปานกลาง	4
ถ้ำพระปรารักษ์	8.24	2.06	ปานกลาง	9	7.70	1.92 ⁴	ปานกลาง	7	38.23	1.91	ปานกลาง	9
ถ้ำเนรมิต	6.79	2.26	ปานกลาง	5	3.64	1.82 ²	ปานกลาง	9	39.22	1.96	ปานกลาง	7
ถ้ำน้ำมุด	8.17	2.04	ปานกลาง	10	4.01	2.01 ²	ปานกลาง	4	39.32	1.97	ปานกลาง	6
ถ้ำพระ	7.49	2.50	สูง	1	4.33	2.17 ²	ปานกลาง	3	41.38	2.07	ปานกลาง	3
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีฯ	12.40	2.07	ปานกลาง	8	39.28	1.96	ปานกลาง	5	39.52	1.98	ปานกลาง	5
น้ำตกผาตาด	15.93	2.27	ปานกลาง	4	39.10	1.95	ปานกลาง	6	41.91	2.10	ปานกลาง	2
น้ำตกผาสวรรค์	7.09	2.36	สูง	2	11.34	1.89 ⁶	ปานกลาง	8	42.40	2.12	ปานกลาง	1

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนที่กำหนด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอยู่ไกลมาก คือ น้ำโจน น้ำตกผาสวรรค์ และบางแห่งนักท่องเที่ยวไม่นิยมไป คือ ถ้ำต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ น้ำโจนเก็บได้ 14 คน ถ้ำพระปรารักษ์ เก็บได้ 4 คน ถ้ำเนรมิต เก็บได้ 2 คน ถ้ำน้ำมุด เก็บได้ 2 คน ถ้ำพระ เก็บได้ 2 คน และน้ำตกผาสวรรค์ เก็บได้ 6 คน

ภาพประกอบ 17 แผนภูมิแสดงระดับศักยภาพของกลุ่มตัวอย่างแยกกลุ่ม

จากตาราง 5 พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยาน มีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ โดยสามารถแบ่งระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ ถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 2.50 คะแนน และน้ำตกผาสวรรค์ มีคะแนนรวม 2.36 คะแนน ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ประกอบด้วย น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 2.32 คะแนน น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 2.27 คะแนน ถ้ำเอนมิต โดยมีคะแนนรวม 2.26 คะแนน น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.19 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 2.16 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 2.07 คะแนน ถ้ำพระปรารักษ์ โดยมีคะแนนรวม 2.06 คะแนน และถ้ำน้ำมุด มีคะแนนรวม 2.04 คะแนน ตามลำดับ

สำหรับผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น และพุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ มีคะแนนรวมเท่ากัน โดยมีคะแนนรวม 2.20 คะแนน รองลงมาได้แก่ น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.19 คะแนน ถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 2.17 คะแนน ถ้ำน้ำมุด โดยมีคะแนนรวม 2.01 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 1.96 คะแนน น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 1.95 คะแนน ถ้ำพระปรารักษ์ โดยมีคะแนนรวม 1.92 คะแนน น้ำตกผาสวรรค์ โดยมีคะแนนรวม 1.89 คะแนน และถ้ำเอนมิต มีคะแนนรวม 1.82 คะแนน ตามลำดับ

ส่วนผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด ได้แก่ น้ำตกผาสวรรค์ โดยมีคะแนนรวม 2.12 คะแนน รองลงมาได้แก่ น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 2.10 คะแนน ถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 2.07 คะแนน น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.06 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 1.98 คะแนน ถ้ำน้ำมุด โดยมีคะแนนรวม 1.97 คะแนน ถ้ำเฮอร์มิต โดยมีคะแนนรวม 1.96 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 1.95 คะแนน ถ้ำพระปรารค์ โดยมีคะแนนรวม 1.91 คะแนน และน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น มีคะแนนรวม 1.85 คะแนน ตามลำดับ

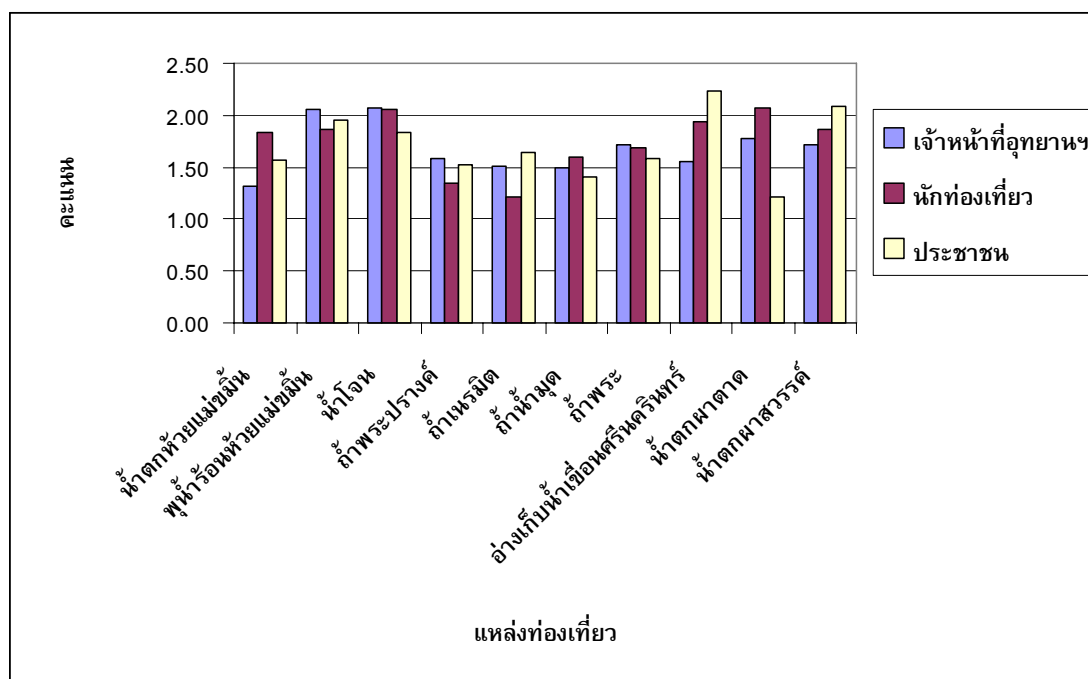
จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพปานกลางเท่ากันหมด ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น น้ำโจน ถ้ำพระปรารค์ ถ้ำเฮอร์มิต ถ้ำน้ำมุด อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ และน้ำตกผาดาด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ในแต่ละกลุ่มมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ได้แก่ ถ้ำพระ และน้ำตกผาสวรรค์ โดยผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นนักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ส่วนผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีความคิดเห็นว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

2. ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถสรุปได้ดังตาราง 6 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 6 สรุปผลการวิเคราะห์ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งท่องเที่ยว	เจ้าหน้าที่อุทยานฯ				นักท่องเที่ยว				ประชากรในชุมชนท้องถิ่น			
	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ผลกระทบ	ลำดับ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ผลกระทบ	ลำดับ	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ผลกระทบ	ลำดับ
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น	13.21	1.32	ต่ำ	9	36.65	1.83	ปานกลาง	5	31.48	1.57	ต่ำ	7
พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น	8.21	2.05	ปานกลาง	2	37.14	1.86	ปานกลาง	4	39.20	1.96	ปานกลาง	3
น้ำโจน	16.89	2.07	ปานกลาง	1	28.80	2.06 ¹⁴	ปานกลาง	2	36.56	1.83	ปานกลาง	4
ถ้ำพระปรารค์	6.38	1.59	ต่ำ	5	5.42	1.35 ⁴	ต่ำ	8	30.68	1.53	ต่ำ	8
ถ้ำนรมิต	4.54	1.51	ต่ำ	7	2.42	1.21 ²	ต่ำ	9	32.70	1.64	ต่ำ	5
ถ้ำน้ำมุด	6.00	1.50	ต่ำ	8	3.21	1.60 ²	ต่ำ	7	28.16	1.41	ต่ำ	9
ถ้ำพระ	5.13	1.71	ปานกลาง	4	3.38	1.69 ²	ปานกลาง	6	31.74	1.59	ต่ำ	6
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีฯ	9.33	1.56	ต่ำ	6	38.83	1.94	ปานกลาง	3	44.58	2.23	ปานกลาง	1
น้ำตกผาดาด	12.38	1.77	ปานกลาง	3	41.42	2.07	ปานกลาง	1	24.37	1.22	ต่ำ	10
น้ำตกผาสวรรค์	3.12	1.71	ปานกลาง	4	11.16	1.86 ⁶	ปานกลาง	4	41.77	2.09	ปานกลาง	2

หมายเหตุ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนที่กำหนด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอยู่ไกลมาก คือ น้ำโจน น้ำตกผาสวรรค์ และบางแห่งนักท่องเที่ยวไม่นิยมไป คือ ถ้ำต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ น้ำโจนเก็บได้ 14 คน ถ้ำพระปรารค์ เก็บได้ 4 คน ถ้ำนรมิต เก็บได้ 2 คน ถ้ำน้ำมุด เก็บได้ 2 คน ถ้ำพระ เก็บได้ 2 คน และน้ำตกผาสวรรค์ เก็บได้ 6 คน

ภาพประกอบ 18 แผนภูมิแสดงระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างแยกกลุ่ม

จากตาราง 6 พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยาน มีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยสามารถแบ่งระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ได้แก่ น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.07 คะแนน พุร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 2.05 คะแนน น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 1.77 คะแนน และน้ำตกผาสวรรค์และถ้ำพระ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ มีคะแนนรวมเท่ากัน โดยมีคะแนนรวม 1.71 คะแนน ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ได้แก่ ถ้ำพระปรารักษ์ โดยมีคะแนนรวม 1.59 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 1.56 คะแนน ถ้ำเหมือด โดยมีคะแนนรวม 1.51 คะแนน ถ้ำน้ำมุด โดยมีคะแนนรวม 1.50 คะแนน และน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น มีคะแนนรวม 1.32 คะแนน ตามลำดับ

สำหรับผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยสามารถแบ่งระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ได้แก่ น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 2.07 คะแนน น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.06 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนน

รวม 1.94 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้นและน้ำตกผาสวรรค์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ มีคะแนนรวมเท่ากัน โดยมีคะแนนรวม 1.86 คะแนน น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 1.83 คะแนน และถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 1.69 คะแนน ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ได้แก่ ถ้ำน้ำมุด โดยมีคะแนนรวม 1.60 คะแนน ถ้ำพระปรารักษ์ โดยมีคะแนนรวม 1.35 คะแนน และถ้ำเนรมิต มีคะแนนรวม 1.21 คะแนน ตามลำดับ

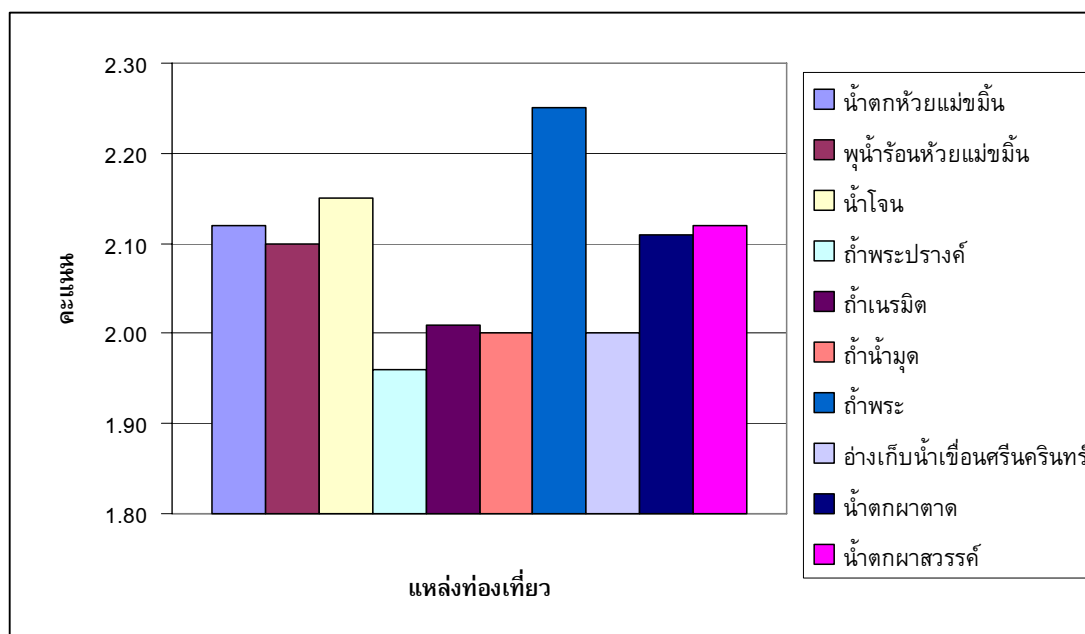
ส่วนผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยสามารถแบ่งระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 2.23 คะแนน น้ำตกผาสวรรค์ โดยมีคะแนนรวม 2.09 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 1.96 คะแนน และน้ำโจน มีคะแนนรวม 1.83 คะแนน ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ได้แก่ ถ้ำเนรมิต โดยมีคะแนนรวม 1.64 คะแนน ถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 1.59 คะแนน น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 1.57 คะแนน ถ้ำพระปรารักษ์ โดยมีคะแนนรวม 1.53 คะแนน ถ้ำน้ำมุด โดยมีคะแนนรวม 1.41 คะแนน และน้ำตกผาตาด มีคะแนนรวม 1.22 คะแนน ตามลำดับ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่ามีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับปานกลางเท่ากันหมด ได้แก่ พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น น้ำโจน และน้ำตกผาสวรรค์ ระดับต่ำเท่ากันหมด ได้แก่ ถ้ำพระปรารักษ์ ถ้ำเนรมิต และถ้ำน้ำมุด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินฯ ในแต่ละกลุ่มมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น โดยผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ ส่วนผู้ทำแบบประเมินฯ ที่เป็นนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ถ้ำพระ โดยผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ส่วนผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นนักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ส่วนผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ และน้ำตกผาตาด โดยผู้ทำแบบประเมินศักยภาพที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับปาน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ในความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของกลุ่มผู้ตอบแบบประเมินทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปได้ดังตาราง 7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ นักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยว	กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม			
	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ศักยภาพ	ลำดับ
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น	6.37	2.12	ปานกลาง	3
พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น	6.31	2.10	ปานกลาง	5
น้ำโจน	6.44	2.15	ปานกลาง	2
ถ้ำพระปรารักษ์	5.89	1.96	ปานกลาง	8
ถ้ำเนรมิต	6.07	2.01	ปานกลาง	6
ถ้ำน้ำมุด	6.02	2.00	ปานกลาง	7
ถ้ำพระ	6.74	2.25	ปานกลาง	1
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์	6.01	2.00	ปานกลาง	7
น้ำตกผาดาด	6.32	2.11	ปานกลาง	4
น้ำตกผาสวรรค์	6.37	2.12	ปานกลาง	3

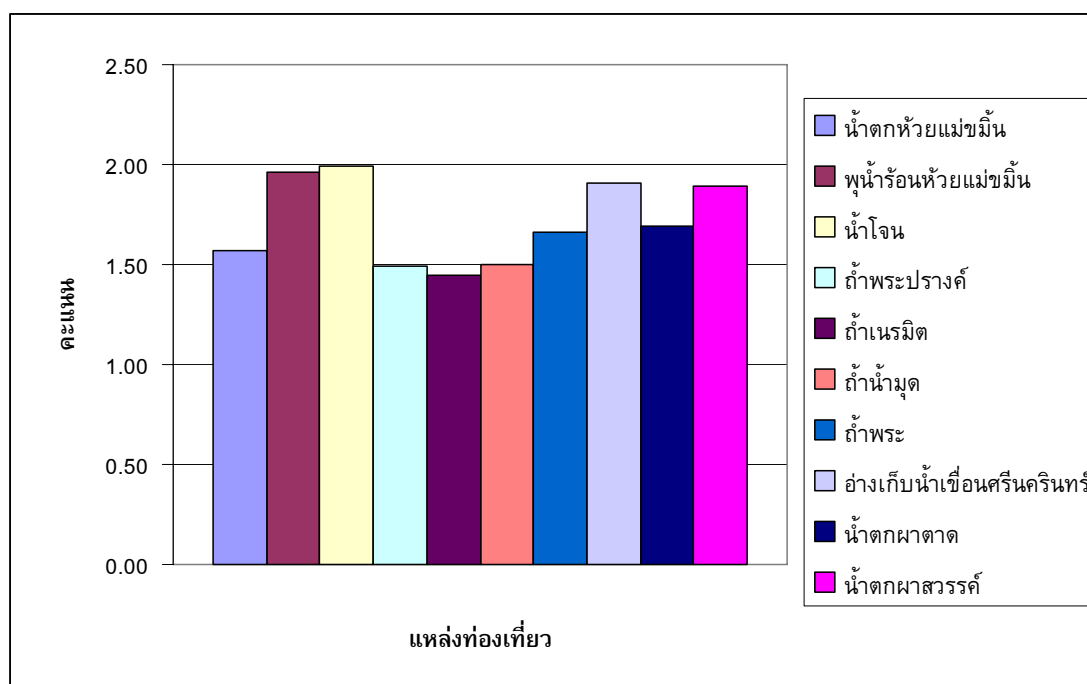
ภาพประกอบ 19 แผนภูมิแสดงระดับศักยภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

จากตาราง 7 พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่เจ้าหน้าที่อุทยานฯ คิดเป็นร้อยละ 14.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม นักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 30.39 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และประชากรในชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 55.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด ได้แก่ ถ้ำพระ โดยมีคะแนนรวม 2.25 คะแนน รองลงมา ได้แก่ น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 2.15 คะแนน น้ำตกห้วยแม่ขมิ้นและน้ำตกผาสวรรค์ โดยมีคะแนนรวม 2.12 คะแนน น้ำตกผาดาด โดยมีคะแนนรวม 2.11 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 2.10 คะแนน ถ้ำนรมิต โดยมีคะแนนรวม 2.01 คะแนน ถ้ำน้ำมุดและอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 2.00 คะแนน และถ้ำพระปรารักษ์ คะแนน 1.96 ตามลำดับ

ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปได้ดังตาราง 8 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยการวิเคราะห์ระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เมื่อการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ นักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยว	กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม			
	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ผลกระทบ	ลำดับ
น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น	4.72	1.57	ต่ำ	7
พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น	5.87	1.96	ปานกลาง	2
น้ำโจน	5.96	1.99	ปานกลาง	1
ถ้ำพระปรารักษ์	4.47	1.49	ต่ำ	9
ถ้ำเนรมิต	4.36	1.45	ต่ำ	10
ถ้ำน้ำมุด	4.51	1.50	ต่ำ	8
ถ้ำพระ	4.99	1.66	ต่ำ	6
อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์	5.73	1.91	ปานกลาง	3
น้ำตกผาดาด	5.06	1.69	ปานกลาง	5
น้ำตกผาสวรรค์	5.66	1.89	ปานกลาง	4

ภาพประกอบ 20 แผนภูมิแสดงระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

จากตาราง 8 พบว่าผู้ทำแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มประชากรทั้งหมด ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ คิดเป็นร้อยละ 14.36 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม นักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 30.39 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และประชาชนในชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 55.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่าอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยสามารถแบ่งระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ได้แก่ น้ำโจน โดยมีคะแนนรวม 1.99 คะแนน พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น โดยมีคะแนนรวม 1.96 คะแนน อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ โดยมีคะแนนรวม 1.91 คะแนน น้ำตกผาสวรรค์ โดยมีคะแนนรวม 1.89 คะแนนและน้ำตกผาดาด คะแนน 1.69 คะแนน ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับของผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ได้แก่ ถ้ำพระ คะแนน 1.66 คะแนน น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น คะแนน 1.57 คะแนน ถ้ำน้ำมุด คะแนน 1.50 คะแนน ถ้ำพระปรารักษ์ คะแนน 1.49 คะแนน และถ้ำนรมิต คะแนน 1.45 คะแนน ตามลำดับ

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

จากการศึกษาข้อมูลและการสำรวจทรัพยากรทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เพื่อเป็นการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้เป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนี้

ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ

1.1 ถ้ำพระ มีเส้นทางลาลองที่สะดวกดีอยู่แล้ว แต่ควรจัดทำป้ายบอกทางให้ชัดเจนและใหม่กว่านี้ รวมถึงป้ายชื่อของแหล่งท่องเที่ยว และข้อมูลทั่วไปของถ้ำเพื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมได้ด้วยตัวเอง

1.2 ถ้ำน้ำมุด มีเส้นทางลาลองที่สะดวกเช่นเดียวกับถ้ำพระ และตั้งอยู่ไม่ไกลจากถ้ำพระมากนัก ยกเว้นกรณีที่มีน้ำท่วมขังบริเวณปากถ้ำ นักท่องเที่ยวจะต้องปีนเขาอ้อมขึ้นด้านบน เพื่อเข้าสู่ปากถ้ำ ที่นี้ยังไม่มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนเหมือนถ้ำพระ ดังนั้นจึงควรจัดทำป้ายบอกทางและป้ายชื่อของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงข้อมูลทั่วไปของถ้ำเช่นเดียวกับถ้ำพระ

1.3 ถ้ำพระปรารักษ์ ควรจัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่บริเวณทางเข้าหมู่บ้านเป็นระยะๆ และควรจัดบริเวณที่จอดรถให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรปรับปรุงห้องสุขา ที่บริเวณหน้าถ้ำให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งควรจัดทำป้ายชื่อของแหล่งท่องเที่ยว และข้อมูลทั่วไปของถ้ำไว้ให้นักท่องเที่ยวสามารถทราบข้อมูลได้

1.4 ถ้าเนรมิต ควรปรับปรุงป้ายบอกทางให้ชัดเจนกว่านี้ เพราะป้ายเดิมที่มีอยู่เก่าและทรุดโทรมมาก และควรทำทางลัดลองให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ควรปรับปรุงบันไดทางลงสู่ภายในถ้ำ ให้มีความแข็งแรงกว่าของเดิมที่มีอยู่

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก น้ำตกห้วยแม่ขมิ้นและน้ำตกผาดาด มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงที่ดีอยู่แล้ว ยกเว้นน้ำตกผาสวรรค์ ที่ทางอุทยานฯ กำลังจะพัฒนาให้เป็นแหล่งเที่ยวที่มีความสะดวกสบายเช่นเดียวกับน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น และน้ำตกผาดาด ดังนั้นจึงควรมีการจัดสร้างร้านค้าสวัสดิการ ห้องอาบน้ำ เพิ่มและปรับปรุงห้องสุขา รวมถึงปรับปรุงลานกางเต็นท์ และภูมิทัศน์บริเวณที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ให้มีความสวยงาม ตลอดถึงเส้นทางในการเข้าถึงหน่วยพิทักษ์ฯ และเส้นทางในการเข้าถึงตัวน้ำตก

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทางอุทยานฯ ควรจัดของงบประมาณเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากขึ้น และควรลดความขัดแย้งกับชาวบ้านโดยการประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับชุมชน ในการนำชมถ้ำต่างๆ ในพื้นที่รับผิดชอบที่มีถ้ำตั้งอยู่ของแต่หมู่บ้าน คือ ถ้ำพระ และถ้ำน้ำมุด ให้อยู่ในความดูแลของหมู่บ้านน้ำมุด ถ้ำพระปรารค์ ให้อยู่ในความดูแลของหมู่บ้านแม่กระบุง และถ้ำเนรมิต ให้อยู่ในความดูแลของหมู่บ้านต้นมะพร้าว เพื่อเป็นลดกำลังคนในการเข้าไปดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ด้านการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรของประชากรในชุมชนท้องถิ่น ที่จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริม โดยการประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น มะขาม พริก กล้วย เป็นต้น และพัฒนาปรับปรุงการบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้ามากขึ้น หรือจัดประชุมเวทีชาวบ้าน เพื่อร่วมพูดคุยกันในเรื่องผลิตภัณฑ์ในตำบลของตนให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านการพัฒนาสื่อและการประชาสัมพันธ์

เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ควรจัดทำโบรชัวร์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในอุทยานฯ เพิ่มเติมจากของเดิมที่มี และจัดทำป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจต่างๆ ภายในอุทยานฯ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถทราบข้อมูลและสามารถไปได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ หรือลงข้อมูลเพิ่มเติมประชาสัมพันธ์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี ครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนโดยมีรายละเอียดดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยที่ได้นำมาจัดอันดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพสูงสุด – ต่ำสุด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเสนอแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวในการนำมาใช้วางแผนการท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 52 คน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวน 110 คน และประชากรในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 200 คน

2. พื้นที่ที่ศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการเลือกพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จำนวนรวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ประกอบด้วย 1) น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น 2) พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น 3) ถ้ำพระ 4) ถ้ำน้ำมุด 5) ถ้ำพระปรารค์ 6) ถ้ำเนรมิต 7) น้ำโจน 8) อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ 9) น้ำตกผาตาด 10) น้ำตกผาสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. สังเกตเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสังเกตการณ์ และแบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวก แล้วนำข้อมูลมาเขียนอธิบายในเชิงพรรณนา
2. สำนวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ และประชากรในชุมชนท้องถิ่น โดยใช้แบบประเมินศักยภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบประเมินไปแจกให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 362 ชุด
3. หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินมาพิจารณาให้คะแนน และคำนวณหาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก จากนั้นนำมาจัดอันดับของแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพสูงสุด – ต่ำสุด สรุปผลระดับศักยภาพและผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์นำมาเขียนสรุปในเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาจากการสังเกตการณ์ และจากแบบประเมินศักยภาพ ได้ดังนี้

สรุปผลจากการสังเกตการณ์

จากการสังเกตการณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่ง พบว่า ที่ทำการอุทยานฯ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีชื่อเสียง คือ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ซึ่งทางอุทยานฯ มีบ้านพักและแพพัก รวมถึงจัดบริเวณที่กางเต็นท์ไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีร้านสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ห้องอาบน้ำ ห้องสุขา ที่ล้างภาชนะ ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ลานจอดรถที่กว้างขวาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้พอเพียง แต่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอยู่ไกลจากที่ทำการอุทยานฯ มาก คือ น้ำตกผาสวรรค์ และน้ำตกผาดาด ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของอำเภอทองผาภูมิ โดยเฉพาะน้ำตกผาสวรรค์ มีเส้นทางเข้าถึงค่อนข้างลำบากเป็นทางลูกรัง ที่สามารถเข้าถึงได้โดยใช้รถกระบะเท่านั้น และไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการ นอกจากห้องสุขาเพียง 2 ห้อง ที่อยู่บริเวณที่กางเต็นท์เท่านั้น แต่มีความโดดเด่นและความสวยงามของน้ำตกมาก ส่วนน้ำตกผาดาดการเดินทางสะดวก นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 323 น้ำตกผาดาด ตั้งอยู่ภายในบริเวณหน่วยพิทักษ์ ผาดาด มีบ้านพักและร้านสวัสดิการ พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่ พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ถ้ำพระ ถ้ำนเรมิต ถ้ำพระปรารค์ และถ้ำน้ำมุด ยังไม่มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร เนื่องจากขาดงบประมาณและกำลังคนในการเข้าไปดูแล ส่วนบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์และน้ำโจน มีบ้านพักและแพพักซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของผู้ประกอบการ

สรุปผลจากแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. สรุปผลการศึกษาของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีความคิดเห็นว่า อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูง – ปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ที่มีศักยภาพสูงสุด ได้แก่ ถ้ำพระ และน้ำตกผาสวรรค์ ตามลำดับ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น รองลงมา ได้แก่ น้ำตกผาดาด ลำดับสาม ได้แก่ ถ้ำเนรมิต และลำดับสุดท้ายที่มีศักยภาพปานกลางต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำน้ำมุด

ส่วนผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ที่เป็นเจ้าหน้าที่ มีความเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง – ต่ำ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ได้แก่ น้ำโจน รองลงมาได้แก่ พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ลำดับสาม ได้แก่ น้ำตกผาดาด และลำดับสุดท้ายที่มีผลกระทบต่ำสุด ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

2. สรุปผลการศึกษาของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ที่เป็นนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น และพุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งนี้ มีคะแนนรวมเท่ากัน รองลงมาได้แก่ น้ำโจน ถ้ำพระ และลำดับสุดท้ายที่มีศักยภาพต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำเนรมิต

ส่วนผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ที่เป็นนักท่องเที่ยว มีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีผลกระทบระดับปานกลางสูงสุด ได้แก่ น้ำตกผาดาด รองลงมาได้แก่ น้ำโจน ลำดับสาม ได้แก่ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ คะแนน และลำดับสุดท้ายที่มีผลกระทบระดับต่ำ ต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำเนรมิต

3. สรุปผลการศึกษาของประชากรในชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงที่สุด ได้แก่ น้ำตกผาสวรรค์ รองลงมาได้แก่ น้ำตกผาดาด ถ้ำพระ และลำดับสุดท้ายที่มีศักยภาพต่ำสุด ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ส่วนผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ที่เป็นประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลกระทบระดับปานกลางสูงสุด

ได้แก่ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ รองลงมาได้แก่ น้ำตกผาสวรรค์ ลำดับสาม ได้แก่ พุน้ำร้อนห้วยแม่มั่น และลำดับสุดท้ายที่มีผลกระทบระดับต่ำ ต่ำสุด ได้แก่ น้ำตกผาตาด

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินศักยภาพ ทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพเท่ากันหมดคือมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่มั่น พุน้ำร้อนห้วยแม่มั่น น้ำโจน ถ้ำพระปรารักษ์ ถ้ำเนรมิต ถ้ำน้ำมุด อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ และน้ำตกผาตาด ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้ทำแบบประเมินฯ ในแต่ละกลุ่มมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ได้แก่ ถ้ำพระ โดยผู้ทำแบบประเมินฯ ที่เป็นนักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ส่วนผู้ทำแบบประเมินฯ ที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และน้ำตกผาสวรรค์ โดยผู้ทำแบบประเมินฯ ที่เป็นนักท่องเที่ยว และประชากรในชุมชนท้องถิ่น มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง ส่วนผู้ทำแบบประเมินฯ ที่เป็นเจ้าหน้าที่อุทยานฯ มีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

4. สรุปผลโดยภาพรวมของกลุ่มผู้ทำแบบประเมินทั้ง 3 กลุ่ม

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ประชากรทั้ง 3 กลุ่มให้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ปานกลางสูงสุด ได้แก่ ถ้ำพระ รองลงมาได้แก่ น้ำโจน ลำดับสาม ได้แก่ น้ำตกห้วยแม่มั่นและน้ำตกผาสวรรค์ และลำดับสุดท้ายที่มีศักยภาพระดับปานกลางต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำพระปรารักษ์ ส่วนผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อมีการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีผลกระทบระดับปานกลางสูงสุด ได้แก่ น้ำโจน รองลงมาได้แก่ พุน้ำร้อนห้วยแม่มั่น ลำดับสาม ได้แก่ อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ และลำดับสุดท้ายที่มีผลกระทบระดับต่ำ ต่ำสุด ได้แก่ ถ้ำเนรมิต

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

จากการศึกษาข้อมูลและการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ผู้วิจัยพอสรุปแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ ภายในถ้ำแต่ละถ้ำมีความสวยงามและมีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน ควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเภทถ้ำต่อไป โดยควรมีการจัดทำป้ายบอกทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละถ้ำ จัดทำป้ายแนะนำในการปฏิบัติตัวเวลาเที่ยวถ้ำ ควรจัดทำทางลัดลองให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินได้สะดวกมากขึ้นอย่าง เช่น ถ้ำพระ

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก คือ น้ำตกผาสวรรค์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่มีความสวยงามทางกายภาพมากที่สุด ซึ่งทางอุทยานฯ กำลังทำโครงการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ ศร.12 (ผาสวรรค์) ขึ้น ดังนั้นควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น มีร้านสวัสดิการ และห้องอาบน้ำ และสร้างห้องสุขาเพิ่มขึ้น รวมถึงจัดทำป้ายสื่อความหมาย นอกจากนี้ควรปรับปรุงเส้นทางการเข้าถึง เหมือนที่น้ำตกห้วยแม่ขมิ้นและน้ำตกผาดาด

3. ควรมีร้านขายผลิตภัณฑ์สินค้าท้องถิ่น (OTOP) จำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เพราะจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชากรในชุมชนท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

4. ควรจัดเส้นทางการนำเที่ยวภายในอุทยานฯ โดยจัดแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเดินทางที่เชื่อมโยงเส้นทางกันได้ง่ายและสามารถเที่ยวได้ภายใน 1 วัน เช่น จากน้ำตกห้วยแม่ขมิ้นลงมาเที่ยวที่ถ้ำพระ และถ้ำน้ำมุด หรือเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน เช่น เส้นทางน้ำตกผาดาด - น้ำตกผาสวรรค์ และเส้นทางอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ - น้ำโจน

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีค่าคะแนนของระดับศักยภาพแตกต่างกัน ตามแต่สภาพพื้นที่ แต่โดยภาพรวมตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ตอบแบบประเมินทั้ง 3 กลุ่ม แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีระดับศักยภาพสูง ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ดังที่ วิวัฒน์ บุญยภักดี (2529: 40) ได้เสนอว่า คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบหลักในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น นอกจากนี้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ บุญผา วงษ์พันธุ์ทา (2544) ที่กล่าวว่า ความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ อีกทั้งปัจจัยหลักของการท่องเที่ยว จะพิจารณาจากลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในการทำกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ตามที่ ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542: 43 – 44) ได้กล่าวไว้

นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ หลายแห่งที่ขาดการพัฒนาเนื่องจากมีงบประมาณไม่เพียงพอ รวมถึงกำลังเจ้าหน้าที่ในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับที่ สุภาภรณ์ หาญทอง (2543) กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ งบประมาณที่ไม่เพียงพอและมีอยู่จำกัด จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับงานและขนาดของพื้นที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์เป็นอุทยาน ฯ ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดกาญจนบุรี ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานยังคงต้องใช้งบประมาณอีกมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาพื้นที่ โดยการสังเกตการณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 10 แห่งในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ พบว่า

1. ปัญหาด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ ซึ่งสภาพถนนที่เข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเป็นถนนลูกรังหรือถนนดิน ทำให้ลำบากในการเข้าถึงโดยเฉพาะในฤดูฝน
2. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว ยังขาดแคลน เช่น สุขา ป้ายบอกทาง ถังขยะ และ เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว
3. ปัญหาด้านพื้นที่ ควรทำการสำรวจความคิดเห็นและทำความเข้าใจกับประชากรในชุมชนท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชน และปลูกจิตสำนึกในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เพื่อให้ประชากรในชุมชนท้องถิ่นรู้สึกภาคภูมิใจถึงคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน
2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปปรับปรุง หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2549). ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับจำนวนประชากร. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2549.
จาก <http://www.dopa.go.th/hpstat9/people2.htm>
- กรมป่าไม้. (2549). ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดกาญจนบุรี. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2549, จาก
<http://www.dupa.go.th/parkreseve/forprint>
- กรมอุตุนิยมวิทยา. (2549). รายงานอุณหภูมิต่ำและฝนสะสมรายเดือน. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2549, จาก http://www.tmd.go.th/monthly_report/cur_temp.php
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2549. จาก
http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2537). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวฯ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). จังหวัดเชียงราย. (แผ่นพับ). เชียงราย: สำนักงานภาคเหนือเขต 2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวฯ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2547). แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2548 และทิศทางการตลาดการท่องเที่ยวปี 2549 – 2551. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวฯ.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นาดยา ธนพลเกียรติ. (2547). การประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอำเภอมะนัง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิศาสตร์และการวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- นิพล เชื้อเมืองพาน. (2542). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- บุญมี พันธุ์ไทย. (2545). ระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุปผา วงษ์พันธุ์ทา. (2544). การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2545). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. ค้นคว้า

- อิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- พรเทพ พรพรหมินทร์. (2529). *บทบาทของเอกชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ยุวดี นิรันดร์ตระกูล. (2538). *Eco – Tourism: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. จุลสารการท่องเที่ยว. 14(3).
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. (2529). *ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม*. จุลสารการท่องเที่ยว. (42).
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2535). *รายงานฉบับสมบูรณ์ข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำแผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี*. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2538). *โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ: กรณีภาคใต้*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สมใจ ไขแก้ว. (2548). *การประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตำบลบางปรุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการป่าไม้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2539). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานขั้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2541). *รายงานฉบับสุดท้าย ส่วนที่ 1 รายงานหลัก การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2544). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2548). *รายงานสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติต่างๆ ปีงบประมาณ 2548 (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 47 – 30 กันยายน 48) แยกตามพื้นที่รับผิดชอบ*. กรุงเทพฯ: ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ.
- สุภาภรณ์ หาญทอง. (2543). *ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (การวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร

- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2538). *ท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย*. มติชน. 21.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. World Wildlife Fund. 1 and 2: 72 and 165.
- Boo, E. (1991). *Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management, In Nature Tourism; Managing for the Environment*. Washington D.C.: Island Press.
- Ceballos-Lascurain, H. (1988). *The Future of Ecotourism*. Mexico Journal. 17(1): 13 – 14.
- de Haas, H.C. (2002, June 1). Sustainability of Small-Scale Ecotourism: *The Case of Niue, South Pacific*. *Current Issues in Tourism* 5(3 – 4): 319 – 337 (19).
- Fennell, D. (1999). *Ecotourism: An Introduction*. London: Routledge.
- Gu, L.; & Jiang, C. (2002, December). Analysis of the Component and Characters of Ecotourism Effect. *Journal of Zhejiang Forestry College* 19(3): 292 – 295.
- Hao, J.; Var, T.; & Chon, J. (2003). Forecasting Model of Tourist Arrivals from Major Markets to Thailand. *Tourism Analysis* 8(1): 33 – 45 (13).
- Hvenegaard, G.T.; & Dearden, P. (1998, July). *Ecotourism versus Tourism in Thai National Park*. *Annals of Tourism Research* 25(3): 700 – 720.
- Kusler, J.A. compiler (1991). *Ecotourism and Resource Conservation*. Selected papers from the 1st (April 17 – 19, 1989, Marida, Mexico) and 2nd (November 27 – December 2, 1990, Miami Beach, Florida) International Symposia on Ecotourism and Resource Conservation: 885.
- Kutay, K. (1989). The New Ethic in Adventure Travel: Buzzworm. *The Environmental Journal* 1(4): 31 - 34.
- Navianto, B.W.; & Subijanto, J. (2001, April). *Balancing Conservation and Ecotourism: A Case in Komodo National Park*: 107 – 112.
- Richardson, J. (1993). *Ecotourism & Nature based Holidays*. Sydney: Australian Print Group.
- Ross, S.; & Wall, G. (2001, April). *Wallace’s Line: Implications for Conservation and Ecotourism in Indonesia*. *Tourism and the Less Developed World: Issues and Case Studies*. 43 Ref.: 223 – 233.
- Sindiga, I. (1999, April 1). *Alternative Tourism and Sustainable Development in Kenya*. *Journal of Sustainable Tourism* 7(2): 108 – 127(20).

- The Australian Department of Tourism. (1994). *National Ecotourism Strategy*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- The Ecotourism Society. (n.d.). *A Collection of Ecotourism Guidelines*. Vermont: The International Ecotourism Society.
- Vincent, V.C.; & Thompson, W. (2002). Assessing Community Support and Sustainability for Ecotourism Development. *Journal of Travel Research* 41(2): 153 – 160.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ภาพสถานที่ท่องเที่ยวและ

สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ร้านของฝาก

ร้านของฝาก

ขนม

ผลผลิตทางการเกษตร

สินค้า OTOP

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ที่ทำการอุทยาน (Headquarters)

ศูนย์บริการที่พักนักท่องเที่ยว

ป้อมประชาสัมพันธ์

ป้าย Trail เส้นทางที่ 4

ต้นปรัง

น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น

ดงว่าน ชั้นที่ 1

ม่านขมิ้น ชั้นที่ 2

วังหน้าผา ชั้นที่ 3

ร่มเกล้า ชั้นที่ 7

การแสดงของชาวกระเหรี่ยง

รำตงของชาวกระเหรี่ยง

พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น

ป้ายจัดตั้งโครงการ

บ่อน้ำร้อน

บ่อน้ำพุร้อน

ตาน้ำร้อน

บริเวณบ่อน้ำพุร้อน

พุน้ำร้อนห้วยแม่ขมิ้น

บ้านพุชะนี

บริเวณศาลเจ้าพ่อพุน้ำร้อน

สะพานกรมโยธาฯ

ทางน้ำไหล

บ่อพุน้ำร้อน

น้ำโจน

จุดตรวจจากกลางน้ำ

หน่วยพิทักษ์ฯ สามประสบ

จุดไปน้ำโจน

จุดไปน้ำโจน

โบลท์สแตนเลส

วัดปากลำขาแข้ง

น้ำโจน

พระใหญ่

พระประธาน

แพของชาวบ้าน

หมู่บ้านไกรเกรียง

ป้ายหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ

ที่ทำการหน่วยพิทักษ์ฯ ไกรเกรียง

ถ้ำพระปรารค์

ป้ายบ้านแม่กระบุง

ทางเข้าหมู่บ้าน

ทางเข้าซอยตะไกรโก่ว

สะพานข้ามลำธาร

กุฏิพระ

ทางเข้าปากถ้ำ

ถ้ำพระปรารค์

บริเวณปากถ้ำ

ผนังถ้ำ

เพดานถ้ำ

พระพุทธรูป (ปางนาคนคร)

หินย้อย

บ่อน้ำทิพย์

ถ้ำเหมรमित

ป้ายบ้านตันมะพร้าว

ป้ายทางไปวัดถ้ำเหมรमित

วัดถ้ำเหมรमित

ทางขึ้น

บริเวณปากถ้ำ

บริเวณปากถ้ำ

ถ้ำเหมรमित

ทางลงสู่กลางถ้ำ

การโรยตัวลงสู่ภายในตัวถ้ำ

หินย้อย

หินย้อย

ภายในถ้ำ (มีเทียนพรรษา)

ผนังถ้ำ

ถ้ำน้ำมุด

ทางไปถ้ำ เดินผ่านกุฏิพระ

ทางเดินไปถ้ำ

ปากถ้ำ

ปากถ้ำ

หินย้อย

บ่อน้ำจากถ้ำพระ

ถ้ำน้ำมุด

พระพุทธรูป

บ่อน้ำบริเวณหน้าถ้ำ

ภายในถ้ำ

หินย้อย

หินย้อย

ผนังถ้ำ

ถ้ำพระ

ป้ายทางเข้าวัดบ้านน้ำมุด

ป้ายทางขึ้นถ้ำ

ทางเดินขึ้นถ้ำ

ปากถ้ำ

ทางลงถ้ำ

หินงอกภายในถ้ำ

ถ้ำพระ

ผนังถ้ำ

พระใหญ่

ผนังถ้ำ

กุฏิเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส

ทางเข้าบ้านน้ำมุด

อ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์

พระอาทิตย์ขึ้นเหนืออ่างเก็บน้ำ

แพที่พัก

ภาพวิวทิวทัศน์

ภาพวิวทิวทัศน์

แพล่อง

ที่พัก

น้ำตกผาดาด

ป้ายชื่อน้ำตก

หน่วยพิทักษ์ ผาดาด

ที่ทางเดินท์

บ้านพัก

บ้านพัก

ห้องน้ำ

น้ำตกผาดาด

น้ำตกผาดาดชั้นล่าง

น้ำตกผาดาดชั้นบน

บริเวณน้ำตก (ลานกลางแจ้ง)

ร้านค้าสวัสดิการ

น้ำตกผาสวรรค์

หน่วยพิทักษ์ฯ ดงใหญ่

หน่วยพิทักษ์ฯ เนินสวรรค์

หน่วยพิทักษ์ฯ (ข้าวคราว) ผาสวรรค์

หน่วยพิทักษ์ฯ (ข้าวคราว) ผาสวรรค์

ที่ทำการหน่วยฯ ผาสวรรค์

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 1

น้ำตกผาสวรรค์

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 2

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 3

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 4

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 5

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 6

น้ำตกผาสวรรค์ ชั้นที่ 7

หมู่บ้านสะพานลาว

หมู่บ้านสะพานลาว

หมู่บ้านสะพานลาว

วัดหมู่บ้านสะพานลาว

การเดินทาง

สถานีขนส่งจังหวัดกาญจนบุรี

รถสองแถว (กาญจนบุรี - ลาดหญ้า)

ทำรถไปห้วยแม่ขมิ้น (ตลาดลาดหญ้า)

หน่วยพิทักษ์ แม่กว่า ที่ ตร.1

ด่านตรวจหน่วยพิทักษ์ แม่กว่า

แพขนานยนต์

การเดินทาง

ป้ายทางลงแพ

เส้นทาง

ป้ายทางเข้าทางลูกรัง

ป้ายถ้ำเนรมิต

ทางเข้า

ทางเข้า

ภาคผนวก ข.

แบบประเมินศักยภาพและแบบสังเกตการณ์

แบบประเมินศักยภาพ

ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตาม
ความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1. เพศ ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง

2. อายุ ☐ 1. 18 – 24 ปี ☐ 2. 25 – 34 ปี ☐ 3. 35 – 44 ปี ☐ 4. 45 – 54 ปี

☐ 5. 55 – 64 ปี ☐ 6. 65 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ ☐ 1. โสด ☐ 2. สมรส ☐ 3. หย่า ☐ 4. หย่าร้าง ☐ 5. อื่นๆ

.....

4. การศึกษา ☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมศึกษา ☐ 3. มัธยมปลาย ☐ 4. อนุปริญญาหรือ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

☐ 5.ปริญญาตรี ☐ 6.ปริญญาโท ☐ 7. อื่น ๆ.....

5. อาชีพ ตำแหน่ง.....

6. รายได้ ☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 2. 5,001 – 10,000 บาท

☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท ☐ 4. 15,001 – 20,000 บาท

☐ 5. 20,001 – 25,000 บาท ☐ 6. มากกว่า 25,000 บาท

☐ 7. อื่น ๆ.....

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

จงให้ระดับคะแนนบ่งชี้ศักยภาพของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ระดับที่มีศักยภาพต่ำ	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1
ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2
ระดับที่มีศักยภาพสูง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับศักยภาพ		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.1 โอกาสที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง หมูป่า เป็นต้น			
1.2 ความเป็นแหล่งรวมสัตว์หายาก สัตว์หายากใกล้สูญพันธุ์ เช่น เสือโคร่ง เลียงผา ช้างป่า วัวแดง เป็นต้น			
1.3 มีชนิดของป่าไม้ที่หลากหลาย มีป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าไผ่			
1.4 ป่าไม้ยังคงความสมบูรณ์เป็นป่าดั้งเดิม ไม่มีการบุกรุก			
1.5 มีระบบนิเวศโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ป่าพรุ เป็นต้น			
1.6 ความเป็นแหล่งรวมพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์ หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก			
1.7 ความโดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่ เช่น น้ำพุร้อน น้ำตก หรือ ถ้ำที่มีความโดดเด่นแตกต่างจากที่เคยพบมาจากสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย			
1.8 ลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.9 สภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา มุมมอง ความสวยงาม			
1.10 ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.11 มีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มีการสื่อความหมายทางธรรมชาติ			
1.12 เป็นพื้นที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้หลากหลาย เช่น กิจกรรมดูนก เดินป่า ส่องสัตว์ เป็นต้น			
1.13 ความง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเดินทางสะดวก มีการเข้าถึงได้หลายวิธี ระยะทางจากชุมชนไปแหล่งท่องเที่ยวไม่ไกลมากนัก			
1.14 ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และความพร้อมของเจ้าหน้าที่			
1.15 กิจกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อุทยานฯ ได้กำหนดไว้			
รวม			

จึงให้คะแนนผลกระทบสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.16 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า มีรูปการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีการกำหนดเขต และช่วงเวลาในการเข้าชมสัตว์ป่าที่เหมาะสม มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว			
1.17 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืชที่หายาก มีการกำหนดเขตต่อการเข้ามาใช้พื้นที่ การกำหนดระยะเวลาของการท่องเที่ยว มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว มีการกำหนดมาตรการควบคุมต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด			
1.18 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น เสียง คุณภาพและปริมาณน้ำ ดิน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว			
1.19 ผลกระทบต่อวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ โดยการยอมรับของชุมชนที่จะให้นักท่องเที่ยว เข้าไปเที่ยวชมและศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมนั้น			
1.20 ผลกระทบต่อศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุในพื้นที่ธรรมชาติ มีมาตรการ ในการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โบราณสถาน			
รวม			

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน

แบบประเมินศักยภาพ

ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

เจ้าหน้าที่

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1. เพศ ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง

2. อายุ ☐ 1. 18 – 24 ปี ☐ 2. 25 – 34 ปี ☐ 3. 35 – 44 ปี ☐ 4. 45 – 54 ปี

☐ 5. 55 – 64 ปี ☐ 6. 65 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ ☐ 1. โสด ☐ 2. สมรส ☐ 3. ม่าย ☐ 4. หย่าร้าง ☐ 5. อื่นๆ.....

4. การศึกษา ☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมศึกษา ☐ 3. มัธยมปลาย ☐ 4. อนุปริญญาหรือประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นสูง

☐ 5. ปริญญาตรี ☐ 6. ปริญญาโท ☐ 7. อื่น ๆ.....

5. อาชีพ ☐ 1. ธุรกิจส่วนตัว ☐ 2. การเกษตร ☐ 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ 4. ข้าราชการ

☐ 5. รับจ้าง ☐ 6. นักเรียน – นักศึกษา ☐ 7. อื่น ๆ.....

6. รายได้ ☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 2. 5,001 – 10,000 บาท

☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท ☐ 4. 15,001 – 20,000 บาท

☐ 5. 20,001 – 25,000 บาท ☐ 6. มากกว่า 25,000 บาท

☐ 7. อื่น ๆ.....

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

จงให้ระดับคะแนนบ่งชี้ศักยภาพของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ระดับที่มีศักยภาพต่ำ	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1
ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2
ระดับที่มีศักยภาพสูง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับศักยภาพ		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.1 โอกาสที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง หมูป่า เป็นต้น			
1.2 ความเป็นแหล่งรวมสัตว์หายาก สัตว์หายากใกล้สูญพันธุ์ เช่น เสือโคร่ง เลียงผา ช้างป่า วัวแดง เป็นต้น			
1.3 มีชนิดของป่าไม้ที่หลากหลาย มีป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าไผ่			
1.4 ป่าไม้ยังคงความสมบูรณ์เป็นป่าดั้งเดิม ไม่มีการบุกรุก			
1.5 มีระบบนิเวศโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ป่าพรุ เป็นต้น			
1.6 ความเป็นแหล่งรวมพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์ หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก			
1.7 ความโดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่ เช่น น้ำพุร้อน น้ำตก หรือ ถ้ำที่มีความโดดเด่นแตกต่างจากที่เคยพบมาจากสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย			
1.8 ลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.9 สภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา มุมมอง ความสวยงาม			
1.10 ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.11 มีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มีการสื่อความหมายทางธรรมชาติ			
1.12 เป็นพื้นที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้หลากหลาย เช่น กิจกรรมดูนก เดินป่า ส่องสัตว์ เป็นต้น			
1.13 ความง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเดินทางสะดวก มีการเข้าถึงได้หลายวิธี ระยะทางจากชุมชนไปแหล่งท่องเที่ยวไม่ไกลมากนัก			
1.14 ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และความพร้อมของเจ้าหน้าที่			
1.15 กิจกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อุทยานฯ ได้กำหนดไว้			
รวม			

จึงให้คะแนนผลกระทบสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.16 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า มีรูปการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีการกำหนดเขต และช่วงเวลาในการเข้าชมสัตว์ป่าที่เหมาะสม มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว			
1.17 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืชที่หายาก มีการกำหนดเขตต่อการเข้ามาใช้พื้นที่ การกำหนดระยะเวลาของการท่องเที่ยว มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว มีการกำหนดมาตรการควบคุมต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด			
1.18 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น เสียง คุณภาพและปริมาณน้ำ ดิน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว			
1.19 ผลกระทบต่อวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ โดยการยอมรับของชุมชนที่จะให้นักท่องเที่ยว เข้าไปเที่ยวชมและศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมนั้น			
1.20 ผลกระทบต่อศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุในพื้นที่ธรรมชาติ มีมาตรการ ในการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โบราณสถาน			
รวม			

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน

แบบประเมินศักยภาพ

ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

เจ้าหน้าที่

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

1. เพศ ☐ 1. ชาย ☐ 2. หญิง

2. อายุ ☐ 1. 18 – 24 ปี ☐ 2. 25 – 34 ปี ☐ 3. 35 – 44 ปี ☐ 4. 45 – 54 ปี

☐ 5. 55 – 64 ปี ☐ 6. 65 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ ☐ 1. โสด ☐ 2. สมรส ☐ 3. ม่าย ☐ 4. หย่าร้าง ☐ 5. อื่นๆ.....

4. การศึกษา ☐ 1. ประถมศึกษา ☐ 2. มัธยมต้น ☐ 3. มัธยมปลาย ☐ 4. อนุปริญญาหรือประกาศนียบัตร
วิชาชีพชั้นสูง

☐ 5. ปริญญาตรี ☐ 7. อื่น ๆ.....

5. อาชีพ ☐ 1. ธุรกิจส่วนตัว ☐ 2. การเกษตร ☐ 3. พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ 4. ข้าราชการ

☐ 5. รับจ้าง ☐ 6. นักเรียน – นักศึกษา ☐ 7. อื่น ๆ.....

6. รายได้ ☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท ☐ 2. 5,001 – 10,000 บาท

☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท ☐ 4. 15,001 – 20,000 บาท

☐ 5. 20,001 – 25,000 บาท ☐ 6. มากกว่า 25,000 บาท

☐ 7. อื่น ๆ.....

ตอนที่ 2 เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่

จงให้ระดับคะแนนบ่งชี้ศักยภาพของความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ระดับที่มีศักยภาพต่ำ	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1
ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2
ระดับที่มีศักยภาพสูง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับศักยภาพ		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.1 โอกาสที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง หมูป่า เป็นต้น			
1.2 ความเป็นแหล่งรวมสัตว์หายาก สัตว์หายากใกล้สูญพันธุ์ เช่น เสือโคร่ง เลียงผา ช้างป่า วัวแดง เป็นต้น			
1.3 มีชนิดของป่าไม้ที่หลากหลาย มีป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าไผ่			
1.4 ป่าไม้ยังคงความสมบูรณ์เป็นป่าดั้งเดิม ไม่มีการบุกรุก			
1.5 มีระบบนิเวศโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ป่าพรุ เป็นต้น			
1.6 ความเป็นแหล่งรวมพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์ หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก			
1.7 ความโดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่ เช่น น้ำพุร้อน น้ำตก หรือ ถ้ำที่มีความโดดเด่นแตกต่างจากที่เคยพบมาจากสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย			
1.8 ลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.9 สภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา มุมมอง ความสวยงาม			
1.10 ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ธรรมชาติ			
1.11 มีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มีการสื่อความหมายทางธรรมชาติ			
1.12 เป็นพื้นที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้หลากหลาย เช่น กิจกรรมดูนก เดินป่า ส่องสัตว์ เป็นต้น			
1.13 ความง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเดินทางสะดวก มีการเข้าถึงได้หลายวิธี ระยะทางจากชุมชนไปแหล่งท่องเที่ยวไม่ไกลมากนัก			
1.14 ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และความพร้อมของเจ้าหน้าที่			
1.15 กิจกรรมการท่องเที่ยวและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อุทยานฯ ได้กำหนดไว้			
รวม			

จึงให้คะแนนผลกระทบสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 1

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 2

ระดับที่คิดว่ามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้ = 3

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับผลกระทบสิ่งแวดล้อม		
	สูง (3)	ปานกลาง (2)	ต่ำ (1)
1.16 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า มีรูปการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีการกำหนดเขต และช่วงเวลาในการเข้าชมสัตว์ป่าที่เหมาะสม มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว			
1.17 ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืชที่หายาก มีการกำหนดเขตต่อการเข้ามาใช้พื้นที่ การกำหนดระยะเวลาของการท่องเที่ยว มีการจำกัดจำนวนของนักท่องเที่ยว มีการกำหนดมาตรการควบคุมต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด			
1.18 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น เสียง คุณภาพและปริมาณน้ำ ดิน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว			
1.19 ผลกระทบต่อวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ โดยการยอมรับของชุมชนที่จะให้นักท่องเที่ยว เข้าไปเที่ยวชมและศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมนั้น			
1.20 ผลกระทบต่อศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุในพื้นที่ธรรมชาติ มีมาตรการ ในการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โบราณสถาน			
รวม			

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมิน

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวแปร (Variables)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (W_i)	ความหมายและรายละเอียดของตัวบ่งชี้ (Indicators)
1. ตัวแปรเกี่ยวกับศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โอกาสที่จะได้พบเห็นสัตว์ป่า (sighting opportunity) พิจารณาจากความหลากหลายของสัตว์ป่า (species diversity) และประชากรสัตว์ป่า (population abundance)	$W_1 = 5$	พื้นที่ใดก็ตามที่มีจำนวนชนิดพันธุ์และประชากรอยู่มาก โอกาสที่นักท่องเที่ยวจะสามารถพบเห็นสัตว์ป่ามีสูง ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะพบเห็นสัตว์ป่าตามธรรมชาติ
ความเป็นแหล่งรวมสัตว์หายาก (rare spp.) สัตว์หายากใกล้สูญพันธุ์ (endangered spp.) หรือชนิดพันธุ์ใหม่ที่ค้นพบ (new found spp.)	$W_2 = 5$	สัตว์ป่าหายากและใกล้สูญพันธุ์ หมายถึง สัตว์ป่าที่ไม่มีโอกาสพบเห็นได้โดยทั่วไป มีจำนวนประชากรในธรรมชาติน้อย มีการกระจายแคบ ความต้องการเห็นสัตว์ป่าเหล่านี้จะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามา
ความหลากหลายของสังคมพืช (plant community diversity)	$W_3 = 4$	จำนวนชนิดของสังคมพืช สามารถจัดระดับความดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดังนี้ - ป่า 1 ชนิด ระดับความดึงดูดนักท่องเที่ยวต่ำ - ป่า 2 ชนิด ระดับความดึงดูดนักท่องเที่ยวปานกลาง - มากกว่า 3 ชนิด ระดับความดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง
ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช (plant community status)	$W_4 = 4$	จัดเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งดึงดูดให้เข้าไปในพื้นที่มี 3 ระดับ คือ - ระดับดี หมายถึง พื้นที่ที่ยังเป็นป่าดั้งเดิม (virgin forest) ไม่มีการบุกรุกโดยราษฎรแต่อย่างใด - ระดับปานกลาง หมายถึง พื้นที่ที่เคยถูกบุกรุกโดยราษฎรแล้ว แต่สามารถทดแทนคืนกลับสภาพเป็นป่าสมบูรณ์อีกครั้ง - ระดับต่ำ หมายถึง พื้นที่ที่กำลังถูกบุกรุกโดยราษฎรหรือพื้นที่บางส่วนถูกยึดครองโดยราษฎรเข้ามาทำกิจกรรมจนทำให้สภาพป่าดั้งเดิมแปรสภาพไป
ความโดดเด่นเฉพาะตัวของระบบ	$W_5 = 5$	ในการตีความตัวบ่งชี้นี้สามารถกระทำได้ คือ ระบบ

นิเวศ (เฉพาะระบบนิเวศบนบกเท่านั้น) (ecosystem uniqueness)		ว่ามีหรือไม่มี ถ้ามีจะมีความโดดเด่นในเรื่องใดหรือเป็นระบบนิเวศป่าชนิดใด พร้อมระบุชนิด เช่น ระบบนิเวศป่าพรุน้ำจืด ที่จังหวัดนครราชสีมา หรือระบบนิเวศป่าดิบชื้นในที่ต่ำที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประบางคราม จังหวัดกระบี่ที่หายาก และมีจำนวนน้อยในประเทศไทย จะมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง
ความเป็นแหล่งรวมพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์ หรือพืชที่ค้นพบชนิดใหม่ของโลก	$W_6 = 4$	การประเมินองค์ประกอบพื้นที่ในลักษณะนี้สามารถบอกได้ 2 ลักษณะ คือ มีกับไม่มีเท่านั้น ซึ่งถ้ามีส่งผลให้เพิ่มความดึงดูดมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นต้องมีมาตรการหรือระบบการอนุรักษ์พันธุ์พืชชนิดดังกล่าวด้วย พร้อมระบุชนิดพันธุ์
ความโดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพของพื้นที่ (physical uniqueness/characteristics)	$W_7 = 5$	ลักษณะเด่นแปลกตาด้านกายภาพที่หาพบได้ยากในประเทศไทย เช่น น้ำตกร้อน น้ำพุร้อน ภูมิลักษณะธรรมชาติ ถ้ำ และเกาะแก่งต่างๆ เป็นต้น โดยระบุประเภทของลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวที่ปรากฏในพื้นที่และให้คะแนนจากการเปรียบเทียบลักษณะโดดเด่นดังกล่าวกับที่พบเห็นจากสถานที่ต่างๆ ในประเทศไทย
ลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ของชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ธรรมชาติ (cultural uniqueness)	$W_8 = 5$	ได้แก่ ชุมชนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ - ชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติ - ชุมชนที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม
สภาพภูมิทัศน์ (landscape/seascape characteristic)	$W_9 = 5$	ลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่ที่ประกอบกันขึ้นเป็นสภาพทัศนียภาพตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา ทั้งนี้พิจารณาจาก ตำแหน่งมุมมอง ระยะห่าง ภูมิทัศน์ ประเภทและคุณภาพของภูมิทัศน์
ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ธรรมชาติ	$W_{10} = 5$	พิจารณาจาก - การเพิ่มความหลากหลายและน่าสนใจในการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ ถ้ามี ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ โบราณสถานในพื้นที่ธรรมชาติ จะมีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยว - การให้ความรู้ การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว - ความโดดเด่นของศิลปวัตถุ โบราณสถาน ตลอดจนความเก่าแก่ที่มีค่าแก่การอนุรักษ์
2. โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการ	$W_{11} = 5$	พิจารณาจาก

ให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (environmental awareness and educational opportunity)		- สภาพพื้นที่และทรัพยากรในพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสร้างจิตสำนึก - การดำเนินงานในปัจจุบันขององค์กรที่รับผิดชอบในพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติและกิจกรรมส่งเสริมด้านการอนุรักษ์
3. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ (diversity of ecotourism activities)	$W_{12} = 4$	ศักยภาพของพื้นที่จะสูง ถ้ามีความเป็นไปได้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หลายประเภท เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น - ศักยภาพพื้นที่ต่ำ = กิจกรรมท่องเที่ยว 1 ประเภท - ศักยภาพพื้นที่ปานกลาง = กิจกรรมท่องเที่ยว 2 – 3 ประเภท - ศักยภาพพื้นที่สูง = กิจกรรมท่องเที่ยวมากกว่า 3 ประเภท
4. ความยากง่ายในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility)	$W_{13} = 1$	พิจารณาจาก 1. ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 2. ฤดูกาล/ช่วงเวลาที่สามารถเข้าพื้นที่ได้ 3. ความถี่ของยานพาหนะประจำทาง/รับจ้างในการนำนักท่องเที่ยวเข้าถึงพื้นที่ 4. สภาพของเส้นทาง (ด้านความลำบากในการเดินทาง) 5. ประเภทของยานพาหนะ (เช่น เดินทางโดยรถอย่างเดียว หรือเดินทางด้วยรถและเรือประกอบกัน ฯลฯ)
5. ความปลอดภัย (safety)	$W_{14} = 4$	จำแนกเป็น ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินระหว่างการเดินทาง และความปลอดภัยในพื้นที่ พิจารณาว่ามีอย่างน้อยเพียงใด เช่น ความปลอดภัยจากกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน โจรผู้ร้ายท้องถิ่น โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุระหว่างการเดินทางโดยรถ/เรือ โดยพิจารณาจากสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ความพร้อมของเจ้าหน้าที่รัฐในการให้ความปลอดภัย เขตพื้นที่เปราะบางต่อความมั่นคง สภาพเส้นทางในด้านความปลอดภัย ฯลฯ
6. ความสอดคล้องระหว่างการท่องเที่ยว	$W_{15} = 5$	ผลกระทบของการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่จะมีผล

เชิงอนุรักษ์ในปัจจุบัน และ/หรือ ที่จะพัฒนาในอนาคต กับกิจกรรมท่องเที่ยวปัจจุบัน (conventional recreation)		ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น พฤติกรรมและกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลดลง
---	--	--

ที่มา: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 6-1 – 6-5

โดยตัวแปรที่ใช้นำมาเฉพาะข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ศึกษา

เกณฑ์ในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ตัวแปร (Variables)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (W _i)	ความหมายและรายละเอียดของตัวบ่งชี้ (Indicators)
1. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า	W₁₆ = 5	การประเมินผลกระทบที่สัตว์ป่าอาจได้รับจากการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ได้แก่ 1. ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่ปรากฏในพื้นที่ (species list) ชนิดพันธุ์ที่ปรากฏในพื้นที่สามารถนำมาประเมินผลกระทบต่อสัตว์ป่าได้ตามประเภทสถานภาพและช่วงเวลา ได้ดังนี้ 1.1 ประเภท ธรรมชาติของสัตว์ป่ามีความสามารถในการปรับตัวเมื่อสภาพของสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปในระดับที่ไม่เท่ากัน โดยแบ่งประเภทของสัตว์ป่าเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.1.1 สัตว์ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ (climax species) สัตว์ในกลุ่มนี้ธรรมชาติได้กำหนดให้อยู่ในสภาพป่าสมบูรณ์เท่านั้น การรบกวนของมนุษย์ในเรื่องของการท่องเที่ยว การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การจัดทำทางเดินป่า (nature trail) การตัดถนน สิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อสัตว์อย่างรุนแรง เช่น แรด กระซู่ สมเสร็จ นกเงือกชนิดต่างๆ 1.1.2 สัตว์ที่ชอบอาศัยอยู่ในสภาพกึ่งกลางป่าที่ถูกทำลายและป่าสมบูรณ์ (mid-successional species) สัตว์ในกลุ่มนี้จะไม่ชอบอาศัยอยู่ในป่าที่สมบูรณ์อย่างเดียว แต่นิยมจะอาศัยและมีชีวิตในบางส่วนของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงและบางส่วนของป่าสมบูรณ์ เช่น สัตว์ในกลุ่มของแก้ง กวาง ซึ่งจะชอบอาศัยอยู่ในทุ่งหญ้าและบางส่วนของป่าธรรมชาติ 1.1.3 สัตว์ที่สามารถปรับตัวได้ดีในทุกๆ สภาพาสีงแวดล้อม (low-successional species) เป็นกลุ่มของสัตว์ที่ธรรมชาติได้ให้ความสามารถในการปรับตัวสูงที่สุด ไม่ว่าในสภาพที่อยู่อาศัยจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร สัตว์ในกลุ่มนี้สามารถที่จะปรับตัวได้และมีชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย เช่น

		สัตว์ในกลุ่มของหนูนา กระต่ายป่า นกแซงแซว เป็นต้น 1.2 สถานภาพของสัตว์ป่า (wildlife status) ระบบการจัดการสถานภาพของสัตว์ป่า จะวิเคราะห์จากการที่สัตว์ป่าในธรรมชาติยังมี โอกาสที่จะพบเห็นได้ง่ายหรือยากเพียงใด มี ปริมาณในธรรมชาติมากหรือน้อย มีการ แพร่กระจายทั่วไปหรือพบเป็นแห่งๆ สภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าชนิดนั้นๆ ถูกทำลายหรือ โดนล่าจนทำให้จำนวนประชากรลดลงหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำมาชี้ว่า สัตว์ป่าที่ปรากฏในพื้นที่จะได้รับผลกระทบมาก น้อยเพียงใด สัตว์ป่าที่มีสถานภาพต่อไปนี้มี แนวโน้มว่าจะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว 1.2.1 สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (endangered) เป็นสัตว์ป่าที่มีประชากรลดลง จนถึงจุดวิกฤตที่ไม่สามารถเพิ่มจำนวนขึ้นได้อีก 1.2.2 สถานภาพไม่มั่นคง (vulnerable) เป็นสัตว์ป่าที่กำลังอยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ ในอนาคตอันใกล้ รวมถึงสัตว์ป่าที่ลดจำนวนลง เนื่องจากการใช้ประโยชน์มากเกินไป การทำลาย ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การทำลายสิ่งแวดล้อม หรือเป็นสัตว์ที่มีจำนวนมากแต่ถูกคุกคามด้วย สาเหตุต่างๆ ภายในถิ่นที่อยู่ 1.2.3 สถานภาพหายาก (rare) หรือ สถานภาพถูกคุกคาม (threatened) เป็นสัตว์ป่า ที่มีจำนวนประชากรน้อย การแพร่กระจายแคบ โดยสถานภาพปัจจุบันยังไม่จัดว่าอยู่ใน สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ แต่มีความเสี่ยงสูง 2. ระดับความมากมายของสัตว์ป่า (abundance) ปริมาณสัตว์ป่าแต่ละชนิดที่พบใน พื้นที่จะเป็นตัวชี้ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ เป็นอย่างดี กล่าวคือ หากสัตว์ป่าชนิดหนึ่งมี ประชากรในพื้นที่อยู่เป็นจำนวนมากได้รับ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวบางส่วน แต่สัตว์ป่า ส่วนใหญ่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามปกติ จะถือว่าผลกระทบอยู่ในระดับน้อย
--	--	--

		3. ความหลากหลายและขนาดของถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า (ecological diversity and size of habitat) ในพื้นที่ใดหากมีความหลากหลายของถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลายรูปแบบจะมีผลทำให้ชนิดของพันธุ์สัตว์ป่าที่พบมากขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันหากพื้นที่มีขนาดใหญ่สัตว์สามารถหลบหนี ย้ายถิ่นได้หากมีการรบกวนจากนักท่องเที่ยวได้แล้ว จะถือว่าผลกระทบอยู่ในระดับน้อย 4. ช่วงเวลา (timing) กิจกรรมการท่องเที่ยวในบางฤดูกาล อาจส่งผลกระทบต่อสัตว์ป่าได้ โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่อยู่ระหว่างฤดูกาลเกี่ยวพาราสี การจับคู่ การผสมพันธุ์ การวางไข่ และการเลี้ยงลูกอ่อน จากข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ข้างต้น จะสรุปได้ว่า สัตว์ป่าในพื้นที่ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งที่สัตว์ป่านั้นจะเป็นจุดขายหรือเป็นองค์ประกอบของพื้นที่จะได้รับผลกระทบมากหรือน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสัตว์ป่าสามารถลดให้น้อยลงได้ด้วยการจัดการที่ดี เช่น การกำหนดเขต tourist zone และ wilderness zone การรู้ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเข้าชมสัตว์ป่า การจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยวที่พอเหมาะและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมก็สามารถลดผลกระทบต่างๆ ลงได้ ซึ่งการประเมินผลกระทบจะพิจารณารวมถึงแนวทางการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสัตว์ป่า หากมีความเป็นไปได้ในการจัดการเพื่อลดผลกระทบดังกล่าวจะถือว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นมีน้อย
ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืช	$W_{17} = 4$	จุดเปราะบางต่อการท่องเที่ยวในเรื่องผลกระทบทางด้านพืช คือ การทำให้พืชที่หายาก พืชใกล้สูญพันธุ์ และพืชชนิดใหม่ของโลกมีจำนวนลดลงถึงจุดวิกฤต หรือสูญพันธุ์ ดังนั้น เพื่อเหตุผลในการอนุรักษ์พืชเหล่านั้นไว้ไม่ให้ลดจำนวนลง ที่ใดมีพืชเหล่านั้นปรากฏอยู่จะประเมินให้ศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวลดลงอย่างไรก็ดี ศักยภาพ

		ของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ที่ปรากฏพืชดังกล่าวอาจมีเพิ่มขึ้นได้โดยวิธีการจัดการและควบคุมต่างๆ อย่างเข้มงวด เช่น 1. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม 2. การกำหนดระยะเวลาของการท่องเที่ยว 3. การจัดแบ่งโซนต่อการเข้ามาใช้พื้นที่ 4. กำหนดมาตรการควบคุมต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว
ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ (ถ้ามี โปรดระบุ เช่น เสียง ผลกระทบด้านภูมิทัศน์ คุณภาพและปริมาณน้ำ ดิน หิน และภูมิทัศน์ฐาน)	$W_{18} = 5$	ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเมื่อจัดกิจกรรม หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พิจารณาจากความเปราะบางของสิ่งแวดล้อมดังระบุต่อการรองรับกิจกรรมและการพัฒนาที่จำเป็นในพื้นที่
2. ผลกระทบต่อวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่	$W_{19} = 5$	พิจารณาจากการยอมรับของชุมชนดั้งเดิมที่จะให้นักท่องเที่ยว/คนต่างถิ่นเข้าไปเที่ยวชมและศึกษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมนั้น
3. ผลกระทบต่อศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุในพื้นที่ธรรมชาติ	$W_{20} = 5$	พิจารณาจากความเป็นไปได้ในการจัดการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ โบราณสถาน โบราณวัตถุไว้ ถ้าหากจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น

ที่มา: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า6-6 – 6-10

แบบตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ชื่อสถานที่แหล่งท่องเที่ยว

.....

1. ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว	
2. ป้ายหรือสัญลักษณ์ต่างๆที่บอกแหล่งท่องเที่ยว	
3. สัญลักษณ์ที่แสดงว่าได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	
4. ความเหมาะสมของที่จอดรถ	
5. การบริการ เช่น สุขา ร้านอาหาร เครื่องดื่ม	
6. ความมีเอกลักษณ์ของป้ายที่อธิบายรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว	
7. ข้อมูลที่อธิบายแหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอ	
8. ข้อมูลที่อธิบายแหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ง่าย	
9. การจัดการการเยี่ยมชมจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง มีข้อมูลบอกต่อเนื่อง ชัดเจน	
10. การจัดระบบการเข้าชม เช่น จัดเป็นกลุ่มๆ เพื่อไม่ให้เกิดความแออัด	

11. ความทันสมัยของ ข้อมูล รวมทั้งคุณค่าและ ความรู้	
12. การดูแลรักษาแหล่ง ท่องเที่ยว	
13. ความสามารถในการ เข้าชมตามความสนใจ เฉพาะของนักท่องเที่ยว	
14. โอกาสที่สามารถเดิน ย้อนกลับทางเดิมเพื่อชมสิ่ง ที่สนใจอีกครั้ง	
15. ความสามารถในการ ซื้อสินค้า เช่น เครื่องดื่ม ของที่ระลึก	
16. ความเหมาะสมของร้าน เครื่องดื่ม ของที่ระลึก เช่น ที่ตั้ง ราคา	
17. การแสดงถึงความมี คุณค่าและความหมายเมื่อ ได้เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว	
18. การกลับมาท่องเที่ยว อีกครั้ง	
19. โอกาสในการบอกต่อ เพื่อให้บุคคลอื่นได้มา ท่องเที่ยว	
20. แผนที่หรือเส้นทาง ท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยง กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ	

1. แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทน้ำตกและทางธรรมชาติ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง	ประวัติความเป็นมา/ลักษณะโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว
1. น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น ตำบลด่านแม่ฉลบ		
		
		
		
		
		
		
2. น้ำตกผาตาด ตำบลหินตาด		
		
		
		
		
		
		
3. น้ำตกผาสวรรค์ ตำบลสหกรณ์นิคม		
		
		
		
		

2. แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทถ้ำ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง	ประวัติความเป็นมา/ลักษณะโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว
1.ถ้ำพระ ตำบลแม่กระบุง		
2.ถ้ำพระปรางค์ ตำบลแม่กระบุง		
3.ถ้ำนรมิต ตำบลแม่กระบุง		
4. ถ้ำน้ำมุด ตำบลแม่กระบุง		

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อทำการวิจัย

ที่ ศธ 0519.12/ ๗๖๐ ๕

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๖๖ พฤศจิกายน 2549

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

เนื่องด้วย นางสาวสาธิตา มิ่งวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์” โดยมี รองศาสตราจารย์สุภาพร สุกสีเหลือง ในการนี้
นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยว และ
ประชากรในชุมชนท้องถิ่นทำแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 –
มกราคม 2550

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเคราะห้ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวสาธิตา มิ่งวงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อ
การวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 087-097-9525

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาว สาดิยา มิ่งวงศ์
วันเดือนปีเกิด	29 มิถุนายน พ.ศ. 2511
สถานที่เกิด	เขตบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพฯ
ที่อยู่ปัจจุบัน	61/13 แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (แขนงธุรกิจโรงแรม)
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (ศูนย์สันติราษฎร์) 138/1 ซอยพหลโยธิน 24 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2526	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนชินโรวินิจฉัย กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนชินโรวินิจฉัย กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2531	อนุปริญญา สาขาวิชา ภาษาอังกฤษธุรกิจ วิทยาลัยครูธนบุรี
พ.ศ. 2533	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชา อุตสาหกรรมท่องเที่ยว จากวิทยาลัยครูสวนดุสิต
พ.ศ. 2544	ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2546	ประกาศนียบัตรบัณฑิต (ป.บัณฑิต) สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2550	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชา การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ